

ROMAN

Yeni Bir Dünya İçin
MEHMET AKİF

Alihan Çelik

Yeni Bir Dünya İçin
MEHMET AKİF

MEHMET AKİF

Vatana Adanan Ömür

MEHMET AKİF

ADEM ÇEVİK

Vatana Adanan Ömür
MEHMET AKİF

Copyright © Sütun Yayınları, 2011

*Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'ye aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'nin önceden
yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt
sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.*

Editör
Kalender YILDIZ

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni
Ahmet KAHRAMANOĞLU

ISBN
978-975-9089-89-4

Yayın Numarası
83

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası Sarnıç Yolu Üzeri No: 7
Gaziemir/İZMİR
Tel: (0232) 252 20 96
Ocak 2011

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi
Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Sütun Yayınları
Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No: 1
34696 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78
www.sutun yayinlari.com

Mehmet Akif'in aziz hatırasına...

Bir Hikâye

Tarihte daha çok insanlar arasında zuhur eden bir taun, vaktiyle hayvanlar arasında da zuhur etmiş. Her gün yüzlerce hayvan telef olmuştum. Bu durum öyle uzun sürmüş ki ormanlarda, dağlarda hayvan nesli adına neredeyse hiçbir şey kalmamış. Hayvanlar bakmışlar kurtuluş yok, böyle giderse dünya yüzünde âdemoğlundan başka canlı kalmayacak, kendi nesilleri büsbütün yeryüzünden silinecek, adları sanları okunmaz olacak. Toplanarak hep birlikte durumu değerlendirmeyi, müzakere etmeyi, kurtuluş ve çıkış çaresi neyse bulmayı kararlaştırmışlar. Ormanın ortasına her cinsten birer vekil çağrılarak meclis toplanmış. Tabii olarak da meclise ormanların kralı aslan başkanlık ediyormuş. Aslan riyaset kürsüsüne geçmiş, celseyi görkemli bir konuşmayla başlatmış. Durumu özetleyen ve çözüm öneren şu konuşmayı yapmış.

– Sevgili hayvan kardeşlerim! Biliyorsunuz uzun zamandır neslimizin başında bir bela var ki gitmek bilmiyor. Birçoğumuz annesini, babasını, kardeşini kaybetti. Başımızda gezip duran bu afet, Allah'ın bize bir ihtar, bir cezasıdır. Allah, kulları azmayınca bela vermeyeceğini söylüyor. Bu kural bizim için de

geçerlidir. İçimizde elbette bir kabahatli var ki Allah bu belaları başımıza musallat etti. Bana kalırsa herkes meydana gelsin, yaptıklarından hesap versin, kimin günahı büyükse onu elimizle cezalandıralım. Cezalandıralım ki bu suretle Cenab-ı Hakk'ın gazabı üzerimizden çekilsin!

Mecliste bulunan diğer hayvanlar krallarından gelen bu yüksek teklife karşı hep bir ağızdan:

– Muvafıktır, muvafıktır, diye haykırışmışlar.

Hayvanlardan bazılarının sesinin biraz cılız çıktığını gören aslan, etrafa gazaplı bir bakış fırlatıp:

– Kabul edenler kuyruklarını kaldırsın, emrini verip meydana şöyle bir bakmış ve:

– Teklifim çoğunluk tarafından kabul edildi, o halde bu büyük mahkemeye ilk olarak ben çıkayım ve günahlarımı arz edeyim, demiş.

Yaptığı zulümleri “şecaat arz ederken merd-i kıpti sirkatin söyler” kabilinden uzun uzadıya anlatmış. Güzel gözlü, nazik yürüyüşlü, dilruba karacaları nasıl merhametsizce paraladığını, derviş meşrep, sakin ve halim develeri pençeleri altında nasıl kıvrandırdığını, zikir ve tehlil ede ede Kâbe yolunu tutmuş saf niyetli hacılara nasıl saldırdığını bir bir sayıp dökmüş.

Meclistikler aslanın anlattıklarından, yaptığı zulümlerden dehşete kapılmışlar. Başlarındaki belanın müsebbibi işte tam karşılarında durmasına rağmen hiçbiri ağızını açıp bir şey söyleyememiş. Zira hepsi de aslanın acımasız pençelerinden çekindiği için

dehşete kapılıp ne söyleyeceğini şaşırmış. Yürekleri gazal yaprağı gibi titremeye başlamış. Neyse ki tam bu sırada siyasî çıkışlarıyla ün yapmış olan tilki ayağa kalkmış ve:

– Evet, bugün bunlar, dıştan bakıldığında birer cinayet gibi görünür, fakat meseleye insaf gözüyle bakalım ve öyle düşünelim. Aslan efendimizin yerinde hanginiz olsa onun yaptıklarının aynısını yapmaz mıydı? Karacalar, Allah tarafından onlara gıda olarak ihsan edilmemiş midir? Develer en büyük düşmanımız olan insanı sırtlarında taşıyıp mülkümüze sokmazlar ve başımıza musallat etmezler mi? Hacı, hocası, çocuğu, çobanı, ne kadar iyi olurlarsa olsunlar yine biz hayvanların düşmanı değil midirler? demiş.

Aynı zamanda kendilerini de zor durumdan kurtaran bu veciz nutuk üzerine mecliste hazır bulunan bütün âzâ can ve gönülden:

– Hay hay, pek isabet edilmiş, aslan kardeşimizin yaptığı nefis köreltmek kabilinden bir şey olduğu için nafaka sayılır, helâldir, günah sayılmaz, onun için aslan kardeş günahsızdır, masumdur, demişler.

Bunun üzerine aklanıp bir kenara çekilen aslanın bulunduğu sanık makamına kurt gelmiş. Kaptığı kuzuları, parçaladığı koyunları, hatta saldırdığı çobanları bütün tafsilatıyla anlatmış. O da kendi, hakkında bir hüküm istemiş.

Mecliste hazır bulunanlar yarın öbür gün dumanlı dağda kurtla karşı karşıya gelmek ihtimalini göz önüne alarak onun da her yaptığını masumane yaptığına karar vermişler. Böylece kurt da beraat etmiş.

Sonra sırayla sanık makamına türlü yırtıcı hayvanlar gelmiş. Hepsi de teker teker aklanmış. Sansar bile kümese girip seksen tavuğu insafsızcasına, lüzumsuzcasına sırf keyif ve hırs için boğduğunu anlattığı halde kurtulmuş. Derken sıra koyuna gelmiş. O zamana kadar sanık meydanına gelenler hep güçlü kuvvetli ve bakımlı hayvanlarmış. En son meydana gelen koyun ise zayıf, zebun bir hayvancıkmış. Koyun, ürkek ürkek ortaya çıkmış, gözlerinden nohut tanesi gibi yaşlar dökerek hıçkırığa hıçkırığa anlatmaya başlamış.

– Benim hayvan efendilerim! Siz yaptıklarınızı sıralarken ben düşündüm, taşındım, hiçbir kabahatimi hatırlayamadım. Bundan dolayı içim çok rahattı; müsterihtim, memnundum. Fakat şimdi birdenbire, aklıma geldi, söylemesem vicdan azabı çekerim. Benim de bir günahım var, hem galiba büyük pek büyük çok büyük bir günah... Geçenlerde uzun bir yoldan, çöl içlerinden geliyordum, haftalarca aç, susuz kalmıştım, harap, perişan bir haldeydim. Bacaklarım titriyor, gözlerim kararıyordu, neredeyse ölüp gidecektim. Sağıma baktım bir ekin tarlası, mevsim bahar, zümrüt gibi göz alabildiğine uzanıyor; soluma döndüm bir çayır, yoncalar kabarmış, içerisinde her türlü hayvan bol bol otlayıp duruyor. Artık kendime hâkim olamadım; kendi malım, kendi hakkım olmayan bu yeşillığe başımı uzattım, şöyle bir tutamcağız kopardım!

Zavallı koyun, sözünü daha yeni bitirmişti ki bütün hayvanlar yerlerinden fırlamışlar:

– El malından velev ki bir tutam olsun kopardın

ha? Hay alçak hay, seni hayvanların yüz karası! İşte günahkârı yakaladık, bre tutun şu haini parça parça edelim! Haykırışları içinde biçarenin üzerine üşüşmüşler ve oracıkta bin parça etmişler, ardından da hiçbir suç işlememiş gibi gönül rahatlığı (!) içinde yuvalarına dönüp Allah'ın gazabından kurtulacakları ümidini beslemişler.

İlk Mücadele

Halkalı Ziraat Mektebi'nin yemyeşil çimlerle kaplı bahçesinde kendi halinde hayallere dalmış olan Akif, kayıt parasını denkleştiremedikleri için kayıt olmadan dönecekken babasının cebindeki çok kıymetli köstekli saati çıkarıp saatçiye rehin verdiği ânı daha dün gibi hatırlıyordu. Dedesinden ve babasından kendisine kalan tek hatırayı gözünü bile kırpmadan oğlu için satabilen bir adam nelere layık değildi ki? Çok şeylere layıktı ama ne yazık ki erken yaşta veda etmişti dünyaya. Eğer babası hâlâ yaşıyor olsaydı eli para tutar tutmaz önce babasına çok güzel bir saat alacaktı. Ama bunu yapabilmesi artık mümkün değildi. En azından eline geçen ilk parayla babasının mezarını şanına yakışır bir şekilde yaptırmak istiyordu. Bunu yapması için öncelikle okulunu bitirmesi gerekiyordu. Şimdilik derslerde herkesten önde gidiyordu. Ama okulu birinci bitirmesi çok kolay olmayacaktı. Çünkü sınıfta iki dişli rakibi vardı.

Bu rakiplerden biri Abraham, diğeri de Agop'tu. Abraham, yetiştirilme şartları itibariyle en iyi olmak

en yüksekte olmak için gece gündüz ders çalışan bir ğrenciydi. Allah'tan, kendisi kadar zeki değildi de derslerde kendisinden yüksek notlar alamıyordu. Ama Agop, Abraham'a göre daha dişli bir rakipti hem derslerine çok iyi çalışıyor hem de kendisine başka alanlarda da rakip oluyordu. Okulda iyi güreş bilen iki kişiden biri de Agop'tu. Derslerde zeksı ve çalışmasıyla Agop'u rahat rahat alt edebiliyordu; ama iş güreşe gelince bunu yapamıyordu. Bu, Agop'tan korktuğundan, onun kendisinden çok daha cüsseli olmasından değildi tabi ki. Okul bahçesinde çocuklar gibi güreş tutmayı kendisine yakıştıramıyordu. Onu tatil günü gittiği güreş müsabakalarında bir yakalasa hiç affetmeyecek, sırtını yere getirecekti ama bu düşüncesi şimdiye kadar gerçekleşmemişti. "Allah büyük!" dedi Akif: "Allah büyük! Elbette bir yerde karşıma çıkar o zaman görüşürüz."

Akif, bu düşüncelerle bahçede dolaşırken ileri-den bağırtıların geldiğini duydu. Heyecanla sesin geldiği yöne doğru koşunca bir de ne görsün! Agop kendisinden çok cüsseli birini altına almış tuş etmek üzereydi. Akif, geldiğinde rakibinin sırtını yere getiren Agop, sıradaki güreş heveslisini mağrur bir edayla bekliyordu. Karşısına çıka çıka Akif'in Fatihli hemşerisi ve kendisinden bir sınıf aşağıda olan Avni ıkmıştı. Güya şakasına bir güreş tutuluyordu; ama Agop, Avni'ye boyunduruk çekiyor, el ensele-riyle onu hırpalıyordu. Akif, Agop'a: "Benimle güreş tut." dememek için kendini zor tutuyordu. Tam o

anda Avni, Agop'un şiddetli el ensesiyle yüzükoyun yere kapandı. Ağzından, kan boşanmaya başladı. Akif, işte o zaman artık dayanamadı. Yerde kanlar içinde yatan Avni'ye mağrur mağrur bakan Agop'un karşısına geçip: "Gel Agop, biraz da ikimiz idman turalım." dedi. Akif'ten, onun çevikliğinden oldum olası çekinen Agop, kendisine korktu dedirtmemek için teklifi çaresiz kabul etti. Akif, kollarını sıvandı, içten bir "Bismillah" çekti ve Agop'un karşısına dikildi. Akif, arkadaşlarının intikamını bir an önce almak için güreşi çok uzatmadan Agop'un sırtını yere getirmek istiyordu. Bunun için de Agop'a hemen şiddetli bir el ense çekti. Bu şiddetli el enseyle neye uğradığını şaşırın Agop, daha kendine gelemeden Akif, onu tek çapraza aldı. Agop'u o şekilde on beş adım sürükledi. Direnci kırılan Agop, Akif'e çok dayanamadı, Akif'in son hamlesiyle elleri üzerine yüzükoyun yere kapaklandı. Rakibinin işinin bittiğini düşünen Akif, hiç vakit geçirmeden onu çok iyi bildiği kündeğe aldı. Kendisinden çok daha cüsseli olan Agop'u kaldırarak öyle bir çevirdi ve sırtını yere getirdi ki bütün bunlar bir buçuk iki dakika içinde oldu. Agop'un sırtını yere getiren Akif, onun üstüne iyice abandı. Agop, çaresiz: "Beni bırak!" diye can havliyle bağırdı. Akif, Agop'un üstünden kalkarak bir kenara çekildi. Onuru kırılmış olarak bir kenara yığılan Agop, mahcubiyetten önüne bakıyordu.

Güreş seyircisi olarak çimlerin üstünü doldurmuş onlarca kişi ellerini patlatırcasına Akif'in zaferini

alkışlamaya başladı, bu kadar alkışa ve tezahürata alışkın olmayan Mehmet Akif, seyircilerin tezahüratı devam ederken oradan sessizce ayrılıverdi. Bu davranış hayatı boyunca onun karakterinin temelini oluşturan bir hususiyet olacaktı: Alkışı sevmemek, yapılması gerekeni yapıp karşılık beklemeden bir kenara çekilmek.

Halkalı Ziraat Mektebi'nde Akif'in zaferi kulaktan kulağa dolaşırken o, sınıfa çıkıp Fransızca çalışmaya başlamıştı.

Almanya Seyahati

A radan yıllar geçmiş, Mehmet Akif, okulundan dereceyle mezun olmuş, aldığı ilk parayla babasının mezarını layıkıyla yaptırmış, annesinin ihtiyaçlarını karşılamak için de elinden geleni yapmıştı. O, elinden geleni yapmıştı; ama elinden gelmeyen birçok şey olmuştu bu arada. Sevdiği, canından çok sevdiği vatani bir maceranın içine atılmış, Almanya'nın yanında cihan harbine girmişti. Maalesef ülke, Halkalı Ziraat Mektebi'nin yetiştirdiği Akiflerden çok fazla yetiştirememiş, Avrupa'ya ilim tahsili için gönderilenler de ilim harici ne rezillik varsa alıp yurda dönmüştü. Tüm bunların üstüne girilen cihan harbi yurttaki sefaleti iyice artırmıştı. Mehmet Akif, küçük bir devlet memuru olsa da vatani için neler yapabileceğini düşünüyor, bunun için geceleri uykusuz kalıyor, düşünmekten hafakanlar geçiriyor; fakat bu zor günlerde, savaş günlerinde vatani için yapabileceği çok bir şey bulamıyordu. Cepheye gidip vatani için çarpışmak ve ölmek çok kolaydı. Bunu yapabiliirdi; ama o gerekirse vatani için ölmeyi daha sonraya bırakıyor, vatanını yaşatma yolları arıyordu. İşte bu düşünceden dolayı aylardır ne doğru dürüst uyuyabiliyor ne de

yüzü gülüyordu. Tek düşüncesi ve derdi vatanı için bir şeyler yapmak, bir işin ucundan tutmaktı.

Mehmet Akif'in bu ıstırabını, derdini, vatanı için çırpınışını Allah görecektir ve ona vatan hizmeti için beklemediği kapılar açacaktı. Zaman her şeye ilaçtı...

İstanbul'da hava günlerdir kapalıydı, şehir sanki tüm güzel kıyafetlerini bir kenara bırakmış, kapkara giysilerle mateme bürünmüş bir insandı. Daha önceleri koskoca Osmanlı Devleti'nin tüm ihtişamını yansıtan, gerek tarihî gerekse doğa güzellikleriyle dost düşman herkesin gıptayla temaşa ettiği bu şehir, son zamanlarda üstüne ölü toprağı serpilmiş gibiydi. Önceleri sokakları neşeli satıcılar ve yabancılarla dolu olan bu şehirde şimdilerde sadece acı, hüznün ve keder vardı.

Harbiye Nezareti'nin penceresinden İstanbul'u seyreden Harbiye Nazırı ve Başkumandan Vekili Enver Paşa'nın aklından neler geçmiyordu ki... Ölümle burun buruna gelen, artık dünyadan umduğunu tamamen kesen insanların hayatları gözlerinin önünden bir film şeridi gibi nasıl geçerse Enver Paşa'nın da tüm yaptıkları gözlerinin önünden bir bir geçiyordu. Hoş, hayatında yüzünü kızartacak hiçbir suç işlemişliği yoktu. Devletin bir kalemini dahi kendi işleri için kullanmamıştı. Hiçbir zaman makamını kullanarak yakınlarına mevki ve rütbe sağlamamıştı. Hakkı olmayan hiçbir mala el uzatmamıştı. Almanya'da bulunduğu sıralarda Almanya'ya

bağlılığı ve hayranlığının artması için kendisine sunulan prenseslere bile yan gözle bakmamıştı. Oysa istese önünde ne kapılar açılırdı. Ama o yetiştirme tarzı itibarıyla bunlardan uzak durması gerektiğini gayet iyi biliyordu ve bildiklerini de harfi harfine hayatına uyguluyordu. Evet, şahsıyla, nefsiyle ilgili hesap veremeyeceği hiçbir ânı olmayan Enver Paşa, mesele devletin yönetimiyle ilgili olunca vicdanen pek rahat değildi. Değildi çünkü düşündüğünde vicdanını rahatsız eden birçok şey üşüşüyordu kafasına. Mesela Edirne'nin alınmasında hiçbir çabası yokken Osmanlı ordusu Edirne'ye girerken ne yapıp edip bir yerlerden temin ettiği otomobiliyle en ön safta yer almış ve millet tarafından "Edirne Fatihi" unvanı verilen birkaç kişiden biri olmayı başarmıştı. Acaba kendisinin yer almadığı bir mücadelenin en ön saflarında görünme isteği günden güne artarak kaçan birinin hangi zaafından kaynaklanıyordu? Bunu uzun süre kendisine sorup durmuş; fakat kendisini ikna edici bir cevap verememişti. Sonra Abdülhamid Han'ı tahttan indirmek için gecelerini gündüzlerine katmışlar, olmadık oyunlar deneyerek ona Meşrutiyet'i yeniden kabul ettirmişler; bununla da yetinmeyip yine çok ince oyunlarla onu tahtından etmişlerdi. Etmişlerdi de ne olmuştu. İşte koskoca Osmanlı Devleti'ni başka devletlerin peşinden koşan küçücük bir çocuk seviyesine indirmişlerdi. İşler zora girince bir de utanmıyormuş gibi davadaşı Sadrazam Talat Paşa'yla birlikte o kadar eziyet ettikleri bu mahlû hükümdardan akıl almaya gitmişlerdi. Hatta Talat Paşa, kendilerinin bu suçsuz

hükümdara yaptıklarından utandığı için Beylerbeyi Sarayı'ndan içeri girip Abdülhamid'le konuşmaya cesaret edememiş, kendisi Abdülhamid'in yanına yalnız gitmek zorunda kalmıştı. Ama Abdülhamid ne büyük bir insandı ki kendisine her türlü haksızlığı yapan ve her türlü eziyeti reva gören insanlara en ufak bir kırgınlık göstermemişti. Enver Paşa, Abdülhamid'in kendisini: "Evladım!" hitabıyla karşılamasını hatırladı. O hitap karşısında utancından ne yapacağını şaşırılmış, gözyaşlarını zor tutmuştu. Abdülhamid ise hiçbir şey olmamış gibi; sanki kendisini tahttan indirenler, Selanik'e sürgüne gönderenler, tüm dünyayla bağlantısını kesenler, Yıldız'ı yağmalayanlar, şahsî servetine bile el koyanlar onlar değilmiş gibi kendisiyle konuşmuş, işin bir cihan harbine girecek kadar nasıl kötüleştiğini anlayamadığını söylemiş ve elinden geldiği kadarıyla kendisine nasihatlerde bulunmuş, nasıl bir taktik izlemesi gerektiğini söylemişti. Söylerken de "iş işten geçti!" mesajını kendisine vermişti.

Gemi olayı Enver Paşa'nın hiç unutmadığı ve kendisini bir türlü affedemediği en büyük hatalarından biriydi. Almanlara o kadar güvenmişti ki bu güven gerçekleri görmesini engellemişti. Onun gözünde Almanlar dünyanın en namuslu insanlarıydı. Hoş, şimdi de pek farklı düşünmüyordu; ama en azından artık bütün Almanlara güvenmiyor, onlarla ilgili meselelere hep temkinli yaklaşıyordu. Ama bu gemi olayı Enver Paşa'ya, bir askerın ülkesini ne kadar sevmesi ve ülkesi için ne fedakârlıklarda bulunması gerektiği konusunda çok büyük şeyler öğretmişti.

O günleri sanki yeni yaşıyormuş gibi hatırladı. Hangi akla hizmet için bilinmez bir sebeple iki Alman gemisi Akdeniz sularına gelmişlerdi. Halbuki o bölge İngiliz gemilerinin cirit attığı yerlendendi. Bu iki Alman gemisi neyine güvenmişti de en modern silahlarla donatılmış İngiliz gemilerinin arasına dalmıştı. Bunun cevabını çok geçmeden alacaktı. İngiliz gemileriyle baş edemeyeceklerini anlayan Alman gemileri çareyi Çanakkale Boğazı'ndan geçip İstanbul'a sığınmada bulmuşlardı. Nasıl olsa İstanbul'da kendilerini çok seven ve kendilerine sahip çıkacak bir Enver Paşaları vardı. Evet, o iki geminin Çanakkale Boğazı'ndan geçip İstanbul'a sığınmalarının tek dayanağı kendisiydi. Almanları bu kadar seven bir kumandan elbette onların gemilerine ve mürettebatlarına en iyi misafirperverliği gösterecekti. Nitekim de öyle oldu. Bu iki savaş gemisinden inen mürettebatı kendisi en yakın dava arkadaşlarıymış gibi karşıladı. Tabi bu karşılaşmanın bir bedeli olacaktı. Hemen aynı gün İngiliz sefiri kapısına dayanmış, kendi gemileriyle savaşa tutuşan bu iki Alman savaş gemisinin derhal Çanakkale Boğazı'ndan geri gönderilmelerini sert bir şekilde istemişti. Zaten Osmanlı "Hasta adam" oldu olalı sıradan bir sefirin konuşması bile sert şekilde oluyordu. Almanlarla İngilizleri ve birçok müttefiki birbirine düşüren Dünya Savaşı'nın tam ortasında İngiliz sefirine: "O gemiler ve mürettebatı bizlerin misafiridir." diyemezdi. Diyemediği için de hem kendisini hem de devleti felakete sürükleyecek bir sürecin kapılarını açtı.

İngiliz sefirine o iki geminin Osmanlı Devleti tarafında satın alındığını söyledi. Bu cevap üzerine İngiliz sefirinin arkasına baka baka odadan çıkışı hala dün gibi gözlerinin önündeydi. Kızıışmış bir savaşın tam ortasında yapılabilecek en doğru şeyi yaptığını düşünüyordu. Söylediği sözleri hayata geçirmek için hemen Almanya'yla irtibata geçti ve gemileri çok uygun bir fiyata, hem de uzun taksitlerle satın aldı. Zaten Almanların da yapabileceği bir şey yoktu. İngiliz savaş gemileri Çanakkale Boğazı'nın çıkışında beklerken gemileri Akdeniz'e çıkarmak, onların batmasını, Akdeniz sularına gömülmesini kabul etmek olurdu. Fakat Almanlar bu zor durumdan da gemilerini satarak kolayca kurtulmuşlardı. Üstelik bu pazarlıkta bir avantajları daha olmuştu. Savaş gemilerinin çok modern silahlarla donatıldığını söyleyen Almanlar, Türklerde bunları kullanacak asker olmadığını söyleyip mürettebatın da gemilerle birlikte İstanbul'da kalmasını sağlamışlardı. Enver Paşa bunu, Almanların bir iyi niyet göstergesi olarak yorumlamış ve kabul etmişti. Böylece bayrakları ve adları değişen iki savaş gemisi Osmanlıların oluvermişti. Veya kendisi öyle zannetmişti. Goben ve Brestlav'a Yavuz ve Midilli adları verilmiş ve bu gemiler Osmanlı donanmasının en iyileri olarak deniz kuvvetlerinde yerlerini almıştı. Çok nazik bir zamanda, bir savaşın içinde olduklarını bildiği için kendisi bu gemilerde devamlı üst rütbeli Türk subaylar bulundurmuştu. Bu tedbirinin ne kadar yerinde olduğunu daha sonra acı bir tecrübeyle görecekti.

Yavuz ve Midilli, belli aralıklarla Karadeniz'e eğitim ve talim için çıkıyordu. Bu çıkışların hepsinde de gemilerin yönetimi Türk subayların elindeydi. Ama bir gün ne olduysa oldu Alman askerler Türklerin gemilerde olmadığı bir zaman dilimi yakalayıp gemileriyle Karadeniz'e açılarak Rus limanlarını bombaladı. Bu, açıkça Almanların savaştaki düşmanı olan Ruslara savaş açmak oluyordu. Türk bayrağı taşıyan iki savaş gemisinin Rus limanlarını bombalaması Ruslarla bir savaşa girilmesi demek oluyordu. Enver Paşa, bu haberi duyduğunda adeta beyninden vurulmuşa dönmüştü. Zaten hasta olan bir devletin neredeyse tüm dünyanın katıldığı bir savaşa girmesi ölüme davetiye çıkarması demektir.

Rus limanlarını bombalayıp geri dönen gemilerin Alman kumandanını hemen yanına çağıran Enver Paşa, o gün askerlik adına bu Alman kumandanından çok dersler almıştı. Alman kumandan kendisine Alman devleti; yani kardeşleri savaştayken kendisinin İstanbul'da rahat içinde yaşamayı kabul edemediğini, bunu gururuna yediremediğini söylemişti.

Aslında Alman kumandan günlerdir ülkesi için bir şeyler yapabilmenin hesaplarını yapıyor, Rus limanlarını bombalamayı, böylece Osmanlı Devleti'yle Rusya'yı karşı karşıya getirip Osmanlı Devleti'ni savaşa sokmayı planlıyormuş. Bu plan sayesinde Osmanlı Devleti Almanya'nın yanında savaşa girecek, böylece Ruslar, güçlerinin bir kısmını Osmanlı sınırına kaydırarak, bunun sonunda da Ruslarla savaşan Almanlar, biraz rahatlayacaktı. Buna gemilerdeki

Türk subaylardan dolayı bir türlü fırsat bulamayan Alman kumandan sabırla Kurban Bayramı'nı beklemiştir. Bayram sabahı amacına ulaşan Alman kumandanı, cephedeki kardeşlerine yardım etmenin verdiği gönül rahatlığıyla gülmüştü. Ülkesi savaşta olan her kumandan kesinlikle bu Alman gibi yapardı. Ama bu işin başlarına açtığı bela Osmanlıların savaşa girmesine sebep olmuştu.

İşte devlet, bir oldubitti ile girdikleri bu savaşın içindeydi ve Alman İmparatoru bizzat kendisinden yine bir şey istiyordu. Fakat bu sefer talep edilen şey, hayırlı bir işe benziyordu zira Almanların elinde bulunan yüz bine yakın Müslüman savaş esirinin yanlış bir yönlendirmeye savaşa katıldığı öğrenilmişti. İngilizlerin safında savaşa katılan çoğu Hindistanlı bu esirler kandırılmıştı. İstanbul'da halifenin esir tutulduğunu, bunu da Almanların yaptığını söyleyen İngilizler, Hindistanlı Müslümanları bir nevi kutsal cihada götürmüşlerdi. Hindistanlı Müslümanlar da halifelerini Almanların elinden kurtarmak için bir Müslüman anlayışıyla İngilizlerin safında cepheye koşmuşlardı. İngilizlerle beraber, Almanların hâkimiyetindeki İslam Halifesini kurtarmak için savaşa giden bu kandırılmış Müslümanlar hep ön saflara sürülmüşlerdi. Ama onlar ölürsem şehit, kalırsam gazi mantığıyla kahramanca savaşmışlardı. Sonunda da yaklaşık yüz bin asker Almanlara esir düşmüştü. İşte şimdi Almanlar bu kandırılmış Müslümanları kendi saflarına; yani bir bakıma Osmanlıların saflarına katmak için kendisinden onları ikna edecek bir heyet istiyorlardı.

“Zavallı insanoğlu” dedi, Enver Paşa kederli kederli. Dün kendisi Almanların oyuncağı olmuş, onlar yüzünden ülkeyi savaşa sokmuş, ateşe atmıştı; bugün de Hindistanlı Müslümanlar, İngilizlerin oyuncağı olmuş, halifeyi kurtaracakları ümidiyle halifenin mütteliklerine karşı savaşıyorlardı. Düşüncelerinden sıyrılan Enver Paşa: “Galiba savaşlar silahla değil sözle kazanılıyor.” dedi kendi kendine. Bu sırada kapı çalındı.

Gelen görkemli sarığı, cübbesi ve zeki bakışıyla herkesi kendisine hayran bırakan; konuştuktan sonra bir kez daha insanların hayranlığını kazanan şeyh Salih El-şerif Tunusı’ydi. Enver Paşa, zekâsı, tecrübesi ve mükemmel Arapçasıyla herkesi etkilemeyi başarabilen bu zata çok değer veriyor; bunun için de onu devamlı önemli görevlerde bulunduruyordu. İşte iyice kızışan savaşla birlikte işlerin iyice karıştığı şu günlerde ise onu Teşkilât-ı Mahsusa’nın Afrika Müslümanları kolunun irtibat âmiri yapmıştı. Enver Paşa, bu, güngörmüş ve zeki adamı aynı zamanda Arapça özel kâtipliği görevine de getirmişti. İngilizlerin yüzlerce Lawrance’i Afrika ve Arabistan’da cirit atarken Enver Paşa da oraları avucunun içi gibi bilen bu adama güvenip onu Harbiye Nezaretindeki mümessili tayin etmişti.

Enver Paşa’nın çok iyi tanıdığı ve değer verdiği bu zatı Almanya da yakından takip ediyor; onlar da bu zata çok değer veriyorlardı. İşte bu değerinden dolayı onu ve birkaç arkadaşını Almanya’ya davet etmişlerdi.

Tunusî içeri girer girmez Enver Paşa, pek de alışık olmadığı bir hareket yaparak ayağa kalktı. Onu ayakta karşılaması ona verdiği değerin bir göstergesiydi. Karşılar karşılamaz da birkaç gündür aklını kurcalayan sorunun cevabını almak için daha Tunusî'nin oturmasını bile beklemeden sordu:

– Bu Mehmet Akif Bey'in namı ülkemiz toprakları dışına ne çabuk çıktı? İnsan birkaç şiir yazmakla uluslararası bir üne nasıl kavuşur? Hem Türkçeyle yakından uzaktan bir alakası olmayan Alman İmparatoru şair Mehmet Akif Bey'i nereden tanıyor?

Doğrusu Şeyh Tunusî, Enver Paşa'nın makamında böyle bir soru ile karşılaşacağını hiç tahmin etmemişti. Alman İmparatoru'nun Mehmet Akif'le kendisini Müslüman esirleri Almanya'nın safına çevirmek için çağırdığını, Enver Paşa kendisine bir ulakla bildirmişti zaten. Şimdi ise görevi bizzat yüz yüze tevdi edip uğurlar olsun, demesini beklerken böyle bir soru ile karşılaşmıştı. Mehmet Akif'in çok iyi bir hatip ve Arapçayı bütün şiveleriyle konuşabilen bir edip olduğunu bilmeyen mi vardı. Bunu Alman İmparatoru biliyordu da bir Enver Paşa mı bilmiyordu. Doğrusu bunu Enver Paşa'ya yakıştıramamıştı. Şeyh Tunusî, aklından geçenleri söylemek yerine Enver Paşa'ya siyasî bir cevap vermeyi yeğledi. Yaşlılığın ve tecrübenin verdiği rahat bir tebesümle cevap verdi.

– Müttefikimiz Almanya ve Alman İmparatoru, bizim değer verdiklerimize aynı ilgi ve muhabbeti gösteriyorlar Paşa Hazretleri...

Enver Paşa bu siyasî cevap karşısında bir an durakladı. Osmanlı Devleti'nde Mehmet Akif Bey'e ne gibi üstün bir değer veriliyordu da bundan kendisi habersizdi. Hiçbir askerî ve siyasî mevkii olmayan bu adamı hem Alman İmparatoru hem Şeyh Tunusî neden bu kadar büyütüyordu. Bunun cevabı yine Şeyh Tunusî'deydi, ona sormaktan başka çare yoktu. Enver Paşa, şaşkınlığını biraz gizleyerek soruyu bir başka şekilde sordu Tunusî'ye:

– Mehmet Akif Bey sizin yanınızda hangi maslahata binaen çağırılıyor acaba?

Şeyh Tunusî, Enver Paşa'nın gerçekten Mehmet Akif'in dava adamlığından, dini ve ülkesi için neler yapabileceğinden ne kadar etkili bir hatip olduğundan habersiz olduğunu anladı. Mesele bunu Enver Paşa'ya onu rencide etmeden söylemekti.

– Bizi Alman İmparatoru oradaki Müslüman esirleri ikna için çağırıyordu değil mi Paşa'm?

Enver Paşa, Şeyh Tunusî'yi bu meselede bilgilendirmek için yanına çağırtmıştı. Detaylı bilgiyi şu anda verecekti; ama bunun Mehmet Akif'le ne ilgisi vardı. En iyisi görevi detayıyla Şeyh Tunusî'ye anlatıp Mehmet Akif Bey'in niçin Almanya'ya çağırıldığını ondan öğrenmekti. Onun için de vakit geçirmeden meseleye girdi:

– Evet, Alman İmparatoru sizleri oradaki Müslüman esirleri ikna için çağırıyor. Biliyorsunuz tüm dünyayı içine alan savaş, bütün şiddetiyle devam ediyor. Biz de Osmanlı Devleti olarak ister istemez Almanya, Avusturya – Macaristan safında savaşa girdik.

İtilâf Devletleri grubunu teşkil eden İngiltere - Fransa - Rusya bizim de doğal düşmanımız oldu. İngilizler ve Fransızlar, Alman ordularının karşısına, sadece kendi askerlerinden oluşan ordularını değil; işgal ettikleri, sömürdükleri ülkelerden topladıkları askerleri de çıkarıyorlar. Yani; yeraltı, yerüstü varlıklarına göz diktikleri; onları sömürdükleri yetmiyormuş gibi canlarına da göz dikmiş durumdalar. İngilizlerin Garb Cephesinde, Afrikalı ve Asyalı Müslümanlar, iki kolordu ve ayrıca bağımsız birlikler kuracak kadar çoklar. Bu ne demek biliyor musun Şeyh Efendi?

Şeyh Tunusî, Lawrance'ın Arabistan'da yaptıklarını biliyordu; ama İngilizlerin her yerde yüzlerce Lawrance bulundurduklarını tahmin edemiyordu. Acaba bu kadar Müslüman'ı İngilizler nasıl kandırıp cepheye sürmüşlerdi. Bunun cevabını Yine Enver Paşa verecekti. Bunun için onu dinlemek gerekiyordu. Şeyh Tunusî, anlık düşünce ve dalgınlığından sıyrılıp Enver Paşa'ya cevap verdi:

- Bu, kardeşi kardeşe, Müslüman'ı Müslüman'a kırdırmak demek Paşa'm. Bu, savaşmanın en adisi demek.

Şeyh Tunusî'nin sözlerini Enver Paşa devam ettirdi:

- Evet Şeyh Efendi, bu; yüz binlerce Müslüman'ın kandırılarak bizim karşımızda savaşması demek. Garp cephesindeki harplerde alınan esirler arasında Müslümanlar o kadar büyük bir yekun teşkil etmiş ki, bu sonuç Alman İmparatoru'nu iki önemli tedbir almaya sevk etmiş. Birincisi, bu esirleri diğer

Hıristiyan esirlerden ayrı büyük bir kampta toplamış. Vunsdorf'taki bu kamp içinde bir de cami inşa ettirmiş. Bir yandan da düşman ordularında, durmadan artan Müslüman askerler meselesinde padişahımızın ve benim dikkatimizi ısrarla çekti. Çünkü Osmanlı Padişahlarının aynı zamanda bütün dünya Müslümanlarının da halifesi olduğunun o da fazlasıyla farkında.

Biz, zaten harbe girdikten kısa bir zaman sonra, bütün İslâm âlemi için cihad-ı mukaddes ilân ettik. Din ve devletimizin düşmanı olan İtilâf Devletleri kuvvetlerine karşı savaşılmasını manevî ve dinî bir cihat olarak bildirdik. Alman İmparatoru da bizim bu hamlemizi hemen değerlendirdi. Almanya'da, bütün İslâm dil ve lehçelerinde milyonlarca bastırılan cihad-ı mukaddes beyannameleri, havadan, karadan, denizden, dünya yüzünde Müslümanların yaşadıkları; özellikle de İngiliz ve Fransızların sömürgesindeki bütün yerlere, her türlü vasıttan faydalanarak dağıttı. Bu vazifeyi de çok şükür Alman imkânlarından yararlanarak, bizim Teşkilât-ı Mahsusa başardı. Ama özellikle İngilizlerin sinsî planları bu bildirileri bir zaman sonra tesirsiz bıraktı. İngiliz ve Fransızlar için canlarını seve seve feda eden bu Müslümanlar Alman İmparatoru'nu hemen harekete geçirdi. Alman imparatoru İkinci Wilhelm, Garb Cephesi'ne durmadan yığılan bu Müslüman askerlerin savaş sırasında İngiliz ve Fransızlardan daha fazla cesaret göstermelerinin ruhî sebeplerini hemen araştırtmış. Sonuca ise şaşırmadan edememiş.

Savaşı cepheden çok masada kazanmaya alışkın olan Fransız ve İngilizler, Almanya'nın İstanbul'u işgal ederek Halifeyi esir ettiğine Müslüman sömürgelerini ikna etmişler. Bununla da kalmayıp Almanya'nın; halifeliğin merkezi olan Osmanlı İmparatorluğu'nu, hiç istememesine rağmen zorla harbe soktuğu ve yayınlanıp dağıtılan cihad-ı mukaddes beyannamesinin sahte olduğu propagandasını yapmışlardı. Alman İmparatoru hemen harekete geçmiş. İstanbul sefiri Baron Fon Marschall vasıtasıyla bana haber göndermiş. Savaşta ölümü hiçe sayarak çarpışan bu Müslümanlara hakikati anlatabilecek, güzel Arapça bilen, hitabet, edebiyat ve tarih bilgisi kuvvetli Türk şahsiyetlerinin tespit edilip kendisine bildirilmesini emretmiş. Sefir bir yandan bu bilgiyi bana ulaştırmaya çalışırken bir yandan da bu özellikteki kişileri araştırıp İmparatoru'na bildirmiş. Kayser Wilhelm'in istediği vasıfları taşıyanlar arasında, bilhassa iki şahsiyetin bu işe ehil olduğunu söylemiş. Bunlardan biri sizsiniz, biri de Mehmet Akif Bey.

Şeyh Tunusî, Enver Paşa'yı büyük bir dikkat ve saygıyla dinledikten sonra Mehmet Akif Bey'in niçin bu iş için seçildiğini şöyle izah etti:

– Paşa'm, siz benden daha iyi bilirsiniz. Mehmet Akif Bey, sıradan biri değildir. Onun dürüstlüğüne herkes bilir ve takdir eder. Hatta o, İttihat ve Terakki Partisi'ne girdiğinde sırf onun dürüstlüğüne güvenerek yüzlerce adam sorgusuz sualsiz partimize girivermişti. Akif Bey, dürüstlüğüne yanında hem kültürlü hem de Arapçayı şivelerine varıncaya kadar iyi şekilde

konuşabilecek bir kimsedir. Hatipliğini de siz zaten duymuşsunuzdur. İşin aslı Alman İmparatoru, Mehmet Akif Bey'i benim yanımda değil de beni Mehmet Akif Bey'in yanında çağırıyor. Yani sizin anlattıklarınıza bakılırsa orada asıl işi yapacak olan Mehmet Akif Bey'dir.

Şeyh Tunusî'nin bu sözlerinden dolayı Enver Paşa, içten içe mahcup oldu. Güya dünyanın en iyi teşkilatlarından olan Teşkilat-ı Mahsusa emrindeydi. Dünyadan haber alayım derken yanındaki değerleri görememişti. Ama bunu Şeyh Tunusî'ye sezdirmedi. En iyisi meseleyi bir an önce kapatmaktı. Şeyh Tunusî'ye:

– Bir an önce hazırlıklara başlayın ve yola çıkın, emrini verdi. Şeyh Tunusî verilen vazifeyi tebliğ etmek maksadıyla Mehmet Akif'in yanına gitmek için hemen yola koyuldu.

Kıpkızıl akşam güneşi; İstanbul'u karanlıklara, terk edip gitmişti. Aylardır dünya savaşının tüm soğukluğunu, durgunluğunu, karamsarlığını yaşayan İstanbul için ufukta bir ışık ihtimali hemen hemen yok gibiydi.

Bu durgunluk ve karamsarlığı fazlasıyla içinde hissededen Mehmet Akif, akşam namazını kıldıktan sonra rahlenin başına diz çökmüş Kur'an-ı Kerim okuyordu. Bu umutsuz günlerde ve gecelerde tek sığınağı hep Kur'an-ı Kerim olmuştu. Kur'an'ı okurken de bir yandan milletin çektiği sıkıntıları düşünüyordu. Balkan ve Trablusgarp harpleriyle zaten iyice yorulmuş ve tükenmiş olan ordumuz, bu dünya harbinin

altından kalkabilecek miydi? Bu soruya hiç düşünmeden “Evet” diyebilmek zordu. Tevekkül etmek gerekirdi ama bir yandan da kavli duadan fiili duaya geçmek gerekiyordu, düşmanın silahıyla silahlanmak gerekiyordu. Oysaki imkânsızlıklar içindeki Osmanlı ordusu, tam teşekküllü ordulara karşı nasıl ayakta kalabilirdi. Hiçbir maddî tedbir almadan sadece dua ile yetinmek biraz tembellik sayılmaz mıydı? Bir yandan bunları düşünürken bir yandan da Talat ve Enver Paşalara kızmadan edemiyordu. Ülkeyi bu savaştan uzak tutabilselerdi belki bu arada asker ve ekonomi biraz toparlanır, devlet de eski gücüne biraz olsun yaklaşmış olurdu. İnsan bütün bu olanlardan sonra şikâyet ettiği Abdülhamid’i arar hale geliyordu. Evet, bazı sıkıntılar vardı ama Abdülhamid döneminde tüm dünyaya biz yön veriyorduk. Oysa bu paşalar, yönetime geçtikleri kısacık süre içinde koca ülkeyi maceradan maceraya sürüklemişlerdi. Ne çare ki ülke bu yöneticilerle bu dünya savaşını devam ettirmek durumundaydı.

Düşüncelerinden sıyrılan Mehmet Akif, bismillah çekip yine Kur’an’a döndü: “İnna fetehna leke fethan mübina”

Bu ayetten sonrasına devam edemeyen Mehmet Akif, tebessüm etti. Savaşın ortasında yenilmeye doğru hızla sürüklenen bir ülkedeydi ve okuduğu ayet kendisine: “Müminler için mutlak bir galibiyet” müjdeliyordu.

– Cephamız tükenmiş, askerimiz yorulmuş, ümidimiz kalmamışken nasıl olacak ki! Birden aklına bu ayetin nuzül sebebi geldi. Aynen şu anda Osmanlı

Devleti'nin bulunduğu duruma benzer şartlarda inmişti bu ayet. Hudeybiye barışı yapılmış, Müslümanlar zahirde ağır şartlarla dolu bir anlaşmayı kabul etmek zorunda kalmışlardı. Yani ileriye yönelik bir umut ışığı yok gibiydi. Durum böyleyken göklerden bunun bir fetih, zafer olduğunu müjdeleyen bir ayet iniyordu. Hatta bu ağır barış şartlarını içine sindiremeyen Hazreti Ömer, Efendimiz'e, böyle bir mağlubiyeti Müslümanların kabul edemeyeceğini söylemişti. Ama Hudeybiye'den hemen sonra bu anlaşma Müslümanlar lehine öyle zaferler getirmişti ki buna hiç kimse inanamamıştı.

– Acaba, dedi Mehmet Akif, acaba bu karanlık günlerde de bu Fetih Suresi bize mutlu geleceği mi haber veriyor. Tam bunları düşünürken kapının tokmağı acele acele çalındı. Belli ki gelenin çok önemli bir söyleyeceği vardı. Mehmet Akif:

– Hayırdır inşallah, diyerek kapıyı açtı. Karşısında Teşkilat-ı Mahsusa'dan tanıdığı çok sevdiği dostlarından şeyh Tunusî duruyordu. Mehmet Akif, bu adama karşı derin bir sevgi besliyordu.

Mehmet Akif, şeyh Tunusî'nin geniş ve görkemli vücudundan arkasındaki adama dikkat edememişti. Esas onu görünce iyice keyiflendi. Tunusî'nin arkasında ufak tefek; ama yaptıkları itibariyle çok büyük bir adam duruyordu. Bu adam, Arap ölllerini avucunun içi gibi bilen Eşref Sencer Kuşçubaşı'ydı. şeyhliği, hocalığı yoktu; ama Araplar ona “Uçan şeyh” diyorlardı. Birkaç saatte birkaç günlük mesafeyi kat edebilen bu adamın efsanesi tüm Arabistan'da anlatılıyordu.

Teşkilatı Mahsusa'nın en tepesindeki bu adama, Orta Doğu'yu, altınları ve Lawrance gibi ajanlarıyla karıştırmaya çalışan İngilizler de hayrandı. Kendilerinin yüzlerce kilo altınla yapamadığını bir avuç leblebi şekerıyla Kuşçubaşı'nın yaptığını söyler ve böyle bir istihbaratçı yetiştiremedikleri için hayıflanırlardı.

Mehmet Akif, akşamın bu karanlık vaktini aydınlatan birbirinden önemli iki misafirle bütün kederlerinden kurtuluverdi. Birkaç saniye süren şaşkınlığını üzerinden atınca bu önemli misafirleri içeri "buyur" etti.

Mehmet Akif, bu iki dostunu çok severdi; ama özellikle Kuşçubaşı'yla kardeş gibiydi. Onun için misafirlerini mütevazı odasındaki yer minderlerine oturtuktan sonra Kuşçubaşı'na takılmadan edemedi:

– Hayrola Uçan Şeyh Efendi, Arabistan'da işleri yoluna koydunuz da diğer cephelerde koşmaya mı geldiniz? Sizi İstanbul'da görmek ne şeref!

Mehmet Akif'ten bunları duymak Kuşçubaşı'nı memnun etti. Zira Mehmet Akif, oldukça az konuşan, sadece gerçek dostlarının yanında dili çözülen bir kişiydi. Söylenilen bu sözleri bir iltifat olarak kabul eden mütevazı Kuşçubaşı taşı hemen gedğine koyuverdi.

– Teşkilatı Mahsusa bizim yaptıklarımızı yeterli görmedi ki sizleri göreve çağırıyor Akif Bey!

Mehmet Akif, Kuşçubaşı'na yaptığı latifenin karşılığını beklerken birden ciddi bir teklifle karşı karşıya kaldığını hissetti. Bunun gerçekten bir latife olmasını diledi. Çünkü Teşkilatı Mahsusa'nın vereceği görev, teşkilatın kendisine bağlı olduğu Enver Paşa'nın vereceği görev demektir bir bakıma. Mehmet Akif, Paşa'nın

takep ettiği politikayı pek sevmediği için ondan gelen bir işin içinde bulunmak da istemiyordu. Bunun için meseleyi yine bir latifeyle geçiştirmek istedi:

– Eğer bu memleket benim imdadıma kalmışsa vay halimize. O zaman biz bu cihan savaşından hemen ekilelim.

Birkaç dakikadır Kuşçubaşı'yla Mehmet Akif'in tatlı fikir manevralarını zevkle izleyen şeyh Tunusî, meselenin hallinin kendisine kaldığını anlayarak hemen söze girdi:

– Akif Bey, biliyorsunuz biz Almanya'nın yanında bir harbe girdik.

Mehmet Akif, kendini tutamayıp cevap verdi:

– Keşke girmez olaydık şeyh Efendi, maalesef biliyoruz.

şeyh Tunusî; Mehmet Akif'in, ülkeyi göz göre göre savaşa sürükledikleri için Enver Paşa ve arkadaşlarına ne kadar kızgın olduğunu biliyordu. Ama şimdi ortada halledilmesi gereken bir mesele vardı. Onun için Mehmet Akif'in üstüne çok gitmeden ona meseleyi bir vatan ve din meselesi olarak anlatacak, böylece Alman İmparatoru'nun davetini ona kabul ettirmeye çalışacaktı.

– Akif Bey, iyi veya kötü bir savaşın içindeyiz. Yalnız burada vatanını seven her kişi gibi bizlere de görevler düşmektedir. Vatanımız ve dinimiz için üstümüze düşen görevleri yapmak şu devirde farzı ayndır.

şeyh Tunusî, Mehmet Akif'i en zayıf noktasından vurmuştu. Din ve vatan denildiğinde Mehmet Akif

gözünü kırpmadan ölüme bile giderdi. Zaten bu sözlerinden sonra Akif'in yumuşayan yüz hatlarını gören Tunusî biraz rahatladı. Hiç ara vermeden konuşmasına devam etti:

– İşte bu günlerde bize düşen vazife de Almanya'ya gitmektir. Alman ordusunun esir aldığı yüz bin dolayında Müslüman askere yanlış safta bulduklarını söylemek; onların asıl dostlarının İngiliz ve Fransızlar değil de Osmanlı ve Osmanlı'nın müttefiki olan Almanlar olduğunu anlatmaktır. İngiliz ve Fransızların fesat hareketleri yüzünden milyonlarca kandırılmış Müslüman cephelerde Osmanlı'ya ve Almanya'ya karşı savaşmakta. Belki de bu savaşın kaderini değiştirmek bizlerin elindedir. İşte biz Almanya'daki Müslüman esirlere gerçekleri anlatmak için görevlendirildik.

Mehmet Akif, anlatılanlardan çok etkilenmişti. Anlaşılan cephelerde İngiliz ve Fransızların sinsî oyunuyla Müslüman Müslüman'ı kırmaktaydı. Ama yine de anlamadığı bir şey vardı. Koskoca ülkede kendisinden başka görevlendirecek adam mı bulamamışlardı. Bu devletin nice paşaları, siyasetten anlayan nice politikacıları vardı. İş kala kala bir şaire mi kalmıştı. Şeyh Tunusî'ye biraz da kızarak cevap verdi:

– Şeyh Efendi, bu ülke Almanya'ya gönderecek benden başka adam bulamamış mı? Bizde bu kadar mı kahtı rical var. Bu vatanın yöneticileri, askerleri nerede?

Şeyh Tunusî, Mehmet Akif'in ne kadar mütevazı olduğunu biliyordu. Aslında bu ülkede Mehmet Akif

gibi yüz adam daha olsa neler değişirdi. Ama bunu Mehmet Akif'e anlatmak da bir o kadar zordu. Onun için işi yine alttan alarak meseleyi anlatmayı uygun buldu:

– Nefis cümleden edna, vazife cümleden âlâ. Şu Almanya'ya gidip geliverelim de en azından vazifemizi yapmanın rahatlığını yaşayalım.

Şeyh Tunusî'nin bu haline dayanamayan Mehmet Akif birden yumuşayıverdi.

– Tamam o zaman Şeyh Efendi, dedi.

Mehmet Akif'in vazifeyi kabul ettiğini gören Kuşçubaşı, fırsattan istifade hemen söze girdi:

– Yalnız, size bu vazifeyi veren asıl kişi Enver Paşa olduğu için onun da bir hayır duasını alsanız iyi olurdu Akif Bey.

Mehmet Akif, böyle bir teklif geleceğinden korkuyordu zaten. Enver Paşa'yla hiç mi hiç görüşmek istemiyordu. Şeyh Tunusî'nin siyasî tarzına münasip bir cevap vermeyi yeğledi:

– Allah kısmet etti ise hele bir gidelim, hayırlısı ile dönelim, seyahat intibalarımızı ve gördüklerimizi arza vesile bulmuş oluruz. Şimdi kendilerinin işi başından aşkındır. Nezaket ziyaretinin sırası olmasa gerek.

Kuşçubaşı, Mehmet Akif'in kendilerine nazikçe “Hayır” dediğini anlamakta gecikmedi ve işi daha fazla uzatmadan kapattı. Çünkü Mehmet Akif'in, makam ve unvan sahiplerine ilgisizliği malumdu. Onun için daha fazla zorlamadı. Nasıl olsa kendisi bir münasip zamanında Enver Paşa'ya, Mehmet

Akif'in şahsına gösterdiği ilgiden memnun ve müteşekkirdiğini, Şeyh Şerif Salih El-Tunusî ile birlikte Almanya'ya gitmeye hazırlandıklarını, Allah'ın yardımıyla dönüşünde ziyarete gelerek intibalarını arz edeceğini söylerdi.

Kısa zaman içinde hazırlıklarını tamamlayan Şeyh Tunusî ve Mehmet Akif, hızlı bir şekilde Almanya'ya ulaşmıştı. Mehmet Akif, kendilerini sanki bir ülkenin padişahıymış gibi karşılayan Almanların bu hareketlerine başlarda pek anlam veremedi. Ama Vunsdorf'taki Alman esir kampını görünce kendilerinin ne kadar önemli bir görev için buraya çağırıldığını anladı. Bu esir kampında toplanan Müslüman askerlerin görüntüsü mahşer yerini andırıyordu. Burada o kadar insan vardı ki ilk bakıldığında cephedeki bütün askerlerin burada toplandığı izlenimi uyandırdı insanda. Almanya bu kuvveti kendi safına çektiğinde fazlasıyla rahatlayacaktı. Ve bu Müslümanları Almanya safına çekebilecek kişiler de kendileriydi. Mehmet Akif'in dikkatini öncelikle Müslüman esirler için inşa edilmiş cami çekti. Almanlar, İslâm esirleri için oldukça büyük ve mükemmel bir cami inşa etmişlerdi. Mehmet Akif'in camiye yakından; hatta içinden görmek için can attığını gören vazifeli bir Alman subayı bozuk Türkçesiyle onları camiye davet etti.

Almanlar, İstanbul'dan gelecek heyetin önemini bildikleri için hazırlıklarını günler öncesinden yapmışlardı. Müslüman esirlere çok önemli bir Osmanlı büyüğünün kendilerini ziyarete geleceğini söylemişlerdi.

Onun için Müslüman esirler camiye yanaşırken sanki Şeyh Tunusî ve Mehmet Akif'in gözünün içine bakıyordu. Mehmet Akif, bir yandan camiye doğru ilerliyor, bir yandan da esirlerle Arapça sohbet ediyordu. Bir ara gözüne bir kenarda düşünceli düşünceli duran, duruşundan çok şeyler bildiği ve yaşadığı belli olan bir esir ilişti. Mehmet Akif, zaten fıtratı gereği hep masum ve mazlumların yanında olmayı yeğledi. Onların dertleriyle dertlenmek, onların yaşadıklarını şiirlerine ve makalelerine konu edinmek başlıca uğraşydı. Yaradılışından gelen bu insiyakla Mehmet Akif, bu dertli Müslüman esirin yanına gitti. Arapça olarak ismini sorduğu bu kişiden hiç beklemediği şekilde Türkçe karşılık aldı. Esir:

– Benim adım Abdullah, deyince Mehmet Akif, karşısındaki kişinin sıradan bir esir olmadığını anladı. Hal ve hareketlerinden, dahası üç kelimecik cevabından bile Türkçeyi iyi bildiği anlaşılın bu adam, sıradan bir esir değildi. Öyleyse İngilizler ve Fransızlar tarafından kandırılmış esirlerin arasında ne arıyordu. Mehmet Akif, hiç vakit kaybetmeden esiri soru yağmuruna tuttu:

– Memleketiniz neresi? Siz, az çok okumuş birine benziyorsunuz, bu kandırılmış esirlerin içinde işiniz ne? Nasıl oldu da bir Müslüman olarak, İslam Halifesi'nin düşmanı olan İngiliz ve Fransızların safinda yer alabildiniz?

Mehmet Akif'in bu art arda gelen sorularına karşılık bir an şaşırın esir kendini toparlayarak hemen cevap verdi:

– Memleketim Tunus'tur. Bizim başımıza gelen hiç kimsenin başına gelmemiştir. Evvelâ bizi zaten her zaman yaptıkları gibi çok güzel hazırlanmış konuşmalarla kandırdılar: Sizin Halifenizle müttefikiz, onun düşmanı olan Almanlarla harp ediyoruz. O halde sizin de Halifenize yardım etmeniz dininiz olan İslamiyet'e göre bir borç sayılır, dediler. Onların bu sözlerine kanan on binlerce din kardeşimiz hemen cepheye koştu. Halife için savaştıklarını zannettiklerinden hiç çekinmeden seve seve canlarını verdiler. Sonra hakikat meydana çıkınca; söylenenlerin yalan olduğu anlaşılınca cebre, şiddete müracaat ettiler. Askerre gitmek istemeyenlerin anasını, babasını işkenceler altında inlettiler. Evini barkını yaktılar. Bundan başka şayet muharebede kanımızın son damlasına kadar savaşmayacak olursak ailelerimizi perişan edeceklerini tekrar tekrar söylediler. Bizim memleketimizdeki analarımız, babalarımız, çocuklarımız bugün o kâfirlerin elinde rehindir. Artık ne halde olduklarını Allah'tan başka kimse bilmez. Bizi daima en öndeki saflara veriyorlar. Önümüzde Almanların cehennemler yağdıran topları, arkada İngilizlerin, Fransızların ateşleri bulunuyor. Ne ilerlemeye imkân var ne de geri dönmeye takat! Hele bu cehenneme niçin girdiğimizi düşündükçe beynimiz tutuşuyor. Evet, insan canını feda eder. Lâkin bunda dünya için, ahiret için muazzez bir gaye olur. Biz biçareler ise sırf düşmanımızın üzerimizdeki zulmünü, tahakkümünü devam ettirmek için ölüyoruz. Bizi bu cehenneme sürükleyenler ise ölmemizi de öldürmemizi de kendileri için bir kazanç bilerek ona göre davranıyorlar.

Tunuslu Abdullah, başlarına gelenleri anlatırken Mehmet Akif'in gözleri de bir pınar olmuş akıyordu. Abdullah'ın söylediği her söz Mehmet Akif'in yüreğine bir kor daha atıyordu.

İyi ki gelmişim buraya, dedi Mehmet Akif içinden, iyi ki gelmişim. Müslümanların lideri, güvendikleri ülke olarak daha çok şey yapmamız gerekiyor. Şükürler olsun Allah'ım bana bunları gösterdiğin için, şükürler olsun!

Akif, bunları düşünürken sözlerini bitirmiş olan Tunuslu Abdullah da bir yandan gözyaşlarını siliyor, bir yandan da içli içli ağlayan bu Osmanlı torununa hayran hayran bakıyordu. Neden sonra düşüncelerinden sıyrılan Mehmet Akif, Abdullah'a dönerek:

– Allah, sizlerin ve cümle ümmet -i Muhammed'in yardımcısı olsun kardeşim, dedi.

Karşısındakinin derdiyle dertlendiğini gören Abdullah, birkaç sözle de İstanbul'daki din kardeşlerine mesaj göndermeyi ihmal etmedi:

– Osmanlı Müslümanlarına gittiğinizde bizlerden selam götürün. Allah için bizim düştüğümüz mahkûmiyete sakın sizler de düşmeyin. Saltanatınızın, istiklâlinizin kıymetini bilin. Çünkü dünyada onsuz yaşamak, meğerse yaşamak değilmiş. Biz bunu pek acı, pek uzun tecrübelerden sonra anladık. İnşallah siz o tecrübelere mâruz kalmazsınız...

Mehmet Akif, Abdullah'ın bu samimi duasına tüm kalbiyle âmin, dedi.

Yoluna devam etmek isteyen Mehmet Akif, son olarak din kardeşi Abdullah'a:

– Kardeşim, bizlerden bir isteğiniz var mı? Bizler, sırf sizlerin dertleriyle ilgilenmek için buradayız, dedi. Abdullah'ın verdiği cevap tam bir Müslüman'a yakışır şekildeydi:

– Allah'a şükür hiçbir isteğimiz yok. Müttefikiniz olan Almanlar burada bizi çok iyi ağırlıyor. Yalnız sizden tek dileğimiz, yeryüzündeki Müslümanları başsız ve kimsesiz koymamanızdır. Allah, Halife efendimize ve Devlet-i Aliye'ye zeval vermesin.

Mehmet Akif:

– Amin, âmin, diyerek ve bu samimi ve şuurlu din kardeşine sarılarak onun yanından camiye gitmek için ayrıldı.

Abdullah'la ve diğer esirlerle yaptığı konuşmalardan esirlere burada çok iyi davranıldığını anlayan Mehmet Akif rahatladı. Zira doğruları anlatmak şimdi biraz daha kolay olacaktı. Mehmet Akif; bir yandan esirlerle konuşuyor, bir yandan da gittikçe yaklaştıkları camiden gözlerini alamıyordu. Mehmet Akif; bu yabancı diyarda kiliseler arasında, cidden Şark mimarî üslûbu ile ve itina ile inşa edilmiş cami-i şerifi yakından görünce, manevî vecd içinde, onu yapanlara karşı içinde sıcak bir şeyler hissetti. O, hep böyle değil miydi zaten! Kim vatani ve dini için iyi bir şey yapsa Mehmet Akif onu severdi. Akif'in hayatının yörüngesi din ve vatandı zaten. Yanındaki esirlerin İngiliz ve Fransızlar tarafından nasıl kandırıldıklarına bizzat şahit olduğu için

üzülmeden edemiyor, Şeyh Tunusî'ye esirlerin duymaması için Türkçe dert yanıyordu:

– Bakınız Şeyh Efendi! Eğer bu kadar derin ve muzlim bir cehalet olmasa, bu masum insanlar, kendilerine anlatılan şu masallara itibar ederler mi? Onları hakikat olarak kabul ederler mi? Bizim; yani İslam âleminin en büyük derdi cahillik. Bütün Müslüman âleminin başlıca düşmanı bu afet. Onu yenmedikçe, hiçbir ciddî ve şerefli sonuç elde edemeyiz. Bence İslâm büyüklerinin yapacağı tek şey, birer medeniyet ve irfan mücahidi hüviyeti içinde diyar diyar gezmek, insanları tek tek irşad etmek... Her türlü sıkıntıya se-verek katlanmak... Maalesef bu devirde bizim yapmamız gerekeni İngiliz ve Fransızlar yapıyor. İngiliz misyonerleri nasıl? Fransız cizvitlerinin misyonerleri nasıl? Balkanlarda Slavları ihtilâle sevk eden yine Ortodoks kilisesinin mürşitleri değil midir? Onlara kızmıyor, gıpta ediyorum. Elleri kırık dökük, tahrip edilmiş, özü alınmış bir din var; ama onlar davalarına bizden daha fazla sadıklar. Eğer biz onların onda biri kadar çalışsaydık şimdi bu durumlara mı düşerdik!

Şeyh Tunusî, bütün bu sorulara hak vermekten başka bir şey yapamıyordu. Ama elden de bir şey gelmiyordu.

Müslüman esirlerin söylediklerinden çok etkilenen Mehmet Akif, İslam âleminin içine düştüğü bu durumdan dolayı neredeyse ağlayacaktı. Bu duygularla kürsüye çıktı ve Arapça çok ateşli bir konuşma yaptı. Onu kürsünün yanından dinleyen Şeyh Tunusî, hayretler içinde kalıyordu. Günlük hayatında bir kedi

kadar munis olan bu adam, Şimdi yırtıcı bir kaplanı andırıyordu. İnsan vatani ve milleti için tabii ki böyle olmalıydı. Şeyh Tunus, o gün Mehmet Akif'e bir kez daha hayran oldu.

Mehmet Akif, Şeyh Tunus'yi adeta unutmuŐ, kamp-taki esir Müslümanları irŐat etmenin derdine düşmüştü. Esirlere İngiliz ve Fransızlar tarafından nasıl kandırılmış olduklarını, asıl cephelerinin Osmanlı ve Osmanlı'yla birlikte olan Almanların yanı olması gerektiğini anlatmıştı. KonuŐması bittiğinde Mehmet Akif kan ter içinde kalmıştı.

Müslüman esirlerin konuŐmasından ikna olduklarını gören Mehmet Akif'in keyfine diyecek yoktu. Çünkü vatani ve dini için yararlı bir iş yapmıştı. Ama o, sadece bu kadar bir çabayla yetinmek istemiyordu. Osmanlı ordusu; ayağında arĞı, elinde mavzeri dahi bulunmayan Osmanlı askeri, cephede düŐmanla yaka paa olurken o, bu kadarla yetinmek istemiyordu. Onun için de Şeyh Tunus'ye dönerek:

– Burada Allah'ın izniyle görevimizi yerine getirdik. Bu Müslüman esirlerin çoğu artık Alman saflarında İngiliz ve Fransızlara karşı savaŐırlar. Ama bunlar kadar; hatta bunlardan daha fazla kandırılmış Müslüman asker hala İngiliz ve Fransız saflarında bizim ordumuza ve Alman ordusuna karşı savaşıyor. Esas onlara kandırıldıklarını, yanlış safta yer aldıklarını söylemek gerekiyor. BoŐu boşuna binlerce İslam evladı kutsal zannettiği bir iş uğrunda ölüp gidiyor. Sınırları, Almanların savaş mevzilerini de dolaşıp oradaki askerlere de hakikati anlatmamız lazım.

Mehmet Akif'in teklif ettiği Şey ateş hattına gitmekti. Şeyh Tunusî, Mehmet Akif'in kafasına koyduğu Şeyleri her ne pahasına olursa olsun yaptığını çok iyi biliyordu. Bunun için de o, bu kararını kesinleŐtirmeden ikna edilmeliydi. Sınıra gitmek, savaŐmak; hatta ölmek işin en kolay kısmıydı. Ama özellikle Mehmet Akif gibi eŐine az rastlanan insanların mümkün olduğu kadar uzun yaŐaması, vatanına hizmet etmesi gerekiyordu. Şeyh Tunusî, bu konuyu da Mehmet Akif'i rahatsız etmeden halletme yoluna gitti.

– Akif Bey, bizim sınıra gidip kandırılmış Müslümanları uyarmamız, aydınlatmamız tabi ki çok iyi olur. Ama Allah göstermesin, orada bize bir Şey olursa bizim yerimizi kim dolduracak. Zaten vatana gerçekten her Şeyini verebilecek bir avuç insanız. Biz de gidersek...

Mehmet Akif, Şeyh Tunusî'nin sözlerine bir yandan hak veriyor; bir yandan da ona kızılıyordu. Tabi ki memleketin kendilerine ihtiyacı vardı. Nitekim Şimdi hiÇ aklında yokken Almanya'ya kadar gelmiş, kandırılmış Müslümanları aydınlatmıŐtı. İleride de böyle görevlere çağrılabilirdi. Ama insanın vatanı ve dini için ölmesi kadar kutsal bir Şey var mıydı? Onun için Şeyh Tunusî'ye karşı çıktı:

– Buraya yan gelip yatmaya gelmedik. Devletimiz bizi adamdan sayıp buraya gönderdi. İki satır vaaz verip geri dönmek için bu kadar masrafa ne gerek vardı. Hem kaderde vatan ve din için Şehit olmak varsa bunu seve seve kabul ederiz.

Şeyh Tunusî, meseleyi bir an önce çözmesi gerektiğini aksi takdirde Akif'in cepheye gideceğini anladı ve ona şu teklifi yaptı:

– Vatan ve dinimiz için şehit olmak benim için de büyük bir şereftir. Ama biz hizmetimizi cepheye, mevzilere gitmeden de yapabiliriz. Siz, Arapçanın her lehçesinde ve Hintliler için de Urduca bildirimler hazırlarsınız. Bunlar Alman askerleri tarafından büyük megafonlarla sınırlarda, cepheelerde okunur. Böylece söylemek istediklerinizi yüz binlerce kişiye ulaştırmış olursunuz. Ölmek işine gelince, vatanımız için yapacağımız daha çok iş var. Hele cephe gerisini bir halledelim, o zaman gider bir cepheye savaşır şehit de oluruz Allah'ın izniyle.

Bu güngörmüş şeyhin dedikleri Mehmet Akif'in aklına yatmıştı, teklifi kabul etti. Şimdi hemen otele dönüp bir an önce bildirimleri hazırlamak gerekiyordu. Mehmet Akif'i şimdi de hazırlayacağı bildirimlerin heyecanı sarmıştı. Şeyh Tunusî'ye:

– Haklısınız galiba Şeyh Efendi. O zaman hemen otellerimize gidip hazırlık yapalım.

Mehmet Akif'in bu sözleriyle rahatlayan Şeyh Tunusî:

– Hemen gidelim Akif Bey, dedi, hemen gidelim.

Mehmet Akif, Şeyh Tunusî'den ayrılıp otel odasında, neler yazacağını uzun uzun düşündü. Yazacaklarını destekleyecek sure ve ayetleri bir kenara not etti. Bu işi hakkıyla yapmalıydı. Zira Alman hükümeti bu

iş için kendilerine her türlü imkânı sağlamıştı. Gerçi Almanların tahsis ettiği o çok lüks otelde kalmayı reddetmişti. Kendileriyle ilgilenen Alman subayına lüks otelde kalamayacağını, kendisi için sıradan bir otel bulunmasını rica etmişti. İlk önce Mehmet Akif'in neden böyle davrandığını anlayamayan Alman subayı Akif'in ısrarlı talebi karşısında çaresiz kalmış, Mehmet Akif'e şu anda bulunduğu otelden bir oda tahsis etmişti. Hoş, Mehmet Akif, birazcık şahsî parası olsa oda parasını da kendisi karşılayacaktı; ama yoktu. İnsan, dini için yaptığı bir işten maddi karşılık mı beklerdi. Bu düşünceler içinde kendini muhasebe ederken aklına birden Hazreti Ebubekir geldi. Halife olmadan önce bir sürü koyunu sağarak geçimini sağlayan koca halife, bu göreve getirildikten sonra da aynı işi yapmaya devam etmişti. Koskoca İslam Devleti'nin halifesi geçimini koyun sağarak sağlamak istiyordu. Hz. Ömer, onun bu durumunu duyunca gözyaşlarını tutamamış, yanına gidip onu bu işi yapmaması için ikna etmeye çalışmış; kendisine devlet hazinesinden bir miktar para tahsis edileceğini söylemişti. Bunun üzerine Hazreti Ebubekir kendisine: "Ben bu vazifeyi dinim ve İslam âlemi için istemeye istemeye kabul ettim, bir de İslamiyet'e hizmet için ücret mi alacağım?" demişti. Hazreti Ömer, Hazreti Ebubekir'e her gün koyunları sağlamak için mesai harcarsa devlet işlerinin aksayabileceğinden, bunun da vebalinin çok olacağından bahsetmiş, onu Medine'nin en fakirinin ihtiyacını karşılayacak parayı almaya ikna etmişti. İşin daha da ilginç yanı, Hazreti Ebubekir vefat ettiğinde terekesinden cüzi bir miktar para çıkmıştı. Büyük

halife kendisine en fakir bir Müslüman'ı geçindirecek kadar para verilmesine karşın bu paranın da hepsini harcamamış, bir kısmını biriktirmiş, ölünce bu terkesinin fakirlere dağıtılmasını vasiyet etmişti.

Bunları düşünürken Mehmet Akif'in gözlerinden birkaç damla yaş geldi. "Allah'a şükür, dedi, halife efendilerimiz gibi yaşayamıyoruz; ama en azından onları anınca gözümüzden iki damla yaş akıyor. Demek ki yüreğimiz hala taş bağlamamış, Allah'a şükür."

Mehmet Akif, daha gözyaşlarını silerken kapı vuruldu. Genç bir adamın kendisini görmek istediği söylendi. Gözlerini silip:

– Hayırdır inşallah, diyerek otelin lobisine indi.

Lobide kendisini bir genç bekliyordu. Buraya okuma-ya gelmiş, Mehmet Akif'in tren istasyonunun karşısındaki bu otelde kaldığını duyunca hemen ziyaretine koşmuştu. Mehmet Akif'in şiirlerini okumuş olan bu genç, bu şiirlerdeki Müslümanlık ve dava bilincine hayran olmuştu. Daha da önemlisi Mehmet Akif'in kişiliği hakkında da çok şey duymuş ve onu merak etmişti.

Mehmet Akif, bu temiz Türk gencini muhabbetle kucakladı. Frenk ellerinde temiz bir Türk ve Müslüman evladyla karşılaşmak kendisi için bir nimetti. Biraz sohbetten sonra akşam yemeği vakti olduğu için Türk genci de beraberinde olduğu halde otelin restoran kısmına geçen Akif, birden yemek parasının Almanlar tarafında ödendiğini hatırladı. Eğer bu gence yemek ısmarlarsa kul hakkına gireceğini düşündü. Restorana doğru yürürken bir yandan da gence fark ettirmeden elini çantasına attı. Parasının olup

olmadığını kontrol edecekti. Göz ucuyla ne kadar parası olduğunu kontrol etti. Çantasındaki birkaç markın yemek yemeye kafi olduğunu anlayınca rahatladı.

Masaya oturduklarında Mehmet Akif'e fazla yük olmak istemeyen genç, en ucuz yemekleri ısmarladı. Mehmet Akif de zaten masrafını Almanlar karşıladığı için öyle pahalı yemekler almıyordu. O da sıradan bir yemek ısmarladı. Yemek yenildikten sonra Mehmet Akif, garsonu çağırdı. Garson elinde bir hesap pusulasıyla geldi. Akif, ne yiyorsa o hesaplanıyor, masrafın Alman hükümetinden alınması için hesabın altına imza atıyordu. Almanca bilmeyen Mehmet Akif, gence yemekte yediklerinin ayrı olarak hesaplamasını tercüme etmesini söyledi. Başta buna şaşırın genç, çaresiz söylenenleri garsona tercüme etti. Mehmet Akif, cüzdanındaki son birkaç markı da gencin yemek parası için ödedi. Genç, Mehmet Akif'i insanların neden bu kadar sevdiğini bir kez daha anladı.

Onun gibi hem ruhî hem ilmî derinliği olan bir insanın kolay kolay bulunamayacağını bilen genç, karşısındaki bu eşi bulunmaz insanı biraz konuşturup ondan istifade etmek istiyordu. Ama onu rahatsız etmeden bunu nasıl yapacağını da bilemiyordu. En kestirme yol sözü Almanya'dan açmaktı. Hemen bir soruyla mevzua girdi:

– Efendim, Almanya'yı nasıl buldunuz?

Yemeğini bitirmiş, dalgın dalgın düşünen Akif, gencin bu sorusu karşısında toparlandı:

– Biz, Almanya'yı iyi bulduk da onlar zannedersem bizi pek iyi bulmuyorlar.

Genç, Akif'ten aldığı bu cevap karşısında şaşırıldı.

– Bizlerin müttefiki olan Almanya'nın sizi rahatsız eden yönü nedir efendim? dedi.

Almanya'nın Osmanlı'yı bir müttefik olarak değil de savaşta düşmanını azaltacak bir araç olarak gördüğünü algılayamamış olan gence hafif tebessümle bakan Mehmet Akif, başından geçenlerle onu aydınlatma yolunu seçti:

– Buraya gelir gelmez Alman hükümetinin bizden istediği ilk şey neydi biliyor musunuz? Bizim insan olduğumuzu Alman milletine ispat etmemiz.

Bunu duyan genç, bir an şaşırıldı. Almanlar nasıl olur da yüzyıllardır dünyaya insanlığı öğreten bir milletin mensuplarının insanlığını sorgulardı. Mehmet Akif Bey, herhalde latife ediyordu:

– Latife mi ediyorsunuz efendim?

Gencin bu sorusu karşısında kaşlarını çatan Mehmet Akif, onun gerçeklerden haberi olmadığını iyice anlamıştı.

– Ne latifesi evladım! Tüm cihanda kan gövdeyi götürürken insan nasıl latife düşünebilir! Biz buraya gelir gelmez Alman hükümetinden önemli bir zat bana aynen şunları söyledi: 'Mehmet Akif Bey. Öncelikle çözmemiz gereken bir mesele var. Türklerle ittifak ettik diye Rayıştak'ta Katolik mebuslar bağırıyolar, Müslümanlar ve Türkler gibi vahşilerle medenî Alman milleti nasıl birleşir, diyorlar. Makaleler yazınız da Türklerin ve Müslümanların da insan olduklarını bu adamlara karşı ispat edelim.'

Bu sözleri duyan genç afalladı. Osmanlılar kendileri için cepheden cepheye koşarken bir kısım Almanlar, Osmanlılar hakkında neler düşünüyordu? Olur şey miydi bu!

Genç daha bunun şaşkınlığını atamadan Mehmet Akif'in öfkeli sesiyle irkildi.

– Daha bunlar bir şey değil. Sana buraya gelirken Viyana'da yaşadıklarımı anlatayım da nasıl bir tezadın içinde bulunduğumuzu var sen hesap et.

Bir gece Viyana kiliselerinin çanları çalmaya başladı; otelin penceresinden baktım, caddede eli mumlu insanlar haykırıyordu. Kendi kendime, Müttefikimiz Viyanalılar galiba cephede bir muzafferiyet kazandı-lar, dedim. Sokağa fırladım. Bir dükkâncıya: “Bir zafer haberi mi var?” dedim. Adam: “Zafer de söz mü, dedi. İngilizler Müslümanlardan Kudüs'ü aldılar, İngiliz ordusu Allenby'nin kumandasında Kudüs'e girdi. Mukaddes şehir hilalden kurtuldu, haça kavuştu.”

İşte dünya savaşında asıl kavga bu, hilalle haçın kavgası. Almanlar bizi çok sevdikleri için bizimle aynı safta savaşıyor değiller. Yarından sonra işleri bittiğinde onlar yine haç, biz yine hilal olacağız. Bu saf İttihatçıların diline pelesenk ettiği: “Milletim nev'i beşerdir, vatanım ruyi zemin!” mısrai koskoca bir yalandan ibaret. Sen de kanma böyle sözlere. İnan, bize bizden başkası dost olmaz. “Milletim nev'i beşerdir, vatanım ruyi zemin!” Öyle mi? Biz bu yalana inanırsak ne milletimiz kalır ne ruyi zeminimiz! Avrupa'nın nev'i beşerinde biz yoksak bizim nev'i beşerimizde de o yoktur. Bunu böylece bil.

Mehmet Akif'i kızdırdığını fark eden delikanlı bir yandan üzüyor, bir yandan da acı gerçekleri öğrenmenin verdiği heyecandan dolayı seviniyordu. Ama Mehmet Akif'i de daha fazla incitmemeliydi. Onun için bir an önce otelden ayrılmalıydı:

– Kusura bakmayın efendim, kıymetli vaktinizi aldım. Ben müsaade isteyeyim, hakkınızı helal edin, dedi ve Mehmet Akif'in elini sıkarak otelden çıktı.

Gencin otelden çıkışını seyreden Mehmet Akif:

– Genci biraz üzdük; ama ileride daha fazla üzülmememiz için gençlerin bunları bilmesi gerekiyor. Hayırlısı olsun, dedi.

İstirahat etmek için odasına çıktı.

Sabah erkenden kalkan Akif, abdest alıp namazını kıldı. Bu namaz kendisine biraz garip geldi. Zira İstanbul'da her sabah onlarca müezzinin birden seslendirdiği ezanla uyanıyordu oysa burada, bu yabancı ellerde ...

– Allah, kimseyi ezansız bırakmasın! diye dua etti.

Akif, yıllar sonra hem de öz yurdunda ezansızlığı yaşayacağını hayal bile etmeden ezan için din için bayrak ve millet için Almanya'daydı ...

Bütün günü otelde geçiren ve gecenin geç saatlerinde ancak bitirebildiği bildirilere tashih için bir daha göz attı. İş hakkı ile yaptığını düşünen Mehmet Akif, büyük bir ruh huzuru duydu. Vatanı ve dini için bir şeyler yaptığında hep aynı huzur dolardı içine. Gece yarısı çoktan geçmişti ... Sabahın ilk ışıkları ile otelden

çıkan Akif, Şeyh Tunusî'nin yanına gitti. Bu gün çok uzun olacaktı. Zira hem kendisinin hazırladığı bildiriler megafonlarla cephelerde okunacak hem de bizzat kendisi cephe gerisinde savaşın gidişatı hakkında fikir edinme fırsatı bulacaktı. Bunun için hemen Şeyh Tunusî'yi buldu ve cepheye doğru yola çıktılar. Öğleye doğru cepheye ulaştıklarında Almanlar da bildirileri hızla çoğaltmış ve cepheye getirmişlerdi. Ortalıkta silah sesinden çok megafon sesi duyuluyordu. Akif'in hazırladığı bildiriler düşman askerleri içindeki Müslümanlarda etkisini çok kısa sürede göstermiş, gerçeği öğrenen binlerce Müslüman saf değiştirerek Almanların tarafına geçmişti.

Bütün bunlar olurken etrafı tetkik eden Mehmet Akif'in dikkatini cephedeki din adamları çekti. Ne kadar da çoktular. Onlar da Alman askerleriyle cepheye gelmiş, onlara moral veriyorlardı. Bunlara uzun uzun baktıktan sonra, yanındaki Şeyh Tunusî'ye:

– Biliyor musunuz Şeyh Efendi? Eğer Müslümanlığın akıl ve mantıkla imtizaç halinde olan kaideleri bu hakikî âlim kişilerin elinde olsaydı, ona ne güzel ne muazzam gelişme temin ederlerdi... Bugün, akıl ve izanın önünde tebessüm konusu olan Hıristiyanlığın bazı kaide ve esaslarına bile, ilmin rehberliği altında nasıl bir yön vermişler, onu nasıl yorumlamışlar, görüyorsunuz, dedi.

– Tunusî, haklısınız Akif Bey, haklısınız dedi. Galiba bizler elimizdeki kıymetini yeteri kadar bilmiyoruz...

Mecnun’la Söyleşmeye Gitti Ukalamız

Cephelerde işlerini bitiren Şeyh Tunusî ve Mehmet Akif, ihtiyaten birkaç gün daha Almanya’da kalmak zorunda olduklarından günlerini geçirecek meşgaleler aramaya başlamışlardı. Mehmet Akif, yine sabah erkenden kalkmış, ileride yazacağı “Berlin Hatıraları” için kısa kısa notlar alıyordu, notlarını düzenlerken kapısı çalındı. Gelen Şeyh Tunusî’ydi. Kaldığı otelde canı sıkıldığı için Mehmet Akif’in yanına gelmiş, yapabilecekleri bir şey olup olmadığını araştırıyordu.

– Almanya’nın bu güneşsiz havası benim ruhumu iyice sıktı Akif Bey, ne yapsak? dedi.

Esasen Mehmet Akif’in de ruhu sıkılıyordu. O çok sevdiği ve alışkanlık haline getirdiği ve kilometrelerle ifade edilebilecek yürüyüşlerini bu şehirde yapması mümkün değildi ama hiç olmazsa şehrin gürültüsünden kurtulmak istiyordu. Bunun için de Şeyh Tunusî’ye ilginç bir teklifte bulundu.

– Şeyh Efendi, hadi sizinle önce bir şehri gezelim; sonra da Alman köylerini dolaşalım. Şehirleri bu kadar mamur olan Almanlar, bakalım köyleri için neler yapmışlar, bir görelim.

İşin gerçeği Şeyh Tunusî, öyle uzun uzun gezmele-ri pek sevmezdi. Ama Mehmet Akif Bey de kırılacak insan değildi. Gitmesine giderdi köylere; ama akşam kadar köylerde vakit mi geçerdi. Bunun için günün bari öğleye kadar olan kısmını kurtarmak amacıyla Mehmet Akif'e karşı teklifte bulundu.

– Gitmesine gidelim de Akif Efendi, önce bizim Berlin sefirimizi ziyaret etsek daha iyi olur kanaatindeyim. Ta Türkiye'den gelmişiz, bizi burada temsil eden zatı ziyaret etmeden geri dönmemiz pek uygun olmaz herhalde.

Mehmet Akif, bu teklife pek sevinmese de ziyaretten sonra gezeceği köyleri düşünerek teselli buldu.

Şeyh Tunusî'ye:

– Gidelim; ama bir şartla. Biliyorsunuz, ben öyle mekanlardan pek hazzetmem. Onun için sefir beyin ziyaretini kısa tutalım.

Yanlarında Almanların tahsis ettiği subay olduğu halde Berlin'deki Türk elçiliğinin yolunu tuttular.

Elçilik binasından içeri giren Mehmet Akif ve beraberindekiler elçilikteki sessizlikten adeta rahatsız oldular. Bir dünya savaşının yaşandığı şu günlerde elçiliğin çok yoğun bir çalışma temposunda olması gerekiyordu. Ama ortalıkta pek çalışan kimse yoktu. Hemen sefir beyin makamına giden misafirler ilginç bir tabloyla karşılaştı. Özellikle Mehmet Akif, bu ibretlik tabloyu yıllar sonra sık sık anlatacaktı.

Gelen misafirlerin önemini gören elçi hemen elindeki

Kur'an-ı Kerim'i bırakarak ayağa kalktı. Mehmet Akif'i ve Şeyh Tunusî'yi muhabbetle kucakladı.

Elçinin elinden bıraktığı Kur'an-ı Kerim'e odaklanan Mehmet Akif, hemen merakını celbeden bu konuyu açtı:

– Sayın sefirim, herhalde cephedeki askerlerimizin muzafferiyeti için Kur'an-ı Kerim tilavet ediyorsunuz. Allah kabul etsin.

Mehmet Akif'in bu beklenmedik sualiyle ne diyeceğini şaşırان sefir kendini çabuk topladı.

– Hem öyle hem öyle değil Akif Bey. Zira bir yandan Kur'an-ı Kerim okuyorum, bir yandan da Türkçe tefsirini yapmaya çalışıyorum. Bizim de dinimize bir katkımız bulunsun diye.

Mehmet Akif, zaten ziyareti kısa tutmak istediği için sefire daha fazla soru sormayı gereksiz buldu. Sadece:

– Allah muvaffak etsin efendim, demekle yetindi.

Bu arada Şeyh Tunusî söze karışmış, Almanya ve Berlin hakkındaki sorularla sefiri soru yağmuruna tutmaya başlamıştı. Mehmet Akif bundan gayet memnun olmuş, bu arada sefirden izin alarak yaptığı tefsire göz atmaya başlamıştı. Şeyh Tunusî'yle sefir bey sohbet ederken Mehmet Akif, bir yandan elindeki tefsiri okuyor bir yandan da renkten renge giriyordu. Zira tefsir o kadar yanlışlar ve eksiklerle doluydu ki bunu insanlara okutmak dine karşı bir hizmet değil cinayet sayılırdı. Mehmet Akif, o anda iyi bir Kur'an tefsiri ve mealine ihtiyaç olduğunu düşündü. Ve savaş

biter bitmez, sular durulur durulmaz bu iş için kolları sıvayacağına kendi kendine söz verdi...

Sefareten çıkarken Mehmet Akif, gereğinden fazla sıkılmış bir mengeneden kurtulmuşçasına rahatlamıştı. Zaten şehri ve kalabalığı sevmezdi, bir de sefirin yaptığı o çok kötü tefsir moralini iyice bozmuştu. Allah'tan ziyaret kısa sürmüştü de kurtulmuştu. Köyleri gezmeye gidecekleri için bir çocuk kadar sevinçliydi. Oldum olası sevmediği bu şehir hayatından birkaç saatliğine de olsa uzaklaşmak kendisine iyi gelecekti. Onun için kendi kendine tebessüm edip duruyordu.

Akif'in yanında yürüyen Şeyh Tunusî için aynı şeyleri söylemek mümkün değildi. O, bıraksalar akşama kadar sefirin yanında kalır, sohbeta devam ederdi. Ne var ki Mehmet Akif'e verilmiş bir sözü vardı ve artık köylere gitme vakti gelmişti.

Şeyh Tunusî sevmediği bu işi birazcık çekilir kılabilmek için sohbetin iyi olacağına karar verdi. Sefaretteki hareketlerinden pek sıkıldığı anlaşılan Akif'le biraz latife edebilirdi:

– Nasıl buldunuz sefir efendiyi Akif Bey? Ben kalkım demesem akşama kadar orada oturacak, Kur'an tefsiriyle meşgul olacaktınız.

Mehmet Akif:

– Nasıl bulayım Şeyh Efendi. Bizim milletimizin işleri bir garip oluyor. İstanbul'da, Fatih'te hocalarımız siyaset konuşuyor; Berlin'e geldik, elçimiz Kur'an'a tefsir yazıyor. Nasıl bulduğumu varın siz anlayın. Fuzuli'nin dediği gibi:

*Mecnun'la söyleşmeye gitti ukalamı
Varın nicedir siz anlayın cühelamızı*

Fatih'teki hoca dinine eğilse, buradaki sefirimiz tefsirle meşgul olacağı yerde devletimizi hakkıyla temsil etse bizim buralara kadar gelmemize gerek kalmazdı. Allah hayırlısını versin.

– Hayırlısını versin, dedi Şeyh Tunusî de.

Bir yandan konuşan, bir yandan yürüyen iki arkadaş yanlarındaki subayın ikazıyla kendine geldi. Köye gidecekleri otomobil gelmiş, subay da onları otomobile binmeleri için çağırıyordu.

Aradan daha yarım saat geçmeden köyden daha çok küçük bir kasabayı andıran bir yere geldiler. Otomobilden ilk inen Mehmet Akif, köyün düzenine, temizliğine hayran kaldı.

– Keşke, dedi, keşke şu savaş belasını çabucak atlatsak da bizim köylerimizi de böyle mamur yapabilssek.

Akif'in sözlerini duymayan Tunusî, ona bir müjde vermenin telaşındaydı:

– Akif Bey, ilk olarak köyün okulunun spor salonuna gideceğiz. Güreşi çok seversiniz. Bizlere birkaç teknik gösterirsiniz artık.

Mehmet Akif, güreş sözünü duyunca bir çocuk gibi heyecanlandı. Arkadaşlarıyla zembillerini alıp gittikleri güreş müsabakalarını hatırladı. Ne mesut gündü onlar. O günlerin tatlı heyecanını yeniden yaşayarak:

– Öyleyse hemen gidelim Şeyh Efendi. Belki size

birkaç teknik gösterecek yaşı çoktan geçtim; ama oradaki gençleri izleriz, dedi.

Mehmet Akif, Şeyh Tunusî ve Alman subayından oluşan grup okulun spor salonuna girdiklerinde öğrenciler içinde ders yapıyorlardı. Yalnız hareketleri biraz garipti. Sanki bir dövüş sporu yapıyor gibiydiler. Spor dallarının çoğunu bilen Mehmet Akif, bunu ilk defa görüyordu. Hemen yanındaki subaya sordu bunun ne olduğunu.

Subay gayet normal bir şeyden bahsediyormuş gibi:
– Jio-Jit-Su efendim, dedi.

Bu kelimeleri hayatında ilk defa duyan Mehmet Akif, biraz şaşırıldı. Alman subayına garip garip baktı:

– Ne su efendim, ne su?

Mehmet Akif'in daha önce bu sporu duymadığını anlayan subay açıklama yapmak zorunda kaldı:

– Jio-Jit-Su efendim, Japon jimnastik usulü olan Jio-Jit-Su. Sizin güreş dediğiniz sporun bir benzeri.

Alman subayı bu sporu güreşe benzetiyordu; ama öğrenciler o kadar hızlı hareket ediyordu ki bir sabır sporu olan güreşe pek benzemiyordu bu. İstanbul'daki güreşlerde bir güreş bazen beş altı saat sürebiliyordu. Hatta iki güreşçi yenişmeden bazen akşam oluyor; güreş ya ertesi güne bırakılıyor ya da iki güreşçi beraberliği kabul etmek zorunda kalıyordu. Halbuki böyle hızlı hareket eden sporcular yarım saate kalmaz takatten kesilirdi.

– Bu sporu, dedi Mehmet Akif, bizim güreşin güç ve sabırla birleştirirsek tadına doyumaz bir spor çıkar ortaya. Utanmasam şimdi ayağıma kispeti geçirip

mindere çıkardım. Gel gör ki insanlar bizi artık büyük adam zannediyor. Elimiz kolumuz bağlı.

Otele dönen Mehmet Akif, şimdiye kadar edindiği intibaları değerlendirmeye başladı. Nasıl oluyordu da daha birkaç yüzyıl önce dünya siyaset sahnesinde bir ağırlığı olmayan Almanlar bu kadar hızlı ilerleyebiliyor ve nasıl oluyordu da altı yüz yıl dünyaya hükmetmiş Devlet-i Aliye bu kadar çabuk gerileyebiliyordu.

Daha üç beş asır öncesine kadar bütün Avrupalılar gibi Almanlar da büyük sayıları nasıl yazacaklarının sıkıntısını yaşıyordu. Doğu kaynaklarında sıfırı gören Avrupalılar, sıfırla ilgili şu ve benzeri esprileri yapıp aşağılayıcı benzetmelerini birbirlerine anlatıp katıla katıla gülüyorlardı: “Kartal olmak isteyen bir kelebek; arslan olmak isteyen bir eşek; kraliçe olmak isteyen bir dişi maymun gibi sıfır da sayı olmayı istemektedir.”

Akif’in aklına o anda Ortaçağ’da sıfır için yazılmış bir şiir geliverdi:

*Dikkat et figürler dokuzdur,
Onlarsız söz etmek tamamen güçtür.
Sonra yanlarında çeker dikkatimi,
İzah olunamayan, duran bir sıfır.
Yuvarlak, tam bir daire gibi çizilir,
Böylece o, sonradan anlaşılır.*

Akif, Almanların ve dindaşları diğer milletlerin sıfırını bile anlamaktan acizken şimdilerde sanayinin öncüleri olmalarını kaderin bir cilvesi olarak düşündü, kaderin bir cilvesi, garip bir cilvesi.

Batılıların sıfıra bir ucube gibi baktıkları asırlardan çok önce Harezmi'nin Hesap Kitabı'nın Salem Manastırı'nda bulunan 1200 yılına ait tercümesinde, sıfıra dair izahının derinliğini düşündü. Harezmi, Hesap Kitabı'nda şöyle diyordu: "Her sayı birden, bir de sıfırdan vücuda gelir. Sıfırda büyük bir kutsiyet mevcuttur. Bu sayede başlangıcı ve sonu bulunmayan yani O'nu sembolize eder. Sıfırın çoğalmamasıyla azalmaması gibi, O'da başka bir şeye katılmaz ve eksilmez. Sıfır gibi O'da sayıları on misli veya bin misli yapar. Evet O, her şeyi hiçten meydana getirir, her şeyi ihtiva ve idare eder dersem, gerçeği söylemiş olurum."

Mehmet Akif, bir Batılıların sıfırla alay eden, onu anlayamayan Ortaçağ anlayışını; bir de Müslüman âliminin sıfırını Allah'la özdeşleştiren derin felsefi anlayışını yan yana koydu; cephelerde en modern silahlarla savaşan, şehirlerini en mamur halde inşa ve imar eden, köylerini bile en gelişmiş sanayi ürünleriyle donatan şimdiki Batılılarla onların peşinden sürüklenen Osmanlı'nın içler acısı halini düşündü.

Birkaç gün içinde İstanbul'a dönen Almanya yolcuları, görevlerini yerine getirmenin gönül rahatlığıyla günlük hayatlarına kaldıkları yerden devam ettiler. Kendilerine vatana hizmet için yeni fırsatların çıkmasını tüm samimiyetleri ile istediler.

Gemi Batarken Direk Boyamak

Talat Paşa, Dahiliye Nazırlığı'ndaki makam odasında Ziya Gökalp'in düşüncelerini tekrar ediyordu. Altı yüzyıl Müslümanlıkla bir arada tutulmaya çalışılmış Osmanlı tebaası artık imamesi kopmuş tespîh gibi dağılıyordu. İşte Balkanlar kendi dinlerine yakın olan Ruslara yanaşmışlardı. Araplar da er geç kendilerini payitahttan koparacak bir bahane bulacaktı. Zaten onlar bulmasa İngilizler nasıl olsa bir yolunu bulur, onların kanına girer ve İstanbul'a onları bir şekilde düşman ederdi. Bu gidişle elde kala kala sadece Türklerin yaşadığı Rumeli ve Anadolu kalacak gibiydi. Hiç değilse bunları bir arada tutacak bir yol bulmak gerekiyordu. Evet, Ziya Bey, haklıydı. Tebaayı, Türklük etrafında birleştirmek gerekiyordu. Belki o zaman yeni bir heyecan, yeni bir gelecek inşa edilebilirdi. Onun için de gerek dilin gerek adetlerin Türkleşmesine hız verilmeliydi. Hem de hiç zaman kaybetmeden hız verilmeliydi. Meşrutiyet'i de bu hızla elde etmemişler miydi? Selanik'te hızlanıp payitahtı, Abdülhamid'i sallamamışlar mıydı? Hatta o hızla Abdülhamid'i tahtından indirmemişler miydi?

Hoş, onu tahttan indirmeleri belaların yağmur gibi yağmasına sebep olmuştu ama olsun ülke onların yönetimindeydi işte. Abdülhamid tahtta olsaydı belki ne Balkan Harbi çıkardı ne cihan harbine girerdik diye içinden geçirmeden de edemedi Talat Paşa.

Tebaayı Türklük fikri altında, birleştirmekten başka çıkar yol yoktu. Bunun için de ülkede her şeyi baştan sona Türkleştirmek gerekiyordu. Hani Hüseyin Cahit'in medenî giyinmek fikri de pek yabana atılacak bir fikir değildi. Avrupa'daki gibi şapka giymek gerekiyordu. Eskiye ait ne varsa atılmalıydı, atılmıyordu; ama bu işin temellerini hazırlayan Ziya Bey'e engel olanlar da uyarılmalıydı. Mehmet Akif, İttihat ve Terakki aleyhinde yazılar kaleme alıp duruyordu. Bununla da kalmıyor etrafındakileri de zehirliyordu(!). Etrafındakileri, en başta da kardeşten daha yakın olduğu Ahmet Naim'i. Neydi o Babanzade Ahmet Naim'in Ziya Bey'e söyledikleri:

– Siz, bu Türklük ve Türkleştirme işini çok ileri götürüyorsunuz. Şimdi de kalkmış Hz. İbrahim ve Hz. Muhammed'in Türk olabileceğini iddia ediyorsunuz. Bakın işte bu konuda çok ama çok yanılıyorsunuz. Peygamber Efendimiz'i illa da Araplıktan çıkarmak lazımsa, bari Türk'ten başka bir millete mal edin de sıkıntınız azalsın. Peygamber Efendimiz'e Türk dersiniz onun sözlerine ve fiillerine uymanız gerekecek, sonra sıkıntıya düşeceksiniz. Siz en iyisi suya sabuna dokunmayacak kişileri Türkleştirin!

Evet, evet öze dönmek, Türkleşmek iyiydi; fakat Ziya Bey bu işi biraz fazla mı ileri götürüyordu ne! Yine

de büyük davalarda büyük sıkıntılar çekilirdi. Kendileri de çekecekti.

Talat Paşa, bu derin düşüncelerle meşgulken kapı çalındı. Koltuğunda hafif dikelererek ciddi bir tavır takınan Talat Paşa, getirilen mektubu eline aldı. Uzun uzun baktı mektuba. Mektup Mustafapaşa kaymakamı Asım Bey'den geliyordu. Talat Paşa odada yalnız kalınca büyük bir heyecanla mektubu açtı. Asım Bey, kendisinin projelerinin uygulayıcısıydı. Talat Paşa, yurdun bir köşesinde düşüncelerini onun sayesinde uygulamaya koyacak, işler yolunda giderse bu uygulamayı tüm yurda yayacaktı. Mektubu büyük bir heyecanla açıp okumaya başlayan Talat Paşa saygı ve hürmet laflarını çabucak geçerek esas konuyu okumaya başladı. Şöyle diyordu mektubunda Mustafapaşa kaymakamı Asım Bey:

– Bu hafta Mustafapaşa Camii'nde dinî ve millî sırf Türkçe bir hutbe okutturulmuştur. Tesirleri ve sair hakkında Enver Paşa Hazretlerine tafsilât verdim. Her cuma mevzular değişecektir. Köylerde nişan talmimleri, donanmasızlık yüzünden mağlubiyetimiz, yetim ve şehitlerin ailelerine bakmak, evlenme meselesi, ordu nedir, hükümet nedir ve bunlara benzer hutbeler hazırlanmaktadır. Himmet-i âliniz, bhusus muhterem Şeyhülislâm Hayri Beyefendi gibi âlim ve fazıl bir zatın zaman-ı idaresinde bu bîçâre Müslümanlıklarını hurafelerden kurtarmış oluruz. Ben kendi muhitime ait olanı yerine getirdim. Hacı, hoca, köylü bu hutbeden memnundur. Arzı ihtiramlarımı sunarım efendim hazretleri.

Mustafapaşa Kaymakamı Asım

Mustafapaşa Kaymakamı'ndan gelen mektupla keyfi biraz yerine gelen Talat Paşa, ileriye yönelik planlara biraz daha hız vermek gerektiğini düşündü.

Şimdi bu cesur kaymakamı halktan birileri biraz yuhalayacak, ona biraz kızacak, hatta biraz kâfirlikle itham edecek. Ama bu kaymakam ülkede yeni bir devrin başlaması için öncü olacaktı. Nasıl kendileri Makedonya dağlarında Meşrutiyet'in gelmesine öncülük edip halkı bu yönde uyandırmışlarsa bu genç kaymakam da her şeyin Türk ve Türkçe olması konusunda öncülük edecekti. Tabii bunu yaparken de ufak tefek sıkıntılarla karşılaşılacaktı. Ne olurdu en kötü; Mustafapaşa'da homurdanmalar başlar, şikâyetler gelir. Kaymakamı yerinden alır, mutasarrıf vekili yapar, bir daha da böyle şey yapma demez. Hatta yaptıkları ve yapacakları için onun sırtını sıvazlar. O da yine aynı işe daha hızla devam eder, tekrar şikâyet gelirse oradan da alır, mutasarrıf; daha sonra da vali yapardı. Hatta işler yolunda gider, devleti yıkılmaktan kurtarırlarsa ve kendisi yerinde kalırsa müsteşar yapar, belki de bir müddet sonra gel yerime otur, derdi.

Tüm bu düşüncelerin verdiği keyifle bir kahve söyleyip keyifle içen Talat Paşa hem düşüncelerinin hem de kahvenin verdiği keyifle kendi kendine konuşmaya başladı:

– İyi olacak gelecek günler, hem de çok iyi olacak. Yıllardır türlü fikirlerle kafası karışan milletimiz Türklük fikrinde birleşecek; türküsü, şiiri, ezanı, namazı hep Türkçe olacak. İşte o zaman dünyaya kendimizi tekrar gösterecek “Türk gibi kuvvetli” sözünü bir kez daha dünyaya duyuracağız.

Talat Paşa, bu planların verdiği keyifle eline kâğıdı kalemi alarak davalarının öncülerinden olacağına kesin gözüyle baktığı Mustafapaşa Kaymakamı Asım Bey’e teşekkürler ve tebriklerle dolu bir mektup yazmaya başladı.

Bir Kutlu Dava İçin Necid Çölleri'ne Seyahat

İstanbul, bir zamanlar herkesin gözünün üzerinde olduğu hükümdarların rüyalarını süsleyen İstanbul, Selahaddin Eyyübîleri, Fatih Sultan Mehmetleri peşinden sürükleyen İstanbul, insanlığı cezbeden o eski güzelliğini kaybetmişti. Savaşın acıları ve tüm sefaleti adeta İstanbul olarak tecessüm etmişti. Sakinleri, İstanbul'un ne o muhteşem mimarileriyle dünyayı kendine hayran bırakan Süleymaniye, Sultan Ahmet, Ayasofya camilerini; ne de tabiat güzellikleri bizim şairlerimizin, Avrupalı şair ve yazarların dilinden düşmeyen Haliç'ini, Boğaziçi'ni zevkle seyredebiliyordu. Çünkü savaş, maddi imkânsızlıklar, karamsarlık tüm şehrin üstüne bir karabasan gibi çökmüştü. Eli silah tutanlar, düşmanı kahretmek, bu karanlık günleri, bu kâbusu bitirmek için cephelere koşuyordu. Eli silah tutacak kadar takati olmayanlarsa dualarıyla cephedekilere manevi destek sağlıyordu. Kalanlar için bir şeyler yapamadan, savaşmadan yaşamak diri diri mezara girmekten pek de farklı bir şey değildi. Bunun adı savaşın her türlü yıkıcılığına rağmen ayakta kalabilmektir.

İstanbul halkı adeta kan içip kızılılık şerbeti, diyen insanlarla doluydu. İşte bunların başında, bu kendi kendini yiyen, vatanı için bir şeyler yapmak arzusuyla yanıp tutuşanların başında Eşref Sencer geliyordu. Dedelerinden aldığı lakapla Kuşçubaşı. Ne çetin mücadeleler ne zorlu çatışmalardan sıyrılıp çıkmış; vatanı için yüzlerce defa ölümün her türlüyle burun buruna gelmiş bu fedakâr vatan evladı Teşkilat- ı Mahsusa'nın başında olduğu için mecburen İstanbul'da kalıyor; İngilizlerin, Fransızların gizli servislerinin ve ajanlarının cirit attığı İmparatorluğun kalbinin sağlam kalmasına çalışıyordu. Ne var ki o kalbi korumaya çalışırken İngiliz Gizli Servisi, Arap çöllerinde Osmanlı'nın kolunu bacağına budamaya çalışıyordu, kimi Arap emirlerine develer dolusu altınlar vererek onları isyana, yüzyıllardır rahat içinde yaşadıkları Osmanlı idaresine karşı isyana hazırlıyorlardı. Bütün bunları anında haber alan; ama İstanbul'da olduğu için elinden pek bir şey gelmeyen Kuşçubaşı, ani bir karar verdi, gidecekti. Önce İstanbul'un insanı bunaltan, insana bir hiç olduğunu hatırlatan havasından kurtulacak, Arap çöllerinde cirit atan İngiliz ajanlarının planlarını alt üst edecekti. Çölde aç kalacak, susuz kalacak, ölümlerle burun buruna gelecek; ama vatanı için bir şeyler yapabilmenin gönül rahatlığını yaşayacaktı. Bu zor günlerinde devletin kolunun bacağına budanmasına müsaade etmeyecekti.

Gidecekti; ama bu işler tek kişinin yapabileceği kolaylıkta değildi. Yanına canını bile emanet edebileceği, Arapları, onların dilini, göreneklerini bilen birilerini alması gerekiyordu. Bu düşüncelerin aklına

getirdiği ilk kişiler Mehmet Akif ve Şeyh Tunusî oldu. Çünkü onlar Teşkilat-ı Mahsusa adına kendilerine verilen ilk görev olan Almanya seyahatini yüzlerinin akıyla yerine getirmişlerdi. On binlerce kandırılmış düşman askerini Osmanlı saflarına katmayı başarmışlardı. Şimdi kendisine en çok yardımda bulunacak kişiler de bunlar olabilirdi. Tunusî de Akif de iyi birer söz ustası idi ancak bir de silah ustasına ihtiyaç vardı. Bu kişiyi de fazla düşünmeden buluverdi Kuşçubaşı. Öyle ya vatanı için ölebilecek yiğitlerin hemen hemen hepsi cephede idi. Cephede olmayıp merkezde olan birkaç vatan âşığı da görevli oldukları için istemeye istemeye İstanbul'da bulunuyordu. Bunların başında da Başkumandan Enver Paşa'nın Başyaveri Mümtaz Bey geliyordu. Böylece vatanseverler kadrosu tamam oluyordu. Tamam oluyordu; ama bunları Enver Paşa kendisine verir miydi? İşte bu soruya “evet” diyebilmek oldukça güçlü. Zira Şeyh Tunusî Enver Paşa'nın Afrika ve Arap işlerinin müşaviri; yani yardımcısıydı. Daha açık bir deyişle Enver Paşa'nın Arabistan ile ilgili işlerinde eli ayağıydı. Mümtaz Bey ise Enver Paşa'nın başyaveri; yani her şeyi bilen beyniydi. Bu iki zatı Enver Paşa'dan almak zor olacaktı. Ama Enver Paşa'ya vatanın selameti için, dendiğinde Enver Paşa'nın “hayır” dediği görülmemişti. Kafasında kadrosunu tamamlamış olan Kuşçubaşı fikrini hayata geçirmek için hemen Enver Paşa'ya koştu.

Kuşçubaşı'yı kapıda karşılayan ve ona bir kardeş muamelesi yapan Enver Paşa yine düşünceli

görünüyordu. Koskoca bir devleti bütün dünyanın çarpıştığı bir savaşın ortasına atmıştı. Bunu yaparken en ufak bir menfaat, kötülük düşünmemişti, doğru. Ama bu savaşın mağlubiyetle neticelenmesi durumunda sorumluluk kendisinde olacak, belki de darağacına çıkacak ilk kişi kendisi olacaktı. Hoş, Enver Paşa'nın bunu pek umursadığı yoktu. Ölüm denen şey eninde sonunda kapımızı çalacaktı. Hem insan için vatanı uğruna ölmekten daha öte bir şeref mi olurdu! Enver Paşa'yı asıl düşündüren şey, kendi şahsî durumu değildi, yıllardır savaştan savaşa sürüklenmiş ve artık takati kalmamış bu milletin savaştan mağlup çıkılması halinde nelerle karşılaşacağı idi. Bu kadar sefaletin arkasından bu millete güzel günler yaşatmak gerekirdi. Tek gayesi milletin biraz olsun tebessüm ettiğini görmektir.

İşte şimdi karşısında duran Teşkilat-ı Mahsusa'nın gözü kara lideri halkına tebessüm ettirecek kişilerin başında bulunuyordu. O, milleti için kurşun yağmurlarının içine hiç düşünmeden dalabilecek ender kişilerdendi. Onun için Enver Paşa, Kuşçubaşı'nı görünce keyifleniyor, o ne isterse hiç tereddütsüz kabul ediyordu. Kuşçubaşı'nın bu sefer de kendisinden bir şeyler isteyeceği belliydi. Zira kapıdan girerken gözündeki ışıltı vatanı için yine bir büyük hizmete atılacağına habercisiydi. Enver Paşa onun isteğini söylemesine fırsat vermeden kendisi ilk hamleyi yaptı:

– Hoş geldiniz Eşref Bey. Heyecanlı heyecanlı baktığınıza göre benden bir şey isteyeceksiniz herhalde?

Eşref Bey, karşısındaki kişilerin niyetlerini bakışlarından, bırakın bakışlarını mimiklerinden hemen anlayıveren bu adam, biraz daha tecrübe kazanmış olsaydı devlete ne güzel zaferler yaşatırdı. Kuşçubaşı'nın aklına o anda bir paşanın yıllar önce Enver Paşa daha kendisini yeni yeni ispat ediyorken söylediği sözler geldi. Enver Paşa'yı bir başka kumandanla karşılaştırırken şöyle demişti paşa:

– Enver Bey'e saati soracak olursanız hemen cebinden saatini çıkarır ve en hızlı bir şekilde size saatin kaç olduğunu söyler. Oysa filan bey, kendisine saat sorulduğunda önce cebinden saatini çıkarır, çalışıp çalışmadığına bakar ve çalışıyorsa saatin kaç olduğunu söyler.

İşte Enver Paşa'nın tek kusuru bu idi. İyilik yapma düşüncesiyle aklına gelen ilk hamleyi yapar ve bunun sonuçlarını pek düşünmezdi. Bu şekil davranışlar biz teşkilatçılar için takdir edilecek bir hususiyettir. Bunun da kimseye zararı olmaz. Yanlış karar veren teşkilatçı bunu kendi canı ile öder ama koskoca devleti yöneten birinin böyle bir davranışı bırakın kendi ölümünü koskoca bir devletin ölümü demektir. Evet, ne de güzel söylemiş bir mübarek zat:

– Ayda bir leke olursa o, sadece ayın görünüşünü etkiler. Ama güneşteki küçük bir leke ondan ışık alan bütün gezegenleri lekelemiş olur.

Bunları düşünen Kuşçubaşı:

– Lekeli de olsa bu adamı takdir ediyorum. Vatanı için gözünü kırpmadan ölüme gidebilecek kaç

kumandan kaldı ki yeryüzünde! Enver Paşa bunu hiç düşünmeden yapabilir.

Kuşçubaşı bir anlık dalgınlıkla bunları düşünürken Enver Paşa'nın sesiyle irkildi:

– Hayrola Eşref Bey, yine ne gizli planlar düşünüyorsunuz. Bizimle de paylaşılanız olan bitenden haberimiz olsa.

Enver Paşa'nın sesiyle kendine gelen Eşref Bey işi latifeye vurmaya uygun buldu:

– Öyle her şeyi herkesle paylaşamam efendim. Biliyorsunuz ben devletimizin Teşkilat-ı Mahsusa başkanıyım. Bizim işlerimiz gizlidir.

Eşref Bey'in bu zekice cevabı hoşuna giden Enver Paşa, bu önemli misafirin önemli meselesini bir an önce öğrenmek için konuya hemen girmesini istiyordu. Bunun için ilk adımı kendisi attı:

– Kardeşler arasında sen ben mi olur Eşref Bey. Biz sizinle kardeş sayılırız.

– Öyle efendim, öyle, dedi Eşref Bey. Birbirine inanmış, can ve gönülden bağlı arkadaşlarla en büyük neticelere hamle yaparak erişmek gayesiyle dört kişilik bir heyetle yola çıkma izni almak için sizi rahatsız ediyorum.

Eşref Bey'in kalabalık adam isteklerine alışkın olan Enver Paşa, bu sefer yalnızca dört kişi lafını duyunca biraz şaşırmişti. Bu Eşref Bey her geçen gün kendisini aşıyordu. Koskoca orduların yapabileceği işleri bir avuç adamla yapmayı alışkanlık haline getirmişti. İşte

bu sefer de sadece dört kişi ile büyük bir işe girişiyordu. Enver Paşa, hayretle:

– Sadece dört kişi mi? Kim bu bahtiyar zevat? diye sordu.

Eşref Bey, Enver Paşa'ya kafasında netleştirdiği kafilenin isimlerini biraz da çekinerek söyledi:

– Başyaveriniz Mümtaz Bey, Afrika ve Arap işlerinizin yardımcısı Şeyh Şerif Salih el Tunusî, Şair Mehmet Akif Bey ve bir de bendeniz!

Eşref Bey, Enver Paşa'nın saydığı son iki isme itirazının olmayacağını gayet iyi biliyordu. Çünkü kendisi zaten pek Enver Paşa'nın yanında bulunamıyordu, görev gereği devamlı İstanbul dışında gizli işleri idare ediyordu. Mehmet Akif için ise kimse itiraz etmezdi. Kendisi istedikten sonra resmi devlet görevi olmayan bir şairin bu kafilede bulunmasına sesini çıkarmazdı. Hoş, kendisine kalsa ülkeden herkesin gitmesine gönlü razı olurdu da Mehmet Akif gibi birisinin gitmesini istemezdi. Çünkü Mehmet Akif, gerçek bir vatansever, dini bütün bir Müslüman, çalışkan bir aydıydı. Savaşlardan, belalardan kurtarılıp düzlüğe çıkarılmak istenen ülkenin gelecekteki model insanı, örnek alınacak kişisi Mehmet Akif'ti.

Eşref Bey, vatan felaha erdikten sonra yetişecek Mehmet Akif gibi örnek insanların hayaline dalmışken Enver Paşa'nın sesiyle irkildi:

– Olmuşken bir de beni götürseydiniz. Ülke iyice sahipsiz kalsaydı Eşref Bey! Benim hem Başyaverimi hem de Arap ve Afrika işlerimin müşavirini alıyorsunuz.

Eşref Bey, Enver Paşa'dan böyle bir tepki geleceğini zaten kestirebiliyordu. Bunun için de hazırlıklı gelmişti:

– Paşa Hazretleri! Sizi bırakın mümkün olsa Pa-dişah efendimizi beraberime alabilsem de götürsem. Bu iş o kadar önemlidir. Yarın Hicaz'da patlayacak felâket, bize bütün Arabistan'ı elden çıkarttıracak gibi görünür. Böyle olunca da bu işin ardı çorap söküğü gibi gelir. Onun için bir an evvel bizim için yola çıkmak zaruridir.

Eşref Bey'in bu samimi itirafından çok etkilenen Enver Paşa, ağlamamak için kendisini zor tuttu.

– Öyle diyorsanız öyledir Eşref Bey. Allah utandırmasın...

İstanbul'un karanlık ve soğuk sokaklarından geçerek Mehmet Akif Bey'in evinin kapısına gelen Eşref Bey'in içi içine sığmıyordu. Hayatında sevinç denen duyguyu tattığı ender anlardan birini yaşıyordu. Avrupalı ajanların ülkemizi parça parça etmek için cirit attığı İstanbul'da bütün bu olanları görüp de insanın rahat bir hayat sürmesi imkân dâhilinde değildi. Dağlar kadar ateşi söndürmek için gagasıyla su taşıyan kuşun kendisine acıyarak bakan ve bu işin imkânsızlığını anlatmaya çalışanlara verdiği cevap tam da şimdi kendisinin misyonunu açıklıyordu:

– Bu su belki o ateşi söndürmez; ama en azından insanlar nezdinde safımız belli olur. Hakkın mı batılın mı yanında olduğumuzu herkes anlar!

– Hz. İbrahim’le aynı safta olmak isteyen bir kuş kadar olabilsek daha ne, diye iç çeken Eşref Bey bir avuç arkadaşıyla çıkacakları yolculuğu hep gözü yaşararak hatırladığı bu kuşun hikâyesinden çok Mekke’ye gitmek için yola çıkan karıncanın durumuna benzetti.

Birkaç arkadaşı ile Arap çöllerine dalacak olan Eşref Bey de aynı duygular içindeydi. İngilizlerin, Fransızların ve dünyanın çeşitli ülkelerinden gelmiş ajanların cirit attığı; Arapları Osmanlı’ya karşı ayaklandırmak için binlerce altının dağıtıldığı Arap çöllerine gidecekti. Arapları yapılan ajanlık faaliyetlerine karşı uyarmak ve Osmanlı’ya sınımsız bağlarla bağlamak için gidecekti. Hiçbir şey yapamasa da vatan yolunda ölmek için gidecekti.

Bunun için de ikna ettiği iki kişiye üçüncüsünü katmak gerekiyordu. Şeyh Tunusî ve Mümtaz Bey zaten devlet görevlisi oldukları için kendilerine tevdi edilen bu görevi hemen kabul etmişlerdi. Şimdi işi devlet yöneticiliği, askerlik ve hafiyelik olmadığı halde vatani için bunların hepsini seve seve yapmış bir kişinin kapısının tokmağını vuruyordu: Mehmet Akif.

Kapı daha ilk vuruluşunda açıldı. Eşref Bey’in karşısında başı açık, üzerinde beyaz, uzun bir entariyle Mehmet Akif duruyordu.

– Hayırdır İnşallah, diyerek kapıyı açan Mehmet Akif, karşısında Eşref Bey’i görünce kapısının vurulmasının hayır olduğunu hemen anladı.

Eşref Bey, istihbaratçı alışkanlığıyla daha Mehmet Akif kendisini içeri buyur etmeden, izlenip izlenmediğini kontrol için etrafı kolaçan edip hemen içeri

girdi. Böyle misafirlere pek de alışkın olmayan Mehmet Akif, yarı şaşkın yarı memnun bir halde:

– Hayırdır, hayırdır, diyerek Eşref Bey’in ardından kapıyı kapatarak içeri girdi.

Birlikte içeri geçtikten sonra Akif latife yollu sordu:

– Hayrola Eşref Bey, Teşkilat-ı Mahsusa’ya yeni eleman mı alacaksınız?

Mehmet Akif’in keyifli olduğunu anlayan Eşref Bey, Arap çöllerindeki olaylardan dolayı pek keyifli olmasa da belli etmeyerek ortama uymayı yeğledi:

– Tam da üstüne bastınız Akif Bey. Teşkilat sizin Almanya zaferinizi konuşuyor. ‘Almanya’yı fetheden şu baytar efendiye söyleseniz bir akın da Arabistan’a yapıverse, oradaki İngiliz ve Fransız hafiyelerinin kulağını çekiverse, mümkünse Lawrance’i azarlayıp altınlarıyla beraber İngiltere’ye gönderiverse; bir de zahmet olmazsa Arap kabilelerinin liderlerine de bir iki nasihat ediverse, yetmezse onların dilinden konuşup edebiyata çok değer verdikleri için bir iki şiir okuyuverse de devlet bir derin nefes alsın...’

Mehmet Akif, Eşref Bey’in bu ince alayının bitmek bilmeyeceğini anlayınca meseleye el koymak için hemen sözünü kesti:

– Eşref Beyciğim, teşkilattaki arkadaşlarınıza söyleyin bu kadar uzun uzadıya söz israfı yapmasınlar. Kısaca, şu cihan harbini bitiriverse, desinler; ben de kafam karışmadan ne yapacağımı bileyim. Olmadı Osmanlı’yı yıkıp yerine bir de devlet kurayım. Nasıl olsa bu gidişle cihan devletleri bizi yıkacak.

“Cihan devletleri bizi yıkacak.” sözünü duyan Eşref Bey birden ciddileşti. Durumun vahametini hatırlayıp hemen mevzua girdi:

– Şaka bir yana Akif Bey, dediğiniz gibi gerçekten böyle giderse cihan devletleri bizi yıkacaklar. Yıkacaklar; ama öyle topla tüfekte değil. Bizi bize; yani Müslüman’ı Müslüman’a kırdırarak yıkacaklar. Arap çölleri bildiğiniz gibi değil, kum gibi kayıyor. Oralarda neredeyse kum taneleri kadar hafife var. İngiliz’i, Fransız’ı, Rus’u cirit atıyor. Orada en az olan millet herhalde biziz. Eğer biz bir an önce oralara gidip duruma müdahale etmezsek o mübarek topraklar İngiliz altınlarının esiri olmuş, ayaklanmayı bekleyenlerin elinde ziyan olup gidecek. Sadece kendileri gitmekle kalmayacak, Osmanlı himayesinde yüzyıllardır huzur içinde yaşayıp giden birçok milleti de uyandırıp ayaklandıracak. Anlayacağınız Osmanlının imamesi, Yavuz Sultan Selim Han’ın emaneti olan Arap toprakları elimizden çıkarsa bu tespah dağılıp gidecek. Bilmem ki daha sonra bizim elimizde ne kalacak!

Durumun vahametini kavrayan ve bir şeyler yapılması gerektiğini anlayan Mehmet Akif, böylece Eşref Bey’in de sebep-i ziyaretini çözmüş oldu. Meseleyi daha fazla uzatmamak, hemen kendisine ne gibi bir görev düştüğünü öğrenmek için:

– O halde Arap çöllerinde bize de düşen bir görev var ki gecenin bu vakti buradasınız.

Eşref Bey, yapacakları uzun ve tehlikeli yolculuğu Mehmet Akif’e nasıl teklif edeceğini düşünürken böyle vatansever bir cevap karşısında duygulandı:

– Allah sizden razı olsun Akif Bey. Ben daha bir şey söylemeden siz benim sizden isteyeceklerimi sıralayıverdiniz. Beni rahatlattınız. Ben de bunu size nasıl söylerim diye düşünüyordum.

Eşref Bey'in bu sıkıntılı durumunu gören Mehmet Akif, onu biraz daha rahatlatmak için:

– On binlerce vatan evladı cephelerde şahadet şerbetini içerken, ölüme seve seve giderken bizim vatanımıza faydası dokunacak bir seyahate çıkmamız çok mu ki Eşref Bey! Gerekirse hepimiz vatan uğruna canımızı seve seve vermez miyiz? Siz ne yapabileceğimi söyleyin, gerisi kolay. Allah'ın izniyle Arap çöllerini de mesken tutarız, savaş siperlerini de!

Eşref Bey, Mehmet Akif'in karakterine bir kez daha hayran oldu. Ne var ki eldeki üç beş kahramanla derde deva olmaya çalışıyorlardı. Bu ona bir an Japon Kralı'nın İslamiyet'i anlatmak için kendisinden mürşitler istediği Abdülhamid'i hatırlattı. Abdülhamid, Japon Kralı'na: “Maalesef isteğinize çok üzülerek müspet bir cevap veremeyeceğim. Elimizde yetişmiş o vasfa haiz insanlar yoktur. Zaten olsaydı bunları ben kendi ülkem için kullanırdım.” cevabını vermişti.

Mehmet Akif'in bu fedakârane sözleri Eşref Bey'e bunları hatırlatmıştı. Düşüncelerden sıyrılıp Mehmet Akif'e:

– Biliyor musunuz Akif Bey! Siz yanlış mesleği seçmişsiniz. Size teklif ettiğim şu Necit seyahatini devlette vazifeli yüz adama yapsam belki doksanı bir bahane bulup vazifeden affını isterdi. Siz ise hiç

tereddüt göstermeden; çoluk çocuğunuzu düşünmeden hemen yola koyuluyorsunuz.

Övülmeyi pek sevmeyen Mehmet Akif, bu bahsi daha fazla uzatmak istemediğinden kısa ve net bir cevap verdi:

– İnsanların vatanın kurtuluşu için canlarını verdikleri bir devirde biz, birkaç ayımızı vermişiz çok mu? Lütfen bu bahsi kapatalım da seyahatin detaylarını konuşalım.

O gece sabaha kadar iki dost, iki dava arkadaşı, iki vatansever yapacakları seyahati, bunun vatan için ehemmiyetini ve gidecekleri yerleri, ziyaret edecekleri kişileri uzun uzun konuştular. Bir hilal uğruna feda edebilecekleri ne varsa feda etmeye karar verdiler.

Haydarpaşa Tren Garı'nda kendileri için ayrılmış, perdeleri itina ile indirilmiş ve üzerinde: "İçinde askerî malzeme vardır, girilmez!" ikazı bulunan; kapı kolu ancak içeriden açılabilen birinci mevki kompartımana ilk binen Mehmet Akif oldu. O, bütün randevularına tam zamanında giden, verdiği bütün sözleri şartlar her ne olursa olsun tutan bir insandı. İçeri girip kapıyı çeken Mehmet Akif'in içinde tarif edilmez bir mutluluk vardı. Zira uzun zamandır vatani için bir şeyler yapabilme isteğiyle yanıp tutuşuyordu. Vatan evlatları aç susuz cepheden cepheye koşarken o, eli kolu bağlı bir kenarda oturmayı kendisi için hep suç sayıyordu. Şimdi çıktığı bu yolculukta çekeceği her meşakkat ona büyük bir haz verecekti. Artık kendinden, zamanından fedakârlık etme vaktiydi. Akif,

bunları düşünürken kompartımanın kapısı acele acele vuruldu, yerinden kalkarak kapıya yöneldi:

- Kim o dedi.
- Benim Akif Bey, lütfen kapıyı açın!

Dışarıdan gelen sesin sahibini Mehmet Akif çok iyi tanıyordu. Zira bu vatansever kişiyle Almanya seyahatinde aylarca beraber olmuştu. Bu Şeyh Tunusî'den başkası değildi. Necit'e yapılacak gizli seyahatin yolcularından biri de oydu.

Mehmet Akif hemen kapıyı açtı. Şeyh Tunusî, o her zamanki gülümsemesiyle Mehmet Akif'e selam verdi. İki dost muhabbetle kucaklaştılar. Kapıyı tekrar kapatan Mehmet Akif yerine oturdu. Yalnız kalıp düşüncelere dalmak hoşuna gidiyordu; ama sevdiği bir dostuyla konuşmak da en az o kadar makbul bir işti.

Şeyh Tunusî uzun süredir görmediği bu can dostunu görmekten dolayı oldukça mutluydu. Öyle ki bu mutluluk yapacakları uzun, yorucu ve tehlikeli seyahati bile unutturmuştu. Mehmet Akif'le konuşmaya can atan Şeyh Tunusî eski günleri, yad etmek istedi:

- Azizim Akif Bey, Allah'a şükürler olsun ki yine bizi bir araya getirdi. Hani vatan tehlikede olmasa şöyle oturup iki çift laf edeceğimiz yok. O unutmadığımız Almanya görevinden sonra yine bir görevde beraberiz.

Mehmet Akif, çok sevdiği Şeyh Tunusî'nin bu sözlerine pek katılmadı:

- Azizim Tunusî Efendi, vatan kurtuluşa ersin, başımızdaki şu savaş belasını def edelim de varsın biz hiç görüşmeyelim. Bana sorarsanız ne bu savaşta

hayır var ne de bu savaşa bizi sokanlarda. Ama ne yaparsınız ki bir kere bu ateşin içine düşmüş bulunduk. Ne kadar su taşırırsak o kadar erken söner. Hem zaten kalplerimiz bir değil mi?

Şeyh Tunusî, Mehmet Akif'in, göz göre göre ülkeyi harbe atanlara çok kızgın; hatta Akif tarafından hiç sevilmediklerini gayet iyi biliyordu. Özellikle Talat Paşa ve Enver Paşa'yı ülkeyi bir batağa çektikleri için hiç sevmeyen Mehmet Akif'in rahatsız olmasını istemeyen Tunusî, mevzuu değiştirdi:

– Neyse azizim. Allah, hiç olmazsa vatanı savunma yolunda bizlere de bir fırsat verdi. Buna da şükretmek gerek.

Sohbet devam ederken tren yavaş yavaş hareket etmeye başladı. Trenin acı sireni belki yolculuklarının belki de hayatlarının son sireniydi. Bunu kimse bilemezdi. Ama herkesin bildiği bir şey vardı ki o da bu yolculuğa çıkan kişilerin vatanları için canlarını seve seve feda edebilecekleriydi. Tren hareket etmeye başladığında kompartımanda bir sessizlik oldu. Haydarpaşa Tren Garı'na herkes yakınlarını uğurlamak için gelmişti ama bu kompartımandaki iki kişiyi ve daha sonra yoldan trene binecek iki kişiyi uğurlamaya gelen kimse yoktu. Gizli bir göreve çıktıkları için yakınlarına bile nereye gideceklerini söylememişlerdi.

Mehmet Akif ve Şeyh Tunusî, bu yolculuğa alışmaya çalışırken trene Bostancı'dan Mümtaz Bey, Pendik'ten Eşref Bey bindiler. Böylece vatan uğruna çıkılan kutsal yolculuğun talihli yolcuları tamamlanmış oldu.

Trene en son binen ve bu seyahatin programını yapan Eşref Bey, oldukça sıkıntı çekmişti. Çünkü ülke bir savaş içindeyken trenle yolculuk yapmak bir dertti. Bütün taşıtlar, askeriyenin emrinde idi. Levazım her şeye el koymuştu. Levazım Başkanı İsmail Hakkı Paşa, heyetin gidişinden haberdardı. Eşref Bey'e dört kişi için bir A-B sınıfı vagon ayırtmak istemiş, Teşkilât-ı Mahsusa Başkanı reddetmişti. Eşref Bey, İngilizlerin haber alma teşkilâtının elinin nerelere kadar erdiğini çok iyi biliyordu. Onlar özellikle İstanbul'da cirit atıyorlardı. İstanbul'da olan en küçük bir hadiseden hemen haberdar oluyorlardı. Eğer bu seyahatlerinin asıl gayesi Intelicens Servis'çe bilinirse...

Trene en son binen Eşref Bey, karşısında vatani için canlarını verebilecek üç insanı görünce bütün sıkıntılarını unutmuştu. Bu değerli insanlarla bırakın Necit'e dünyanın öbür ucuna seve seve gidilirdi. Hele asker veya idareci olmamasına rağmen bu seyahate katılmak için hiç tereddüt göstermeyen; hatta vatani için yapılacak her fedakârlığa razı olduğunu söyleyen Mehmet Akif Bey'in ayrı bir yeri vardı Kuşçubaşı'nın gözünde. Evet, evet Mehmet Akif Bey kesinlikle yanlış bir meslek seçmişti. Bir kumandanda olması gereken tüm özellikler fazlasıyla bu kişide vardı. Ne diye baytar olmuştu ki. Keşke asker olsaydı yüz binleri peşinden sürüklerdi bu adam. Ama yine de bu zorlu yolculukta beraber bulunmaları büyük bir şanstı. En iyisi yolculuk boyunca bu vatansever, bir o kadar da ilim sever adamı konuşturup ondan istifade etmek olacaktı. Zira kendisi o dağ senin bu dağ benim, o çöl senin bu çöl benim derken ilimle, kitapla pek haşır

neşir olamamıştı. Bu uzun yolculukta Mehmet Akif'in ilminden, fikirlerinden faydalanmak akıllıca olacaktı. Bunun için de yolculuğun ilk mevzusunu açmak için Mehmet Akif'i harekete geçirecek o soruyu sordu:

– Akif Beyciğim nasıl olacak da düzelecek bu ülke. Hadi savaşı kazandık diyelim, düşmanların hepsini mağlup ettik diyelim. O zaman ülke kendiliğinden refaha mı ermiş olacak. Bakın bir İngiltere, bir Fransa; hatta devletler arasında daha dünkü çocuk diyebileceğimiz Almanya almış başını gidiyor. Biz niye bunların gerisinde kaldık. Ben dağlarda, çöllerde yalnız kaldığımda hep bunları düşündüm. Aklıma da siyaset ve silaha sarılmaktan başka bir şey gelmedi. Acaba ne yapmalıyız.

Mehmet Akif, zaten dertli olduğu vatanının geri kalışını bir de Eşref Bey'in dile getirmesiyle iyice efkârlandı. Derin bir “Ah!” çekti önce. Bu derin “Ah!” ülkenin öyle kolay kolay düzlüğe çıkamayacağını işaretledi.

– Eşref Beyciğim, milletler insanlar gibi değildir. Onların bozulmaları da düzelmeleri de on yıllar; hatta yüzyıllar sürer. Siz zannediyor musunuz ki koskoca Devlet-i Aliye birkaç yılda bu hale geldi. Hayır, hayır bunun ardında nice on yıllar var. Bunun ardında Avrupa'nın bizim yıkılmamız için kurduğu ince planlar var. Ve bunun ardında on yıllardır bizim bu planları göremeyip Avrupa'yı dost zannetme gafletimiz var. Bu planları iyice kavradıktan sonra biraz da kendimize bakmalıyız. Biz, her biri ayrı düşman olan Batı'ya büyük büyük adamlar gönderdik. Onların oradan bizlere

bir şeyler getirmelerini umduk. Ama gel gör ki şairin: “Sabreyle gönül derdine dermen ere umma / Can atma oda canan ere umma.” dediği gibi biz Batıya gönderdiklerimizden çok şey ummamalıydık. Zira oraya gidenler Avrupa’nın rengine, şatafatına kapılıp kaldılar. Sonuçta on yıllardır deva beklediğimiz yaralarımız daha da derinleşti. Çünkü Batıdan bize verilenler veya bizim Batıya gönderdiklerimizin getirdikleri şekilden ibaret kaldı. Giyinişle, balosu – partileriyle, içki içmesiyle Batıya benzemeye çalışan aydınlarımız için doğrusu bizi ileri götüreceklerine daha da geri götürdüler. Hani Batıya gönderdiğimiz aydınlarımız olmasaydı şimdi içinde bulunduğumuz durumdan kat kat iyi bir durumda olurduk. En azından bize ecdadımızdan kalanlar bir müddet yeterdi. Biz ne yaptık; Avrupa’dan yenilikler getirdik diye ananelerimize sırt çevirdik, bunun karşılığında yeni bir şey de ortaya koyamadık.

Bir İngiliz’e sormuşlar: “Bu kadar ananeci olduğunuz halde nasıl terakki ettiniz?” İngiliz cevap vermiş: “Bizde en yeni anane altı yüz seneliktir, en eski teceddüt altı saatlik.” Ama bizde bunun tam tersi bir durum var. Bizde en yeni anane birkaç yıllık, en eski teceddüt ise belki dedemiz Fatih Sultan Mehmed’in İstanbul muhasarası için döktürdüğü toplardır. Ben onun için, Japonları severim çünkü onlar ananecidirler ve Çin’deki Müslümanlara da kızarım çünkü onlar bizim gibi görenekçidirler, ne gördülerse hemen saldırırlar.

Batı, bize yenilik menilik vermediği gibi yenilik diye yutturmaya çalıştığı şeyleri de bizzat kendi eliyle

yurdumuza getirmiş. Bakın memleketin her tarafı ecnebi okulu kaynıyor. Bunlar yurdumuzda niçin var, güya evlatlarımızı birer münevver yapmak için. Pekala, bu okullardan bizim aydınlarımız niye açmıyor. Batılı fikir babaları açtırmıyor da ondan. Her gün bir papaz efendinin bizim çocuklarımızın beynini yıkadığı ecnebi okulları varken kendi kültürümüzü, ananemizi, tarihimizi anlatacak bir mektebe onlar izin verir mi? Tabi ki vermez. Bakın size bir vaka anlatayım. Bunu bana sizlerin de yakından tanıdığı ve hüsnü zan ettiği muhterem arkadaşım Akçora Yusuf Bey bizzat anlattı. Lehistan Müslümanlarından bir zengin adam geçenlerde İstanbul'a gelmiş. Maksadı hem bu memlekette büyücek bir iş yapmak, hem de oğlunu mekteplerimizden birine vermek imiş. Çünkü memleketindeki Rusların açtığı ve Rus kültürü aşılana okullara devam eden çocuğunun Ruslaşmasını istemiyormuş. Bu hamiyetli adam evvelâ Mekteb-i Sultanî'ye gitmiş; maksadını dili döndüğü kadar anlatmış. Fakat karşısındakiler bir türlü zavallı adama istediği malumatı verememişler; hatta eline sundukları program da Fransızca yazılmış imiş. Başka bir mektep yok mu, demiş. Robert Kollej'i salık vermişler, gitmiş. Yanına kattıkları tercüman vasıtasıyla, gezmekte olduğu müessesese hakkında malumat alırken mabede benzer bir yer nazar-ı dikkatini celbetmiş!

– Burası nedir? demiş.

– Kilisedir. Şu kürsüye her hafta bir papaz çıkarak talebeye vaaz eder.

– Vaazı dinlemek mecburi midir? diye sormuş.

– Evet, umûm talebe için mecburidir. demişler.

– Pek âlâ! Talebe içinde Müslüman yok mu? diye sorunca:

– Seksen kişi var. Cevabını vermişler.

Adam bir Müslüman memleketinde karşılaştığı bu vaziyete çok şaşırılmış:

– Çok tuhaf bir durum! Müslüman çocukları Protestan papazın vaazında bulunsunlar hem de mecburen bulunsunlar ha! Rusya mektepleri bile buradan çok daha iyi. Onlar Müslüman talebeyi papazların verdiği vaazlarda, din derslerinde hazır bulundurmak şöyle dursun, talebe kendiliğinden girmek istese men ederler. demiş.

Bunun üzerine adamcağız şu ukdeyi çözmek için:

– Heyet-i idare’de bir Türk olsa da onunla anlaşsak demiş.

Kendisine:

– Vardır, cevabını vererek centilmen bir zatın yanına götürmüşler.

Bu zat umum talebenin vaaz günleri mabette bulunmasının müessesenin kurucusu tarafından vazedilmiş bir kural olduğunu, binaenaleyh Müslüman çocukların da bundan istisnası kabil olamayacağını söyledikten sonra sırf ahlakî bir zeminde cereyan eden bu vaazlardan o kadar ürkmek icap etmeyeceğini bildirmiş. Zaten insan, dini mektepte almazmış; büyüdükten, düşüncesi kuvvetlendikten sonra din hakkında bir fikir edinirmiş...

Bu mülahazaları dinleyen Lehistanlı kardeşimiz:

– İyi ama insanın büyüyünceye kadar bulunacağı muhitler, maruz olacağı telkinler büsbütün tesirsiz mi kalır? Bunların her birinin vicdaniyât üzerinde mühim intibaları olmaz mı, demişse de muhatabından:

– O halde Mekteb-i Sultani'ye müracaat ediniz, sözünden başka cevap alamamış.

Şimdi bu adamcağız her rast geldiğine çocuğu için bir mektep soruyormuş.

Bir Müslüman çocuğuna hem Rusya'daki okullar derecesinde ilim ve fenleri öğretecek hem de sağlam bir Müslüman terbiyesi verecek bir mektep ne zaman ki bizler tarafından açılır işte o zaman hakiki terakkiye başlamış oluruz. Yoksa bu papazların elinde yetişen vatan evlatları papaz olup çıkar da vatanımızın canına okur. İşte biz şu cihan harbi belasından bir an evvel kurtulup vatanımızı kalkındırmak için bir yandan ilim yuvaları açmalı, bir yandan da bu ilim yuvalarından yetişen yavrularımıza öz benliğimizi, kültürümüzü, dinimizi aşılmalıyız. Yoksa dersten sonra Beyoğlu'ndaki bilmem kimin meyhanesine gidip de beynini uyuşturan gençlerden bu memlekete hiçbir fayda gelmez. Benim bu dediğime kıymetli vatan şairimiz Namık Kemal de hak veriyor.

Kemal Bey merhum bir gün arkadaşlarından Nuri Bey'le beraber Ayasofya meydanından geçiyormuş. Vakit de öğle namazı vaktiymiş. Kemal Bey, öğle namazını kılarak caminin muhtelif kapılarından muhtelif semtlere dağılan halkı iman dolu bakışlarla süzdükten sonra demiş ki:

– Nuri! Bu millet ne zaman adam olur bilir misin?

– Hayır.

– Ne zaman, bu camilerden şu dizlikli, poturlu hammallarla, küfecilerle, fakir insanlarla beraber benim gibi yakalıklı, bastonlu, zengin ve âlim beyler çıkar, işte o zaman.

Nuri Bey bu vakayı tanıdıklarından birine söylemiş; ben o adamdan duydum. Düşünülürse söz ne kadar doğru, ne kadar manalıdır.

Yazıklar olsun ki elimizdeki nimetlerden, vasıtalarından istifade etmenin yolunu hiç bilemiyoruz! Daha doğrusu bilerek bilmeyerek o yolları kâmilten kapatıyoruz.

Eşref Bey, Mehmet Akif'in anlattıklarını büyük bir dikkatle dinliyor ve bundan da büyük bir haz duyuyordu. Kendisi bütün meseleleri dağlarda, gizli mekânlarda silahla, zorlamayla çözmeye alışmıştı. Hoş bu alışkanlık sadece kendisinde de yoktu. Başta Enver Paşa olmak üzere bütün Jön Türkler, İttihat Terakkiciler çözümünü her zaman zorlamada ve silahta görmüşlerdi. Ama görünen oydu ki bu zorlama ve silahla pek bir yere varılamıyordu. Hatta Sultan Abdülhamid'e Meşrutiyet'i zorla kabul ettirmiş, onu tahttan zorla indirmişler; zorla Selanik'e sürgüne göndermişlerdi. Bununla da yetinmemiş Sultan Abdülhamid'in şahsî servetini zorla ele geçirmişlerdi. İşte yaptıkları tüm bu işler kavganın ve silahın ürünüydü. Oysa Akif Bey'in dediği gibi halkın ve vatanın selameti silahta değil ilimde, irfandaydı. O halde bu uzun seyahati fırsat bilip onun fikirlerinden istifade etmeliydi.

Eşref Bey, Mehmet Akif'in konuşmasına devam etmesi için ilk hamleyi yaptı. Mehmet Akif, Namık Kemal'den ve şuurlu Müslümanlardan bahsetmişti. Bu konuyu biraz daha irdelemekte fayda vardı.

– Namık Kemal Bey, dedi Eşref Sencer, sizce nasıl bir adamdı Akif Bey? Kısa hayatına onlarca eser, bir o kadar da esaret sığdırmış bu vatan âşığı hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

– Namık Kemal Bey, dedi Mehmet Akif, Genç Osmanlılar ve Jön Türkler'in tipik bir örneği Eşref Beyciğim. Vatanı için yapmayacağı şey yoktur. Hatta Vatan Yahut Silistre piyesinin sürgüne gönderilmesine sebep olacağını bile bile bu piyesi oynattı. Tabi sonuçta da bildiğiniz gibi sürgüne gönderildi. Genç Osmanlılarla yaptıkları toplantılardaki Meşrutiyet münakaşalarında: “Sizin bu Meşrutiyet dediğiniz şeyin eğer şeriata, dine en küçük bir muhalif yanı varsa ben bu işte yokum!” diyebilen cesur ve hakperest biridir. Dinî ilimlerde de birçok molladan, hoca efendiden aşağı kalır yanı yoktur. Onun kadar dine vakıf çok az insan bilirim.

İşte Kemal Bey bir yandan böyle bir insandır; ama bir yandan da biraz evvel söylediğim gibi camiye cemaate fazla yüzü olmayan bir tiptir. İnsanda maddî yönle manevî yön at başı gitmezse o insandan tam bir verim alınmaz. Namık Kemal Bey ve yakın arkadaşları yüzünü sadece Avrupa'ya dönerek bizim insanımızın dertlerine derman olmaya çalışmışlar. Ne yazık ki olamamışlar. O kadar büyük büyük insanlar küçük küçük davalarda kendilerini harcamışlar.

Eşref Sencer Bey, Mehmet Akif'in anlattıklarını can kulağıyla dinliyordu. Namık Kemal ve arkadaşlarına hiç bu gözle bakmamıştı. Kendisinin gözünde onlar birer vatan kahramanıydı. Ama bu yönlerini, bu eksik yönlerini hiç görememişti.

Tren, Necit yolcularını, milletin talihini değiştirmek için yola koyulmuş Necit yolcularını, çölün uçsuz bucaksız bozkırlarında bir kutlu hedefe götürürken kompartımanda tatlı bir sohbete dalmış bu yolcular sanki cennete gidiyor gibiydiler. Ne kendilerini bekleyen çölün bunaltıcı sıcaklığı ne bedevilerin Osmanlı'ya karşı olanlarının saldırma ihtimali ne de Fransız ve İngiliz istihbaratının onların yolculuğunu haber almalarının getireceği ölüm umurlarındaydı.

Ölüme koşarak ve gülerek giden atalarının, Osmanlı'nın kanını taşıyan bu insanlar: "Vatan uğrunda ölüsek şehit, kalırsak gazi!" düşüncesinin verdiği rahatlıkla derin bir tevekkül ve derin bir sohbete dalmışlardı.

Mehmet Akif konuşuyor, diğerleri onu pürdikkat dinliyordu. Buldukları bölge, trenin geçtiği bölge çöl olduğu için mevzu da çöl kadar sıcak, çöl kadar yakıcı, çöl kadar büyük ve insanı çöl kadar çaresiz bırakan bir konuydu.

– Nasıl oldu da dini bizden farklı, dili bizden farklı, milleti bizden farklı, dünyası bizden farklı insanlar gelip Arap kardeşlerimizin bir kısmını yanlarına çekiyorlar? Nasıl oluyor da dört yüz yıllık beraberliği birkaç yılda bozabiliyorlar?

Soruyu soran Şeyh Salih el Tunusi'ydi. Bir yanda

içinden çıktığı milleti, bir yanda bekası için canla başla çalıştığı devleti vardı. Şeyh Tunusî bu ikisi arasında sıkışıp kalmıştı. Onun isteği bu ikisinin yüz yıllardır olduğu gibi yine bir arada bulunmasıydı. Bu trende bulunmasının nedeni de bu değil miydi zaten.

Şeyh'in sorusuna önce çölü avucunun içi gibi bilen Eşref Bey cevap verdi:

– Çöl, dedi aziz kardeşim, unutkanlığı affetmez. Siz çölde kervanla bir yerden bir yere giderken bir anlık dalgınlıkla kervanı kaçırsanız onları bir daha bulmanız mümkün olmaz. İşte biz de şu son elli yıldır Avrupa'yla, Balkanlarla uğraşırken Arap kardeşlerimizi ihmal ettik.

Biz bunu isteyerek yapmadık. Başımızda gerçekten büyük belalar vardı. Ne yazık ki başımıza bu belaları saran Avrupa bu arada hiç boş durmadı ve Arap kardeşlerimize bizden daha yakın olma fırsatını iyi kullandı. Bir yandan bizi bizimle meşgul ederek oyaladı, bir yandan da buralara gelip çil çil altınlarla Arap kardeşlerimizi kendilerine çekti. Şu Arap çöllerinde neredeyse buranın yerli halkı kadar hafife nüfusu vardır.

Bir yanda İngiliz'i, bir yanda Fransız'ı, bir yanda, İtalyan'ı, bir yanda Rus'u... sayın sayabildiğiniz kadar. Tüm bu milletler buralara insan yığınağı yaparken bizler maalesef mecburen buralardan çekilmek zorunda kaldık. Zira biz buralarda tüm dünyaya karşı savaşsaydık onlar bu defa bizi kalbimizden vuracaklardı, İstanbul'u ve çevresini ele geçireceklerdi. Bizler de kalbi korumak için kolumuzu bacağımızı fedaya razı olmak zorunda kaldık.

Şimdilerde buralara gönderilen Cemal Paşa bir şeyler yapmaya çalışıyor; ama onun yaptıkları da halkı Osmanlı'dan soğutmaktan başka bir şeye yaramıyor. Cemal Paşa, bu insanların neden bizden uzaklaştığını sorgulamak yerine bize sırt çevirenleri bir bir darağacına göndermeyi yeğliyor. İyi de bu işin sonu ne olacak, bunu düşünmüyor. Astığı her insanın bize olan düşmanlığı körüklediğini bir türlü düşünemiyor.

Bir de bizim sahip çıkmadığımız bu halka özellikle İngilizlerin çil çil altın dağıttığını düşünürsek... Bu millet yüz yıllardır bizimle omuz omuza yaşadığı halde şimdi niçin bize sırt çevirdi? İşte biz bu sorunun cevabını bulmak ve bu asırlık dostlarımızı tekrar bizim saf-larımıza çekebilmek için devletimiz adına buradayız.

Eşref Bey'in söylediklerini büyük bir dikkatle dinleyen Mehmet Akif de bu konuda çok kafa yormuş, çok düşünmüş biriydi. Özellikle bu yolculuğa çıkacakları haberini aldığından beri tanıdığı herkesten, daha çok da Eşref Bey'den buralar ve buranın insanı hakkında bilgi almıştı. Tüm bu bilgiler kendisini İngiliz, Fransız altınlarından çok onların türlü oyunlarına, entrikalarına, kurnazlıklarına götürmüştü. Bunun için de Arap çölleri hakkında söz söyleyecek kişinin özellikle İngiliz hafiyelerini çok iyi tanınması gerekiyordu. Mehmet Akif, bu konuda söz söylemeden önce Eşref Bey'e dönerek özellikle son yıllarda adını sıkça duyuran İngiliz casusu Lawrance hakkında bilgi almak istedi:

– Eşref Beyciğim çok doğru şeyler söylüyorsunuz. Özellikle İngiliz hafiyelerinin son yıllarda buralarda cirit attığını bilmeyen yok. Bir Lawrance efsanesi

dolaşıyormuş buralarda son yıllarda. Kimdir bu Lawrance, Eşref Bey?

Eşref Bey, Mehmet Akif'in bu sorusu karşısında önce derin bir ah çekti. Bu, Lawrance'in ne büyük bir bela olduğunu anlatmaya yetip de artıyordu aslında. Ama o bildiklerini tüm kafilenin de bilmesini, ortak düşmanlarını tanımasını istiyordu. Onun için bu derin ahtan sonra söze başladı:

– Bu uçsuz bucaksız çöllerde bizim karşımıza birçok İngiliz casusu çıktı. Bunların bilinen yöntemleri vardı. Çalışmaları uzun vadeli, sabırlı, ciddi idi. Her birisinin nasıl yetiştirildikleri merakla takip edilecek mevzudur. İntellicens Servis'in bu bölümünde vazife alabilmek kolay değildi. Çok sıkı bir yetiştirme, sistem, bilgi, sabır ve bütün hayatı vakfetmiş olmanın tecellisiydi. Arap Yarımadası başta olarak, Hindistan içlerinden Afrika ortalarına kadar uzanan muazzam bir teşkilâtın çalışmalarından, birçok İngiliz vatandaşının da malûmatı yoktu. Yaşadıkları uzak adalarında, dünyanın bütün nimetlerini en elverişli şartlarla elde edebilmek ve paralarıyla, siyasetleriyle cihana hükmetmek kudretinin nereden geldiğini araştırmak, İngiliz için merak mevzuu değildi. Çünkü kendisine lâyük gördüğü devlet için bütün bunları başarmak tabii vazife idi. Fakat bu çalışmanın ön safına Lawrance katıldığı zaman vaziyet birdenbire değişti: Bu adam, ne kendisinden öncekilere ne kendisi ile beraber çalışanlara ne de kendisinden sonrakilere hiç benzemiyor: Cesur mu? Hayır... Pervasız. Zeki mi? Hayır! Kurnaz... Atak, utanmaz, sırasına göre riyakâr ve iki

büklüm, fakat bütün muvaffakiyetlerinin ana sebebi olarak sabit fikri olan, çok çalışkan bir insan. Marazî bir şahsiyeti var. Zaman zaman, kendisini, mücadeleye lâyık olmayan ve karşılaşmaya değmeyen biçare, zavallı, manyak bir hüviyete büründürür, bunda da muvaffak olur. İşte, böyle tezat dolu bir şahsiyeti, belirli bir metotla alt edebilmek ve tasfiye etmek imkânsız olduğu için, bizim en büyük düşmanımız odur.

Bu adam, marazî ruh hali yüzünden biz Türklere sebepsiz yere düşman oldu diyebilirim. Bu düşmanlığın görünürdeki sebebi, faaliyetinin karşısında bizi ve devletimizi bulmasıdır. Ama asıl sebebin, kendisinin kaypak ruhuna, Türk mizacının uymazlığını da gösterebilirim. Bizden daima ürktü ve korktu. Dünyanın az milletinde rastlanan ve bilhassa bu Cihan Harbini yapan nesilde şaha kalkmış olan feragat ruhunun, safiyetin ve tehlikede olan vatan için canını seve seve feda etme gayretinin onun hastalıklı ruhunda, erişilmesine imkân olmayan varlıklara karşı hissedilen kıskançlığa sebep olduğu ve yılların bu duygusunu kamçılıdığı muhakkak. Meselâ o, sahte bir taht için, verdiği yemini ayaklar altına alan Şerif Hüseyin'in yanında, çöl aslanımız Fahri Paşa'yı gördü, Seyit İdris'i ve Ali Said Paşa'yı mukayese etti, Hayber'de, yirmi beş bin kişiye, evet, yirmi beş bin kişiye karşı kahramanlık destanını yazan ve o tarihî toprakları şehametlerle süsleyen kırk Türk yiğidinin destanına şahit oldu. Tüm bunların zerresi bile kendi milletinde olmadığı için bizlere kin besledi. Bu kadar insanüstü olmamızı çekemedi ve bizim birer insan; hatta sefil, beceriksiz bir insan olduğumuzu ispatlamak için bu çöllere geldi.

O, ihanet damarlarını bulabilmekteki mahareti ile Şerif Hüseyin Paşa ve oğullarını kendi ağına düşürdü. Ayda 120.000 altınla başlayan imkânı, Lord Kiçner'in bu garip gence bağlanmasına yol açan sebeplerle, üç milyon altına çıkarıldı. Bütün istihbarat teşkilâtı elinde. Kahire'ye gizlice gelenler, artık onun delaletiyle Mendüb-u Sami'nin huzuruna çıkabiliyorlar. Elindeki maddî imkânı cömertçe harcadı. Osmanlı ordusunun Arap menşeli zabitleri ile teker teker temasa geçti. Aziz Ali Mısri, Nuri es-Said, Kemal Hannavi bunlar arasındadır. Bunların üçü de maalesef Mısır, Hicaz, Suriye ordularının başına geçtiler ve ekmeğini yedikleri, kendilerini yetiştirmiş, en âlicenab duygularla evlat edinmiş Osmanlı İmparatorluğu'nu arkasından vurdular: Haince ve insafsızca... Bu ihanette Lawrance'in vicdanları satın almakta mahir olan emeğinin hissesi elbette çok büyük.

İşte biz, Lawrance'in bu kadar imkân, bu kadar milyon altınla yaptığı, daha doğrusu yapmaya çalıştığı şeyi, onun imkanları karşısında bir avuç leblebi hükmünde kalan imkanlarla yapmaya çalışıyoruz. Yine de Allah, bizlere buralarda çok muvaffakiyetler nasip ediyor.

Eşref Bey'i dikkatle dinleyen Mehmet Akif, konu üzerinde bir fikre çoktan varmıştı. Bu İngiliz'in oyunu her zaman her yerde aynıydı. Eşref Bey'i dinlerken Mehmet Akif'in aklına, gençliğinde katıldığı güreş müsabakalarında anlatılanlar geldi:

– Bu anlattıklarınız, dedi Mehmet Akif, bana gençliğimde güreş müsabakalarında duyduklarımı hatırlattı Eşref Bey.

Mehmet Akif'ten her an şaşırtıcı sözler ve yorumlar duymaya alışmış olan Eşref Bey ve kompartımandaki diğer Teşkilat-ı Mahsusa görevlileri yine de Lawrance ile güreş arasında bir bağ kuramadılar. Ama bunu söyleyen Mehmet Akif'se mutlaka mantıklı bir sebebi vardır, diye düşündüler. Mehmet Akif'e bu garip yaklaşımının sebebini soran Eşref Bey oldu:

– Kuzum Akif Bey, yoksa bu Lawrance gençliğinde sizin gibi güreş mi tutmuş? Biz pek bir şey anlamadık da!

Mehmet Akif, bir yandan eski gençlik günlerini, ta Edirne'ye, Kırkpınar'a kadar yürüyerek gittikleri güreşe sevdıyla geçen gençlik günlerini düşünüyor, bir yandan da bizim dünyaya nam salmış güreşçilerimizi İngiliz kurnazlığının nasıl tuş etmeye çalıştığını hatırlamıştı ki Eşref Bey'in ikazı ile konuşmaya başladı:

– Anlatayım Eşref Beyciğim anlatayım. Bu Arap çöllerinde Lawrance'in çevirdiği dolapların İngilizlerin ilk dolapları olmadığını anlatayım. Bizim, dünyada nam salmış meşhur iki güreşçimizi hepimiz bilirsiniz. Adalı Halil'le Kurtdereli Mehmet pehlivan, bunlar hayatları boyunca yalnız bir pehlivana yenilmişler. O da daha gençliklerinde Koca Yusuf'a. Ama Koca Yusuf'a yenilmeyi bir övünç kaynağı olarak anlatırlarmış hep etraflarına. Çünkü hayatı boyunca göğsü hiç yıldız görmemiş olan Koca Yusuf'la güreş tutabilmek bile büyük bir şerefmiş. Hatta Kurtdereli Mehmet oğluna Yusuf ismini vermiş.

Koca Yusuf'u tanımayanımız yoktur. Önüne gelen herkesi, nefsi dahil deviren bu koca pehlivan

kendisine orada kafirlerle gürleşmenin cihat olacağını söylediklerinde kalkıp ta Amerikalara kadar gitmiş. Orada ne kadar kefere varsa hepsinin sırtını yere getirmiş. Kendisine göz dikmiş, kendisinin nefsinin yere sermek isteyen Amerikalı meşhur bir bayana verdiği cevap ise çok güzeldir. Anlayacağınız hem beden hem de nefis olarak sırtı yere gelmemiş bir babayiğit bu Koca Yusuf. Hatta Amerika'dan dönerken bindikleri gemi batınca bir sandala çıkmak istemiş, sandalkiler birkaç adam ağırlığındaki bu Türk sandala binerse batarız korkusuyla onu sandala almamışlar; ama sandala bir mengene gibi yapışmış parmaklarını da açamamışlar. Çareyi o Koskoca Yusuf'un ellerini kesmekte bulmuşlar. Koskoca okyanusun ortasında kan kaybından ölen Koca Yusuf'un sırtını Allah, gürleşlerde olduğu gibi öldüğünde de yere getirmemiş. Normalde denizin üstünde cansız duran her beden sırt üstü kaldığı, bu hep böyle olduğu halde Koca Yusuf'un cansız bedeni okyanusta yüzükoyun şekilde kalakalmış. Hani: "Nasıl yaşarsanız öyle ölürsünüz!" hadisi vardır ya Allah, bunu Koca Yusuf'un üzerinde tecelli ettirmiş.

İşte Adalı Halil'le Kurtdereli Mehmet pehlivan sadece böyle bir babayiğide yenilmişler. Koca Yusuf, Amerika'ya gittiğinde de Anadolu'daki, Rumeli'deki gürleşlerde karşılaşmak onlara nasip olmuş. Adalı Halil'le Kurtdereli Mehmet iki defa gürleşe tutuşmuşlarsa da karanlık bastırınca kadar birbirlerinin sırtını yere getirememişler. Üçüncü gürleşlerinde de yine birkaç saat gürleşmişler. Bu işi bilen eski usta gürleşçiler bunların günlerce gürleşse de birbirlerine üstünlük

sağlayamayacaklarını gördükleri için boşuna birbirlerinin güçlerini harcamamalarını söylemişler. Bu iki babayığidin de güreşi bırakmak istememeleri üzerine onlara çok güzel bir teklifte bulunmuşlar: Kardeş güreşçi olmak. Yani tutuştukları güreşi berabere sayıp bırakmak ve bir daha birbirlerinin karşısına çıkmamak. Bu teklif iki yiğit güreşçinin de aklına yatmış. Güreşi berabere bitirmişler, birbirlerine sarılmışlar ve o günden sonra birinin katıldığı güreşe diğeri kesinlikle katılmamış.

Gel zaman git zaman, Koca Yusuf, Amerika ve Avrupa'da yenmedik pehlivan bırakmayıp vatanına dönüşte vefat edince Avrupalı organizatörler Koca Yusuf'un yerini dolduracak güreşçiler aramışlar. Tabi ki Koca Yusuf'a yetişebilecek iki güreşçi bulabilmişler: Adalı Halil'le Kurtdereli Mehmet. Kendilerine bu teklif götürüldüğünde iki kardeş pehlivan birbirleriyle güreştirilmemek şartıyla teklifi kabul etmişler. Organizatörler bunlardan birin Amerika'ya birini de Fransa'ya götürmüş. Tüm güreşlerini kazanan bu iki arkadaş İngiltere'de buluşup yurda döneceklermiş. Ama İngiliz organizatörler bu dünyada yenmedik güreşçi bırakmayan iki arkadaşını güreştirmeye kararlıymış. Sonuçta onlara çok yüksek bir para teklif etmişler. Birbiriyle güreş tutmamak için sözleşmiş olan bu iki kardeş güreşçi, bize yapmadığını bırakmayan şu İngilizlerin parasını da alıp öyle dönelim, diyerek güreşmeye karar vermişler. Sonuçta ikisi saatlerce güreştiği halde yine birbirine üstünlük sağlayamamış; ama vatanlarında verdikleri sözü İngiliz altınları karşısında bozmuşlar.

Burada dikkate değer nokta İngilizlerin bu iki güreşçimize altınları direkt vermemeleridir. Onların kanına girerek, onlara mantıklı gibi görünecek bir yolla teklif götürüp birbirlerine verdikleri sözü bozmalarına sebep olmalarıdır.

İşte yine aynı İngiliz kim bilir ne hilelerle, nasıl bir mugalâtayla Arap kardeşlerimizin kanına girip bize karşı savaşmasını sağlıyor. Korkulur bu İngilizlerin hilesinden, korkulur!

Mehmet Akif, tüm bu güreş macerasını anlatırken Eşref Sencer Bey de kendi tanıdığı, nefsinin de İngiliz'in teklifini de yenmiş nefis güreşçisi Zenci Musa'sını hatırladı. Hatırladı; ama onun faziletini anlatmak için uygun bir zaman olmadığını düşündü, Mehmet Akif'e dönerek sadece:

– Akif Bey, benim de anlatacağım bir güreşçim var. Hem de nefsiyle birlikte İngiliz'i bile yenmiş bir güreşçi. Zenci Musa. Bir ara ben de onu anlatayım size dedi.

Mehmet Akif, bu teklife içten bir tebessümle karşılık verdi:

– İnşallah Eşref Bey, inşallah, dedi.

Kendilerini çöle bırakan treni bile çoktan unutan Necit yolcuları, yola artık develerle devam ediyordu. Çölde Eşref Bey'in tanıdığı bütün kabilelere uğruyor, İngiliz planlarına alet olmamaları için onları uyarıyor, değişik hediyelerle gönüllerini almaya çalışıyorlardı. Ekibin günlerinin çoğu çölde kabileler arasında

seyahat etmekle geçiyordu. Yine bir kabileyle görüşüp yola çıkmışlardı; ama çölün en sıcak anında güneşin altında kalmışlardı.

Çevredeki birkaç kabileyle görüşüp onların Osmanlı Devleti ve İngilizler hakkındaki görüşlerini alan ve dinlediklerini bir karara bağlamaya çalışan İstanbul yolcuları öğle vaktiyle birlikte çöl sıcaklığının çevreyi kasıp kavurması karşısında ne yapacaklarını şaşırılmıştı. Tez elden bu kavurucu çölden kurtulup gölge bir yer bulmak gerekiyordu. Havanın bu yakıcılığına, kavuruculuğuna dayanamayan Mehmet Akif:

– Efendimiz’i şimdi daha iyi anlıyorum, dedi.

Akif’in yanındakiler içinde buldukları durumla bu sözler arasında bir bağlantı kuramadıkları için zaten sıcaktan iyice kavrulup anlamsızlaşmış yüzlerle Akif’e baktılar. Mehmet Akif, onların bu anlamsız bakışlarından hoşlanmış olacak ki sözünü tekrarladı:

– Efendimiz’i, diyorum şimdi daha iyi anlıyorum. Hani: “Ateşe dayanabileceğiniz kadar günah işleyin!” diyor ya; işte alın size bunun canlı ispatı. Şu çöl sıcaklığına dayanamıyoruz dilimiz damağımıza yapışıyor, kaçacak gölge arıyoruz. Cehennemdeki en hafif ateşin hararetiyle kulun beyni kaynayacakmış. Yani biz Cehennemdeki en hafif ateşe kıyasla Cennette bulunuyor sayılıyor. O zaman iyisi mi buradan oraya fazla ateş götürmeyelim.

Şeyh Salih Tunusî dayanamayıp Mehmet Akif’e çıkıştı:

– Akif Bey, Cehennemde ateş kalmadı da biz buradan mı götüreceğiz. Siz ne diyorsunuz kuzum!

Mehmet Akif, çölün sıcağını esprileriyle biraz soğutmaya kararlı olduğu için sözlerine devam etti:

– Ben demiyorum Şeyh Efendi, Behlül Dâna diyor.

Mehmet Akif, sıcağın bunalttığı kafilenin sabrını daha fazla zorlamamak için kısa kesmesi gerektiğini düşündü:

– Harun Reşit’in kardeşi Behlül Dâna diyor efendiler. Bir gün kendisine nereden geldiğini soranlara “Cehennem dibinden!” cevabını veriyor. Bu cevaba alayla karşılık vermek isteyen halk, ona Cehennem’de ne kadar ateş olduğunu sorunca Behlül Dâna “Hiç yok!” cevabını veriyor. Halk, sokaktaki çocuğun bile Cehennem’de ateş olduğunu bildiğini düşünerek, Behlül Dâna’yı kendileriyle alay ediyor zannediyor. Cehennem ateşsiz olur mu, diyen halka Behlül Dâna’nın cevabı çok manidar oluyor: “Cehennem’de ateş yok, oraya ateşini herkes kendisi götürüyor!” Bu sözleri duyan topluluk, gerisin geri dönüp gidiyor.

Mehmet Akif, sözlerini bitirdiğinde kafileden çıt çıkmıyordu. Herhalde herkes kendi hesabını yapmaya durmuştu. Bereket versin ki bir süre yol aldıktan sonra karşıda çadırlar görünmeye başladı.

Bu, çölün ortasında yemyeşil bir vahayı andıran kırk elli çadırlık küçük, fakir bir kabilecikti. Bunlar, çölün bu bölgesinde yaygın olan Benî Harb’in bir koluydu. İstanbul’dan gelen kabile çadırlara iyice yaklaştığında çadırlarda bir hareketlenme oldu. Kafileyi gören kabilenin ihtiyarları “Şeyh-it Tüyûr, Şeyh-it Tüyûr” diye ayağa fırlamışlardı. Bu durumu gören Mehmet Akif, dayanamayıp espri yaptı:

– Azizim Eşref Bey, ben o kadar şiir yazdım, o kadar makale yazdım, o kadar vaaz verdim senin kadar tanınmadım. Baksanıza halk sizi mahlasınızla tanıyor buralarda.

Eşref Sencer, Mehmet Akif'in söylediklerine yarı mahcup bir şekilde cevap verdi:

– Sizin namınız ta Almanyalara kadar gitti Akif Bey; bırakın, bizi de üç beş bedevi tanısn.

Kafiledelikler bu tatlı atışmaya gülüşürken kabilenin önde gelenleri Eşref Bey'in etrafını sarmıştı bile.

Kabilenin ihtiyarları Eşref Bey'i tanıyorlardı. Gençler, babalarının menkıbelerini anlattıkları Şeyh-it-Tüyûr; yani Uçan Şeyh'in çevresine toplandılar. Sevdiklerine, bilhassa takdir ettiklerine karşı bedevilerin ikramları geniştir. Bunun için misafirlere hemen kırbalarda soğukluğundan hiçbir şey kaybetmeyen sular ikram edildi. Zaten çölde bir insana ikram edilecek en büyük hediye soğuk sudur.

Misafirler sularını içerken çadırlardan birinden bir inleme sesi geldiğini fark ettiler. Sanki yaraları koparılan birinin inleme sesi gibiydi bu. Bunu ilk fark eden Eşref Bey, kabilenin reisine sesin kime ait olduğunu sordu. Bu ses, düşman bir kabileyle yapılan savaşta yaralanan genç bir çocuğa aitti. Misafirler hemen sesin geldiği çadıra girdiler.

Hastanın çadırından tam bir sefalet akıyordu. Çırlıçılak denecek kadar sefalet içinde olan bir vücut, kalp bölgesinin yakınından köprücük kemiğinden giren kurşunun akıttığı cerahatin içinde kaybolmuş gibiydi. Yaradan akan cerahat, göğsü kaplamıştı.

Cerahat daha çok içerde toplanmıştı. Yara kangren olmak üzere idi, morarma başlamıştı.

Bu sefaleti gören Mehmet Akif’in gözleri nemlenmişti.

Kabilenin şeyhi:

– lmyor ki kurtulsun zavallı. Günler ve gecelerdir böylece inler. Feryat ve figanına can dayanmıyor. Fakat elimizden de bir şey gelmiyor. Ne onu tedavi edecek hekimimiz ne de ilacımız var. Allah ona acısa da bir an evvel son nefesini verse de kurtulsa!

Kabile şeyhinin sözleri misafirleri derinden etkilemişti. Demek aresizlik ve sahipsizlik böyle bir şeydi.

Bu iler burkan hale ilk tepkiyi içinden Mehmet Akif verdi: “Bizim Cemal Paşa, darağaçları kurdurup milleti sallandıracağına şu garibanlara sahip çıksa Arapların hiçbiri Osmanlı’ya baş kaldırmayı aklından bile geçirmezdi. Ama bu kadar sefalette insan kendisine uzanan el kimin olursa olsun hiç bakmadan o ele sarılır. Çok vefasızlık yaptık bu insanlara çok.”

Mehmet Akif, bunları düşünürken Eşref Bey, hastanın yaralarını kontrol etmeye başlamıştı bile. Hayatı gerilla savaşıyla geçen Eşref Bey, hekimliğe ait hemen hemen her şeyi öğrenmişti. Onun için küçük ameliyatları hemen yapabiliyordu. Kendisine şaşkın şaşkın bakan Mehmet Akif’e seslendi:

– Akif Bey, bana yardım edin de hastayı bu eziyetten kurtaralım. Mehmet Akif, hastanın o durumdan kurtulması için canını bile verirdi. Onun için kollarını sıvayıp hemen Eşref Bey’in yanına gitti.

Eşref Bey, her zaman yaptığı bir işi yapıyormuşçasına yaranın etrafını eterle anestezi yaparak açtı, sıcak pansumanlar, ceviz büyüklüğünde taşlaşmış cerahati yumuşattı ve yaranın ağzı serbest kalınca, yarıdaki bütün cerahat akıp gitti. Sanki bu akan cerahatle yaralı çocuğunun bütün dertleri akıp gitmişti.

Zavallı bir anda ferahlamıştı. İniltiler kesilmiş, anlaşılmayan kesik cümleler arasında, günlerdir kapanmayan gözleri rahat ve derin bir uyku ile kapanmıştı. Eşref Bey, yarayı tamamen temizledikten sonra, oksijenli pansumanını tazeledi ve yarayı sardı.

Sıra, sırttaki yaraya gelmişti. Burada parçalanmış kemikler vardı. Eşref Bey, mahir bir hekim ustalığıyla bu kemikleri yarıdan çıkardı. Ama hastanın iyileşmesi için onunla böyle ilgilenecek birisinin bulunması gerekiyordu. Bu olursa ancak bu genç, hayata dönebilirdi.

Bunu ilk düşünen Mehmet Akif oldu ve şöyle bir teklifte bulundu:

– Eşref Bey, bugün çok yorulduk, kafiledeki arkadaşlar da bitap görünüyor. Geceyi burada geçirsek de işimize yarın devam etsek olmaz mı?

Mehmet Akif’i yakından tanıyan Eşref Bey, burada konaklamak istenmesinin sebebini hemen anlamıştı. Mehmet Akif, çevredeki pisliği, mikrobu görmüş; hastayı burada öylece bırakılırsa yine eski haline döneceğinden korkmuştu.

– Peki, dedi. Bu gece de burada misafir olalım. Nasıl olsa çölün her yeri aynı değil mi?

Eşref Bey'in bu sorusuna acı bir tebessümle karşılık veren Mehmet Akif, bu gençten hareketle tüm Arap aleminin halini gözler önüne sereceği şiirinin ilk satırlarını bulmuştu bile: Cenazeden farkı olmayan canlar, damarda seyri belirsiz, irinleşen kanlar. Harap olan azamet, tarumar olan ikbal ... Harabeler, çamur evler, ekilmeyen tarlalar, biçilmiş ormanlar ...

Bunlar, Safahat'ta mısralaşarak Arap âleminin dertlerini Türk'e anlatacaktı; tabi anlayana ... Uzaklara dahlıp giden Akif'i Eşref Bey'in sesi kendine getirdi.

– Yorgunsanız istirahatata çekilelim Akif Bey.

Mehmet Akif hiç istirahat etmek istemiyordu. Aksine bu yabancı çölleri bir zamanlar bizim gibi yaşayan; hatta bize yol gösterenler gibi olanların diyarı olarak görmek istiyordu:

– Çöl denilince aklıma ne geliyor biliyor musun Eşref Bey.

Bu soruya Eşref Bey'in verebileceği bir cevap olmazdı. Zira kendisinin aklına savaşlar, çarpışmalar, mücadeleler geliyordu. Ama Mehmet Akif gibi ince ruhlu birinin aklından kim bilir neler geçiyordu. Onun için meseleyi uzatmadan kestirmeden cevap verdi:

– Bizim gibi hayatı cedelleşmeyle geçmiş birinin aklına ne gelebilir ki Akif Bey. Esas sizin aklınıza ne geliyor. Şu çöle bakıp ne şairane duygulara kapılıyorsunuz kim bilir.

Mehmet Akif, her zaman olduğu gibi şairlikten bahsedilince biraz kızardı. Konuyu hemen değiştirmek için acele acele cevap verdi:

– Bu ıssız gecede ne şiiri gelecek aklıma Allah’ınızı severseniz. Ben çöl deyince hep Veysel Karani’yi hatırlamışımdır. Bu kızgın çöllerde onca yol teperek Efendimiz’in kapısına kadar gelmesi sonra da onu göremeden eli boş dönmesi hep içimi burkmuştur. Bilir misin Eşref Bey, bana göre o, Efendimiz’i en iyi anlayan kullardandır.

– Benim bu işlere pek aklım ermez; ama Veysel Karani nasıl oluyor da Efendimiz’i görmediği halde O’nu görenlerin, yakınında bulunanların önüne geçiyor?

Mehmet Akif, hiç uyumak istemediği için meseleyi enine boyuna anlatmaya karar verdi:

– Bildiğiniz gibi Eşref Bey; Efendimiz, Miraç’a çıktığında kendisine orada kalınması teklif edildiği halde bunu istememiş, daha doğduğunda dediği gibi yine “ümmeti ümmeti” demişti. Yani herkesin görmek için can attığı, Cennet’in bile Cennet’i sayılan Cemalullah’a erme payesi yerine ümmetine bir bakıma daha doğduğunda verdiği sözü tutmak için –belki de içi yana yana– gerisin geriye dünyaya, ümmetinin içine dönmüştü. Fakat bu dönüşte öyle bir teselli vardı ki onu sadece peygamber olan anlayabilirdi. Çünkü Efendimiz, yeryüzüne, ümmetinin arasına dönecek, belki bir müddet Cemalullah’tan uzak kalacaktı ama çok kısa bir zaman sonra ruhunu teslim ettiğinde beraberinde Cemalullah’ı görme payesine ulaşmış nice insan götürecekti.

Veysel Karani, biliyorsunuz ihtiyar anasından Efendimiz’i ziyaret etmek için kısa bir süreliğine izin alır. Efendimiz’in hane-i saadetlerine gittiğinde ise O’nu evde bulamaz. Bir müddet gelmesini beklerse

de anasının kendisine verdiği süre dolduğundan çok sevdiği ve görmeyi çok istediği Efendimiz'i göremeden gerisin geriye anasının yanına döner. Yani bir bakıma sahabe olmayı dakikalarla sayılabilecek bir sürede kaçıır. Ama bakın neleri yakalar: Veysel Karani'nin kendisini görmeye gelip de anasından aldığı izin bittiği için göremeden geriye döndüğünü duyan Efendimiz, Veysel Karani'ye en yakın arkadaşlarından Hz. Ömer ve Hz. Ali'yle mübarek bedenini değdiği ve kokusunun sinmiş olduğu cübbesini gönderir. Bütün sahabelerin sakalından bir tel almak için adeta yarıştığını düşünürsek Efendimiz'in Veysel Karani'ye gönderdiği cübbenin kıymetini siz hesap edin.

Bir bakıma Efendimiz'in Miraç'ta yaptığı fedakârlığı Veysel Karani Efendimiz'i görmeye gittiğinde yapmıştı. İşte bu yönüyle gönüllerde öyle bir taht kurdu ki Veysel Karani ismi dillerde ilk günkü tazeliğini hala koruyor.

İki yakın dostun bu sohbeti gecenin ilerleyen vakitlerine kadar sürüp gitti ...

Çevredeki kabileleri dolaşmaktan bitap düşen Necit yolcuları, sıcağın bitirdiği bedenlerini koyacak bir yatak bulsa günlerce uyuyacak kadar bitkin görüyorlardı. İşte bu bitkin halde biraz dinlenmek için uğradıkları el-Muazzam istasyonu da onlardan çok farklı görünmüyordu. Bu, belki de tren istasyonlarının en biçaresi idi. Bir küçük bekleme salonu ve tek odalı bir memur barınağından oluşan bu istasyon yokluk içindeki fakir bir adamı andırıyordu.

Yorgun kafileyi karşılayan yorgun istasyonun yorgun istasyon memuru Nabluslu İzzet, gerek İstanbul, gerek Medine ve Şam'dan bu misafirler için devamlı emirler almış olmanın tesiriyle ne yapacağını, misafirlerine nasıl ikramda bulunacağını bilemiyordu. Hoş, ikramda bulunacak pek bir şeyi de yoktu bu sapa çöl istasyonunda. İzzet, sefaletine karşı misafirlerini rahat ettirmeye çalışıyor, onlara kalabilecekleri bir yer beğendirebilmek için çırpınıyordu. Misafirlere bekleme salonunu teklif etti. Zaten yolcusu olmayan bu büyücek odayı misafirlerin pek beğenmediğini düşünen İzzet, telaşlanıp onları hanımının kaldığı küçük odaya götürdü. Misafirler odayı beğenirse burayı onlara tahsis edecekti. İzzet, iki misafirini; Eşref Bey ve Akif Bey'i odaya götürdüğünde göze çarpan şey sefaletin en sefil haliydi. Oda hemen hemen de boş denebilirdi. Odada bir eski yatak, birkaç toprak kap vardı. Bu ailenin bütün sermayesi buydu. Bu sefilliği gören Mehmet Akif dayanamadı, bir bakıma devleti temsil eden Eşref Bey'e Enver Paşa'yı paylarcasına çıkıştı:

– Kuzum, Eşrefçiğim, kardeşim... Bizim bu hükümet ne biçim hükümettir? Şu sefalete bakmadan, şu menfa hayatı içinde sadakat beklemek var mı? Vallahi yine bahtiyar bir devletmişiz. Bu kadar sefalete mahkum edip ne içip ne yiyeceğini sormadığımız bu insanlar bize yine iyi sahip çıkıyorlar. Bunlar burada ne yer ne içer, hastalanırlarsa kim bakar medeniyete hasret bu sapada bunlara! Sen kalk devlet olarak insanını unut, birkaç kuruşçuk aylığını bile alamayan şu zavallı insanlardan hizmet bekle! Vah, vah... Keşke görmeseydim bunları keşke görmeseydim.

Mehmet Akif, daha dertlenmeye devam edecekti ki İzzet araya girdi:

– Beyefendi... Hâlimi gördünüz. İsterseniz odayı boşaltayım, bendeniz çadıra, açığa, geçeyim.

İki arkadaşın bu saf ve temiz istasyon görevlisinin fedakârlığı karşısında gözleri yaşardı. Odayı beğenmemiş gibi yaparak bekleme salonuna geçtiler. Zira o sefil odada bile kendince bir hayatçık kurmuş olan bu kanaatkâr memuru rahatsız etmek insanlığa sığmazdı.

Kendilerine gösterilen bu küçük odayı kullanmayı kabul etmeyen iki arkadaş odanın ve içindeki hanımın sefaletine takılıp kalmışlardı. İzzet’i bir kenara çeken Eşref ve Akif Bey onu paylarcasına soru yağmuruna tutuyordu:

– Evladım, sen bu kadıncağızı neden böyle sefalet içinde yaşıyorsun. Yok mu üç beş kuruşun üstüne başına bir şeyler alsana!

İzzet’in bu soruya müspet bir cevabı yoktu:

– Efendim gördüğünüz gibi elimden geleni yapıyorum; ama görüyorsunuz ki elimden bir şey gelmiyor. Ne düzenli maaş alabiliyorum ne kimseden yardım. Burada hayat mücadelesi veriyoruz. Bu haftalarda bir çocuk bekliyoruz ama ne üstte var, ne başta. Çocuğu saracak kundak bile yok. Ne yapacağımı bilemiyorum. Söylemeye utanıyorum; ama Şam veya Medine’ye teshrifinizde birkaç arşın bez gönderir misiniz efendim? Bir hayat kurtarmış olursunuz.

İstasyon görevlisinin ve eşinin bu hali iki arkadaş

derinden etkilemişti. Eşref Bey, böyle durumlarla daha önce çok karşılaştığı için kendini çabuk toparladı. Ama Mehmet Akif'in gözleri nemlenmiş, sanki bu durumdan kendisi mesulmüş gibi devleti adına başını öne eğmişti. Tabi her zamanki gibi böyle durumlarda herkesin yapamayacağını yapmaya çoktan niyetlenmişti. İzzet'e:

– Sen merak etme evladım. Ben ilk trenle Şam'a gider, ihtiyaçlarımı alır, gelirim, dedi.

Bunu duyan Eşref Bey de istasyon görevlisi İzzet de ilk önce kulaklarına inanamadılar. Zira Şam'a gidip gelmek demek en az beş gün beş gece çok yorucu bir yolculuğu göze almak demektir. Bu tam Mehmet Akif'in yapacağı türden fedakârlıktır.

İşte yine kararını vermişti artık öldürseniz de bu fikrinden vazgeçiremezsiniz.

İzzet'in yanından ayrılıp akşam baş başa kaldıklarında Mehmet Akif, cebindeki keseyi çıkararak:

– Bende beş altın var. İkrâm ya Şeyh-it-Tüyûr! dedi.

Eşref Bey Mehmet Akif'in eline yirmi altın tutuşturdu. Bu para doğacak çocuğa yeni hayatı için "hoş geldin" hediyesiydi.

Mehmet Akif ve İzzet'in yeni doğacak çocuğu şanslıydı zira odun bulduğu takdirde yoluna devam eden tren akşama doğru istasyona yanaşmıştı. Mehmet Akif, trenin tek furgonuna yere serdiği seccadesinin üzerine bağdaş kurarak Şam'a doğru yola çıktı. Eşref Bey, Mehmet Akif'i boş göndermemişti, kendisine, Teşkilât-ı

Mahsusa'nın salâhiyetnamesini verdi. Mehmet Akif bu imkândan hiçbir şekilde yararlanmadı. Zira o bu işi devlet için değil kendisi için yaptığı kanaatindeydi. Onun için ne meccanî telgraf çekti ne elindeki bedava zabitan tayın karnesini kullandı. Dönüşüne kadar çektiği iki telgrafının parasını da ödedi, ordunun bir lokma ekmeğini dahi kursağına sokmadı.

Beş gün beş gece sıkıntılı yolculuktan sonra el Muazzam istasyonuna dönen Mehmet Akif, Şam'dan muhteşem bir çocuk kundağı getirmişti. Bu kundak takımının fazlası vardı eksiği yoktu. Hatta alınanlar bir değil, üç çocuğa yeterdi. Bununla da yetinmemiş, gördüğü sefaleti biraz olsun hafifletmek için birçok öteberi almıştı. Çölün bu yoksul hanesi böylesi hediyeleri ne görmüştü ne de bir daha görebilirdi.

Elindeki eşyalarla istasyon sakinlerinin gözüne bir hükümdar gibi görünen Mehmet Akif, onlar tarafından bir hükümdar coşkunuğuyla karşılandı.

Bu karşılama Mehmet Akif'e çektiği bütün sıkıntıları unutturmuştu. Sevinci kendisini çok iyi karşılamalarından değil, o insanların ihtiyaçlarını karşıladığındandı. Elindeki eşyaları İzzet'in karısına veren Mehmet Akif büyük bir yükten; eşyaların değil bu yoksul insanlar için bir şey yapamamanın verdiği yükten kurtulmanın hafifliğiyle kendini bir köşeye atıverdi.

Çölde Çanakkale Destanı

El-Muazzam istasyonuna arkadaşlarından daha önce dönen ve çölde olup bitenleri anlamaya çalışan Eşref Sencer, işleri biraz olsun yoluna koymuş, geride bıraktığı yol arkadaşlarını alması için de Reşid el-Huteymi'yi göndermişti. Biraz dinlenebilmek için el-Muazzam istasyonunun bekleme salonundaki ot mindere başını koymuştu. Odanın küçücük penceresinden uçsuz bucaksız çöle dalan Uçan Şeyh, türlü hayallere dalmak üzereydi. Dışarıdaki fırtına küçük kum tepelerini bir yerden alıyor, başka bir yerde tekrar kuruyordu. Kum tepeleri ıssız çölün ortasında adeta oradan oraya koşuyor, dans ediyordu. Bu kum tepelerinin çok daha büyüklerinin bir günde durduğu yerden başka bir yere taşındığına binlerce defa şahit olmuştu. Ne garip bir haldi bu. Koskoca dağ cesametineki kum tepeleri bir gün bir yerde başka gün başka bir yerdeydi.

İnsan altmış yetmiş yıl gibi kısa bir süre için dünyaya geliyor ve bu kısa hayat için kumdan tepeler, dağlar edinmeye çalışıyoruz. Ama sonuçta ne oluyor? Edindiğimiz her şey bu kum tepeleri misali bugün bizde iken yarın bir başkasında. Bizse cepsiz bir

bez parçasına sarılıyor; malsız, mülksüz, ışksız, kum tepelikleri burada kalıyor. O zaman insanın bu dünyada kumdan tepeler dağlar edinmeye çalışması yerine ahirette geçer akçe olacak şeyleri çoğaltması gerekmez mi?

– Gerekir, dedi Eşref Sencer kısık bir sesle kendi kendine, gerekir tabi ki. Gerekir; ama yıllardır süren bu savaşlar, bu cedelleşmeler, kızgın çöllerde kaçıp kovalamalar insanda hal mi bıraktı. En iyisi şu karanlık günleri atlatır atlatmaz bir tekkeye çekilmek olacak.

Eşref Sencer kendi kendine konuşurken kapının acele acele vurulmasıyla kafasını koymuş olduğu ot yastıktan kaldırdı. İstasyon memuru İzzet Efendi soluk soluğa kalmış zor konuşuyordu:

– Eşref Bey Eşref Bey, hemen geliniz lütfen, Medine-Şam-Halep yolu açık. İstanbul'dan Harbiye Nezareti'nden bekliyorlar.

Eşref Bey, biraz çölün verdiği düşünceler, biraz da yolun yorgunluğundan dolayı yavaş yavaş yerinden kalkarak istasyon memurunun basit reseptörünün bulunduğu odaya doğru yürüdü.

Eşref Bey esasen reseptörün başına hiç gitmek istemiyordu. Zira düşman donanmaları Çanakkale'ye dayanmış, var güçleriyle Osmanlı'nın bu geçilmez boğazını geçmeye, İstanbul'u zapt etmeye çalışıyorlardı. İngiliz ve Fransızların o son derece gelişmiş gemilerine, toplarına, teçizatına bizim, ellerinde hemen hemen hiçbir şey bulunmayan Mehmetçğimiz nasıl dayanabilirdi. Dayansa bile ne zamana kadar

dayanabilirdi. Eşref Bey'in korkusu yakın bir zamanda Çanakkale Boğazı'nın geçildiği haberini almaktı. İşte gelen her telefon kendisinde bu korkuyu biraz daha artırıyordu. Bereket versin aylardır çöllerde olduğu için pek telefonla görüşme imkanı bulamıyor da bu korkudan uzak kalıyordu. Ama şimdi ta İstanbul'dan gelen bu telefon pek hayra alamet gibi değildi.

Eşref Bey, hayırdır inşallah, diyerek telefonu eline aldı. Karşıdaki çok tanıdık bir sestti:

– Eşref Beyefendi, Siz misiniz? Nerelerde kaldınız. Aylardır sizlerden hiç haber alamadım. Merak içinde idim. Çöl yolculuğunuz uzun sürdü. Nasılsınız, arkadaşlarımız nasıllar, işleriniz nasıl?

Telefonun İstanbul ucundan gelen sesin sahibi Enver Paşa'dan başkası değildi. Sesi de öyle çok kötü gelmiyordu. Öyleyse Çanakkale hala bizimdi ve savaş hala kaybedilmemişti. Yani ufacık da olsa savaşı kazanmak için bir umut var demekti.

Enver Paşa'nın bu sesiyle rahatlayan Eşref Bey, kısa bir rahatlamadan sonra kendine gelerek cevap verdi:

– Hepimiz çok iyiyiz Allah'a çok şükür. Bir sıkıntımız yok. Tek sıkıntımız Çanakkale'deki askerimizin durumu. Her gün kötü bir haber gelecek endişesiyle yatıyor yine bu endişeyle sabahın ilk ışıklarıyla uyanıyoruz. Allah devletimize zeval vermesin de biz iyi olalım kötü olalım önemli değil.

Eşref Bey'in bu ümitsizlik ve çaresizliğini hemen gidermek istercesine karşıdan üç kelimelelik bir cümle geliyor:

– Çanakkale zaferini müjdelerim.

Eşref Bey, karşıdan duyduğu bu sözler karşısında adeta donup kaldı. Koskoca kumandan kendisiyle alay ediyor olamazdı ya! Ama yanlış duyma ihtimaline karşı bir soru daha sordu:

– Çanakkale zaferini müjdelerim mi dediniz!

Ve karşıdan aynı cümle birkaç kez tekrarlanıyor:

– Çanakkale zaferini müjdelerim, Çanakkale zaferini müjdelerim, Çanakkale zaferini müjdelerim.

İmkânı olsa Eşref Bey aynı cümleyi yüzlerce, milyonlarca defa duymak isterdi. Ama hatların her an kesilmesi ihtimaline karşılık bir soru sorması gerekiyordu:

– Nasıl kazanabildik bu zaferi?

Karşıdan gelen ses uzun çöl yolculuğunda Mehmet Akif Bey’in söylediklerini tekrar ediyordu adeta:

– Askerimizin imanı ve inancıyla!

Enver Paşa’nın çok önemli işleri olacaktı ki konuşmayı çok uzatmadı:

– Eşref Bey, bu büyük görevinizde size bu büyük müjdeyi verdiğim için bahtiyarım. Sık sık oralardan haberlerinizi bekliyorum. Haydi kalın sağlıklıyla.

Karşı taraf telefonu kapatmıştı, hiçbir ses gelmiyordu; ama Eşref Bey hala telefonu elinde tutuyor ve gözlerini uçsuz bucaksız çöle dikmiş şekilde gözyaşı döküyordu. Bu, uzun zamandır almaya alışkın olmadığı müjdeli haberin gözyaşlarıydı. Bu, bir milletin yeniden toparlanmasına ışık tutacak bir zaferin gözyaşlarıydı ve bu, sadece vatanlarının selameti için

kendisiyle uçsuz bucaksız çöllere düşmüş arkadaşlarına vereceği müjdenin gözyaşlarıydı. Özellikle bu müjdeyi aylardır bekleyen, zafere hiç kimsenin inmadığı kadar inanan Mehmet Akif'e hemen vermek gerekiyordu. Çünkü Mehmet Akif, bu uzun çöl yolculuğu esnasında hemen hemen her defasında sözü Çanakkale'ye getirmiş ve şöyle demişti:

– Eşref Beyefendi ne dersiniz? İngilizlerle Fransızlar Çanakkale'yi aşabilirler mi? Askerlik ilmine asla aklım ermiyor. Hissim ve imanım, bu Türk kalesinin aşılamayacağını söylüyor; amma karşımızdaki düşmanın kuvveti de müthiş. Siz ne dersiniz?

Mehmet Akif'in bu soruyu öyle bir soruşu vardı ki sanki karşıdaki kişiye: “Ne olur zafer bizim olacak de!” sözünü söyletmek istiyordu. Eşref Bey de her defasında ona:

– Üzülmeysin Akif Bey! Sizin bu kadar samimiyetle bağlı olduğunuz iman kuvveti Çanakkale'yi ve payitahtı düşmandan muhafaza edecektir. Bu millet, tarihinde mantığı durdurmuş az mı destan yazmıştır. Bu defa da yazacaktır.

Buna imanı gibi inanan Mehmet Akif'in dudaklarından her defasında:

– İstanbul'un fethi, bir ilâhî tebşirin neticesi idi. İstanbul Türk'ün kalacaktır, sözleri dökülürdü.

Eşref Bey, Mehmet Akif'in bu sözünü bir kez daha hatırlayınca Enver Paşa'nın müjdesini, çöl yolculuğunda kaç defa bu imanı tekrarlamış olan Mehmet Akif'in saf ve temiz heyecanını hatırlayarak, bir ân önce ona ulaştırmak için çırpınıyordu.

Sabahın ilk ışıklarına kadar bu düşünceden dolayı Teşkilât-ı Mahsusa Başkanı'nın gözlerine uyku girmemişti. Nasıl girsin ki! Ne demişti Enver Paşa, İngilizler, neleri var neleri yok bırakıp dönmüşlerdi. Çanakkale ve İstanbul kurtulmuştu.

Geceyi zor geçiren, sabahı zor eden Eşref Bey, öğleye doğru, sabahtan beri gözlerini ayırmadığı ufukta kendi devesinin silüetini görür gibi oldu. Etrafı biraz dinledikten sonra ayak sesleri duydu. Çölün ve kumun özelliklerinden biri de ses nakletme özelliği idi. Alışık kulaklar için yeri dinleme, gözün göremediklerini anlatırdı. Eşref Bey de yıllardır çölü kendisine mesken tuttuğu için bu işte ustalaşmıştı. Çok geçmeden ayak sesi duyulan deve ve beraberindekiler Eşref Bey'in karşısındaydı. Mehmet Akif, Sudan'ın hecininden çevik bir hareketle atladı. Kafilenin en değerli insanının altına develerin de en değerlisini veren göçebe Araplar, böylece Mehmet Akif'e hürmetlerini göstermiş oluyorlardı.

Eşref Bey'in hiç alışılmadık hali, bindiği deveden çevik bir hareketle atlayan Mehmet Akif'in dikkatinden kaçmamıştı. Nasıl kaçsın ki! Her zaman, ülkenin dertlerinden dolayı yüzü biraz asık, kafası daima dumanlı olan bu vatansever adam, sanki gülüyordu.

Eşref Bey'i neşeli gören Mehmet Akif, bu durumunu bozmamak için devesinden iner inmez Teşkilât-ı Mahsusa ferdine yakışır bir disiplin şuuru içinde "Hazır ol!" vaziyetine geçti:

– Kafilemiz Allah'a şükürler, tam ve arızasız gelmişlerdir, dedi.

Eşref Bey, belki çocukluğundan beri hep acı haberler duymaya alışmış olan bu talihsiz adama; şüphesiz ki yorgun ve dinlenmeye muhtaç olan bu talihsiz adama; tüm yaşadıklarına rağmen hâdiseleri daima ümit ve tevekkülle kucaklayan bu talihsiz adama hasretle sarıldı:

– Üstad... Aziz üstad... Size hayatımın en büyük müjdesini vereceğim. Bana bu saadeti bahşeden Cenab-ı Hakk'a nasıl şükredeceğimi bilemiyorum.

– Hayırdır Eşref Beyciğim, savaş mı bitti; yoksa düşman devletleri savaşın bitmesini beklemeden teslim mi oldu? Ne bu heyecanınız?

– Akif Beyciğim! Çanakkale'de muhteşem bir zafer kazandık. Duanız kabul oldu. Düşman, o mağrur İngiliz ve Fransız ordusu o muazzam donanmasını da beraberine alarak mağlûp ve mahkûm Boğaz'ı terk etti. İstanbul kurtuldu, Osmanlı kurtuldu, biz kurtulduk Akif Bey, vatanın şeref ve haysiyeti kurtuldu.

Eşref Bey, bu müjde karşısında Mehmet Akif'in çok sevineceğini, adeta havalara uçacağını zannetmişti. Ama Mehmet Akif'ten ne bir ses hatta ne de nefes duyuluyordu. Akif, adeta donmuş kalmıştı. Mehmet Akif'in bu tepkisizliğine bir anlam veremeyen Eşref Bey, onu inandıramadığını düşündü. Koskoca İngiltere, Fransa'nın öyle kısa bir süre içinde, elinde kendisini savunacak bir şeyi bulunmayan Osmanlı'ya mağlup olamayacağını düşünüyordu besbelli. Onu inandırmak için haberin kaynağını söylemek şarttı. O da bu hal karşısında, ruhî bir ihtiyaçla, bu güç inanılır müjdeyi, bu gerçekleşmesi için ömürler adanan, kanla

beslenmiş ve kahramanlıkla inşa edilmiş rüyanın bir hakikat olduğunu teyit etmek ihtiyacını duydu:

– İlk başta ben de inanmadım ama müjdeyi bizzat Enver Paşa'dan aldım.

En azından bu müjdeden sonra sevineceğini düşündüğü Mehmet Akif'ten hafif hafif hıçkırıkların geldiğini duyan Eşref Bey'in de gözleri nemlenmeye başladı. Demek ki Mehmet Akif, kendisine inanmıştı ama sevincinden bir şey diyememişti. Şimdi ise elinden gelen en iyi şeyi yapıyordu: Vatanın savunulması uğruna kanlarını dökmüş Mehmetçikler için ve geride kalan yetimlerin düşman çizmesi altında ezilmeyeceği için şükür gözyaşları döküyordu.

Mehmet Akif'le birlikte zaferin müjdesine kapılıp sevinç çığlıkları atan istasyon sakinleri de yavaş yavaş durulmuş, çığlıkların yerini gözyaşları almaya başlamıştı. Bu hal ne kadar sürmüştü Allah bilir. Zira bazı anlar vardır ki zamandan da mekandan da soyutlanmıştır. İşte bu an onlardan biriydi.

Çölün ortasında unutulmuşlukların timsali küçük eI-Muazzam istasyonu, kurulduğundan beri, böyle bir heyecan yaşamamıştı, kim bilir bir daha da yaşayacak mıydı?

Bu küçük istasyondaki heyecan fırtınası dindikten sonra, artık geleceğe umutla bakan yorumlar yapılmaya başlandı: Artık düşman Osmanlı toprağına yanaşacağı zaman çok daha fazla düşünecekti, artık karşılarında Hasta Adam değil her şeyiyle dimdik ayakta bir adamın olduğunu tüm dünya anlamıştı, bu zafer Rusya'nın çökmesi demekti...

Mehmet Akif, haberi bir daha duymak istercesine ısrar ediyordu. Eşref Bey de Mehmet Akif'in ısrarına dayanamayıp Medine yolunu yeniden açtırdı ve bizzat Kumandan Fahri Paşa ile görüştü. Fahri Paşa, zaferin haşmeti ve kesinliği üzerine çöl yolcularına öyle ferahlatıcı izahat verdi ki, eI-Muazzam istasyonu memurunun küçücük odasındaki reseptörün çevresinde kümelenen başların sahiplerinin mutluluk dolu kalplerinin atışları, reseptörün tek düze seslerine karıştı.

Görüşme bittikten, zafer bizzat yetkili bir ağızdan duyulduktan sonra artık sıra bunun şükrünü eda etmeye gelmişti. Akif'le birlikte çölden gelen kafilenin şeyhi olan Reşid el-Huteymi hemen Teyme'den getirilmiş iki keçi yavrusunu kurban etmek istedi. Ama işe hemen Mehmet Akif müdahale etti. Bu iki keçi yavrusu helal parayla mı alınmıştı. Eğer öyle değilse bu şerefli zaferi gölgeleyecek bir hareket olurdu ve buna kendisi kesinlikle rıza gösteremezdi. En sevinçli gününde bile en küçük detayı düşünen Mehmet Akif'e istasyondakiler biraz gıpta biraz takdirle bakmadan edemediler. Reşid el-Huteymi iki keçi yavrusunun helal para ile alındığını söyledi ve iki keçi yavrusu çam sakızı çoban armağanı kabilinden zaferin şükrü için kurban edildi.

Bu iki kurban istasyondakilerin ortak şükrüydü; ama Mehmet Akif'in bu zafer için şükrü bambaşka olacaktı. Allah'ın kendisine verdiği şairlik kabiliyetini sonuna kadar kullanacak, orada vatani için kanlarını veren şehitlere bir şiir armağan edecekti.

Gece olup el ayak çekilince Mehmet Akif ve Eşref Bey, geç saatlere kadar sohbet ettiler. O gece sohbetin tek konusu vardı: Çanakkale. Ne Osmanlı ordularının cephelerdeki zor ve çaresiz durumu, ne Arap çöllerinde kabileleri baştan çıkarmaya çalışan İngiliz altınları ve İngiliz'in haylaz çocuğu Lawrance ne geride bırakılan dostlar o gecenin ulviyetini bozabildi. İki ruh ve dava arkadaşı o gece sabaha kadar Çanakkale'yi konuştular. Mehmet Akif, belki Çanakkale'de cephede bulunmamıştı; ama özellikle yine Teşkilat-ı Mahsusa'nın görevlendirmesiyle gittiği Almanya gezisinde cephe yakınlarına; hatta cephelere kadar gitmiş, orada gördüklerini adeta beynine nakşetmişti.

Eşref Bey, Mehmet Akif'e hayret ediyordu. Kendisine: "Haydi göreve!" dediğinde ailesini, çoluk çocuğunu unutup hemen yola koyuluyordu. İstanbul'dan çıkarken, ailesine, Teşkilât-ı Mahsusa'nın hiçbir murakabe ve teftişe tâbi olmayan müstakil kasasından dilediği kadar para alıp bırakması için ısrar edilince kızarak: "Siz ne isterseniz yapınız. Rica ederim, bu mevzulara beni muhatap yapmayınız!" diyordu. İşte şu hali onun farklılığının en büyük ispatıydı. Hayatı boyunca çok az konuşan bu büyük şair, şimdi, bir vecd halindeydi. Sanki dokunulmasa sabaha kadar konuşacaktı. Ne için konuşacaktı! Vatanının kurtuluşu için, kanlarını düşman geçmesin diye deryaya çeviren Mehmetçiğin hakkı için.

Eşref Bey daldığı düşüncelerden Mehmet Akif'in sesi ile sıyrıldı:

– Ya Rabbi! Bana bu destanı bu aciz kulunun ifadesinin azamîsi içinde yâd edebilmenin saadet ve imkânını bahşet. Ya Rabbi! Bana bu lütfu çok görme. İhsan ve ikramın sonsuz hazinesinden bu aciz kulunun şu duasını kabul eyle!

Eşref Bey, Akif’in bu içten duasına tüm içtenliğiyle “Amin!” dedi.

Belki de Eşref Bey’in bu “Amin!”iyle kendine gelen Mehmet Akif sanki yalvaran bir sesle:

– Eşref Beyciğim, beni bir müddet yalnız bıraksan. Bilirsin dua iki türlüdür, biri kavli, biri fiili. Biz, elhamdülillah kavli duamızı yaptık, âmin de dedik. Şimdi sıra geldi fiili duayı yapmaya. Hele ben şu kalemimi, kâğıdımı bir elime alayım. Bakalım Allah Çanakkale’deki şehitlerimiz için neler yazabilmeyi lütfedecek!

Mehmet Akif’in artık bu dünyadan tamamen sıyrıldığını gören Eşref Bey, bir gölge gibi odadan çıktı. Mehmet Akif de şehitlerin kanı gibi tertemiz olan kâğıdına ilk sözcükleri yazdı:

“Çanakkale Şehitlerine

Şu Boğaz Harbi nedir, var mı ki dünyada eşi!”

İnsanı kavuran, insanı kavurmakla kalmayıp milletleri kavuran ve adeta gözlerine perde indirip gerçekleri görmesini engelleyen çöl sıcağı Necit yolcularını şimdi daha fazla tesiri altına almıştı çünkü İstanbul’dan itibaren kat ettikleri yolun çoğunu tren sayesinde kat etmişlerdi ancak artık trenle gidilecek mesafe

bitmişti. Çöl yolcuları, Bir-i Nasib istasyonundan Vâdi-i Hamiz'i aşarak Cehennem Boğazı'ndan doğuya doğru ilerlemeye başlamışlardı. Artık kendilerini çöl sıcağından ve bedevi saldırılarından koruyacak hiç bir şey yoktu. Allah'a tam tevekkül eden kabile savaş zamanında iyice güvensizleşen bu çölü kazasız belasız geçmek istiyordu. Kabile buraları avucunun içi gibi bilen Uçan Şeyh'in himmetiyle yol alıyordu.

Kafilenin ilk varacağı büyük şehir, ibn-i Reşid'in merkezi olan Hail kasabasıydı. Çöl'ün bu kısmı, sık vahalara sahipti. Bu özel konumu dolayısıyla da bedevilerin en çok yaşadığı yerlendendi. Yakın mazide, buraların en çok tanınan siması Şeyh-it-Tüyûr'un, kendilerine geldiğini haber alan bedeviler, grup grup toplanıyorlar, başlarında eski günleri hatırlayan ihtiyarlar, muhafızlarıyla beraber ancak otuz kişiyi bulan bu yeni kafilenin yanına geliyor, geçmiş günleri yâd ediyorlardı. Bunlar içinde Eşref Bey'i şahsen tanımış, 1896 - 1904 yılları arasındaki mücadele senelerinde, onun safında veya onun karşısında vaziyet almış olanlar, Uçan Şeyh'in neden buralarda yeniden meydana çıktığını anlamaya çalışıyordu.

Bu bedevilerin Eşref Bey'e olan alakalarını gören Mehmet Akif insanın bu kadar sevilmesinin ne büyük saadet olduğunu düşündü hep. Her defasında da doğru bir adamla doğru bir yerde olduğunu düşünerek Allah'a şükretti. Zira olayların ve şartların kendisini sürüklemesiyle, o da kayıtsız şartsız yemin etmeyi reddederek, girdiği İttihat ve Terakki Cemiyeti'nde aynı gönül rahatlığını duyamıyordu. Yapılanların ve

uygulananların yanlış olduğunu görüyor, fakat bu yanlışlarını kabul edecek insanları çevresinde bulamıyordu.

İstanbul'da bulunup yapılanları görerek çileden çıkmaktansa bu çöllerde, vatan için bir şeyler yapmak daha iyi idi. Hele Eşref Bey'in etrafında kümelenen yaşlı genç bedevilerin yüzlerindeki muhabbeti görünce bu fikrinde ne kadar haklı olduğunu düşündü.

Çölde yaşayanların hususiyetlerini yakından bilen, hayatının önemli bir kısmını buralarda geçirmiş olan Eşref Bey beraberinde ne çok şey getirmişti. Erkeklerle maşlah veya aba; kadınlara süslü gerdanlıklar, kolyeler, yüzükler; çocuklara sarılı, kırmızılı, yeşilli leblebi şekerleri... Hediyelerini alan bu çöl sakinlerinde, padişahın ve onun temsilcilerinin insanüstü kuvvetlere sahip olduklarına gönülden inandıkları Zılullah-ı fil âlem; yani Allah'ın yeryüzündeki gölgesi oldukları kanaati hâkimdi. İstanbul'dan, Padişah'ın diyarından ve belki de onu görebilmek saadetiyle bahtiyar olanların ellerinden çıkmış hediyelere paha biçmek imkânsızdı. Bunlar, bu incik boncuklar, bu leblebi şekerleri İngiliz altınlarından bile değerliydi. Yeter ki birileri senede bir gün olsun kendilerini düşünüp buralara gelerek bu hediyeleri getirsin. Bu hediyeler, önce saygı ile öpülüyor, başa konuluyor, sonra en değerli armağan olarak sevilenlere ve arananlara verilmek üzere saklanılıyordu.

Mehmet Akif, bir köşede bağdaş kurmuş, bu maşum ve samimî saygıyı gözleri yaşararak seyrediyordu. Hediyeleri alanlar hep bir ağızdan: "Allah-ı

yansurul-Sultan ve yeiz-ül İslâm” yani “Allah Sultana zafer ve İslam’a izzet nasib etsin!” diye dua ediyorlardı.

– Amin, dedi Mehmet Akif, tüm insanlık ve İslam alemi adına amin!

Hediyelerini takdim edip soğuk sularını içen çöl yolcuları ibn-i Reşit’le görüşmek için tekrar yola koyuldu. İngiliz altınlarıyla akli karışmadan bu nüfuzlu adamın Osmanlı’ya dost kalmasını sağlamak gerekiyordu. Bu iş çölde bedeviye verilen birkaç incik boncuk ve leblebi şekeriyle olacak kadar basit değildi. Ama hangi dağ var ki üstünden yol aşmasın.

Heyet, uzun, yorucu fakat yararlı yolculuklarını bitirip İstanbul’a gelmişti. Yaptıkları yolculuk sonunda Osmanlı’nın kaderini değiştirmemişti ama hiç olmazsa uzaklarda, çölün içinde İngiliz altınlarından kat kat üstün olan Osmanlı’nın büyüklüğünü, vefasını, yüceliğini bırakmışlardı. Kafile İstanbul’a gelince Mehmet Akif evine istirahata çekilmişti. Aslında istirahata çekilmemiş, bu yolculuktan dolayı kendisini tebrik edebilecek insanların iltifatlarından çekinmişti. Eşref Bey, ne kadar ısrar ettiyse de kendisini yolculuğun başında olduğu gibi sonunda da Enver Paşa’ya götüremedi. Bu konuda çok ısrar da etmedi. Çünkü biliyordu ki dostlarına karşı tarifi güç samimî ve mütevazı olan Mehmet Akif, makam ve nüfuz erbabına karşı o nispette uzak hem de çok uzak idi. Bunun için heyet, Başkumandan Enver Paşa’nın huzuruna Mehmet Akif olmadan çıktı.

Ankara'ya Doğru

İstanbul, baharın bin bir rengiyle coşmuştu. Mehmet Akif, şehirde tek başına düşünceli düşünceli dolaşıyordu. Son günlerde yaptığı yegâne iş, cami cami dolaşıp yurdun düşman çizmesinden kurtulması için Allah'a yalvarmaktan ibaretti. İşte yine bir camide yatsı namazını kılmış, cemaat camiyi boşaltınca alnını secdeye koymuş, uzun uzun dua etmişti. Canından çok sevdiği vatanında İngiliz, İtalyan, Fransız askeri görmek ona dayanılmaz bir acı veriyordu. Sokakta bir İngiliz veya Fransız askerinin herhangi bir Türk vatandaşını çevirip hiç sebepsiz tartaklamasına, ona hakaret etmesine kaç defa şahit olmuştu. Günlerdir bunları düşünmekten gözüne uyku girmeyen Mehmet Akif sonunda kararını vermişti. Gidecekti İstanbul'dan. Türk halkının kurtuluş mücadelesinin başladığı Ankara'ya gidecekti. Nasıl, bir ara kendisine görev düştüğünde Almanya'ya, Arabistan'a gitmişse şimdi de Ankara'ya gidecek, üzerine düşeni hatta fazlasını yapacak, vatan düşmandan temizleninceye kadar da İstanbul'a dönmeyecekti. Zaten vatani düşünenler birer birer Ankara'ya geçmemiş miydi? Burada fazla bile durmuştu. Kadim dostu Eşref Sencer'le

irtibata geçmiş, onunla Sakarya'da buluşacak kafi-
ye, vatanı için canını vermeye giden kafiye, dâhil ol-
mayı kararlaştırmıştı. Sabah olunca vatanına bahar
getirmek için uğraşanların safına katılmak için yola
koyulacaktı. Anadolu'ya geçme kararını evdekilere
sabah söylediği için şimdi bu saadet yuvasında hem
yol hazırlığı yapılıyor hem de inceden inceye bir ağıt
yükseliyordu. Evdekilerin ağlamaları bitecek gibi gö-
rünmediği için Mehmet Akif, sabah erken kalkacağını
bahane ederek odasına çekildi.

O gece birkaç saat ancak uyuyabilen Mehmet Akif,
sabah namazından sonra eve döndü. Ankara'ya oğlu
Emin'i de götürecekti bunu oğlunun bir milletin bağı-
sızlık mücadelesini yakından görmesi için yapıyordu.

Çengelköy'deki evde vedalaşma çok uzun sürme-
di. Zaten Mehmet Akif, bu tür vedalaşmalara da pek
alışkın değildi. Onun için hemen hazırlanıp Emin ile
birlikte gün doğmadan Üsküdar'ın yolunu tuttu.

Birkaç gündür yolda olan Mehmet Akif ve oğ-
lu Emin'in içinde bulunduğu kafiye sonunda Geyve
Boğazı'na yaklaşırken bir köyde konakladı. Orada
kendilerini çok önemli bir zat bekliyordu. Bu, Eşref
Bey'den başkası değildi. Zaten nerede vatan için bir
fedakarlık varsa orada Eşref Bey hazır bulunurdu.
İşte kendisi yine ön saflardaydı. Karşısında Mehmet
Akif'i gören Eşref Bey, çok sevindi.

– Azizim Akif Bey! Bakın Allah yine yollarımızı bir-
leştirdi. Ama bu defa savaş için ordunuzu da hazırla-
yıp gelmişsiniz. Gazanız mübarek olsun.

Eşref Bey'in ordu dediği Mehmet Akif'in yanında getirdiği Emin'den başkası değildi. Mehmet Akif, Eşref Bey'in bu sözüne hafif tebessüm ettikten sonra karşılık verdi:

– Duyduk ki yeni oluşturulacak orduda elemana ihtiyaç varmış. Biz de tedbirimizi önceden aldık askerimizle geldik. Şimdi bu koca orduyu emrinize veriyorum.

Bu kısa şakalaşmadan sonra iki eski dost hasretle birbirine sarıldı. Vatan için yine birlikte yola çıkıyorlardı. Her ikisinin de aklına Necit'e yaptıkları yolculuk geldi. Uzun, yorucu, tehlikeli, ama bir o kadar da zevkli bir yolculuk...

Mehmet Akif, oğlu Emin, Eşref Bey ve Eşref Bey'in silah arkadaşı Ali Şükrü Bey, bir müddet sonra kafileden ayrılarak Ankara'ya daha hızlı ulaşmak için deköville Eskişehir'e ulaştılar. Oradan da trene binip Ankara'nın yolunu tuttular.

Trendeki herkes savaşın verdiği karamsarlıkla ya susuyor ya da uyuyordu. Ama birbirlerine tekrar kavuşmuş olan iki eski dost Mehmet Akif'le Eşref Bey, görüşmedikleri birkaç yılın intikamını almak istemesine durmadan konuşuyorlardı. Eşref Bey, Arabistan çöllerinde yakalanışını, Malta esaretini, oradan kurtuluşunu anlatıyor, Mehmet Akif, kadim dostunu vecd içinde dinliyordu. Bütün konuşmalar bitince mesele dönüp dolaşıp tadı damaklarında kalan Necit Seyahati'ne gelmişti. Çölde, tehlikeler içinde; fakat vatan için yapıldığından zevkle yapılan seyahatten uzun uzun bahsettiler. Mevzu seyahat olunca Mehmet

Akif'in aklına Eşref Bey'in bir sözü geldi. Kendisi güreşçilerimizden bahsedince Eşref Bey de: "Benim de var tanıdığım bir güreşçi." demiş; fakat tanıdığı bu güreşçiyi anlatmayı ileri bir zamana bırakmıştı. İşte ondan bu güreşçiyi anlatmasını istemek için uygun vakitti. Çünkü daha uzun bir yolları vardı Ankara'ya.

Mehmet Akif, bu uzun yolculuğu çekilir hale getirmek için Eşref Bey'e:

– Eşref Beyciğim, hatırlar mısınız? Necit'e giderken ben Adalı Halil'le Kurtdereli Mehmet'ten bahsetmiştim. Siz de tanıdığınız bir güreşçi olduğunu söylemişsiniz. Bakın o günden beri benim aklımdan çıkmadı bu. İyi bir güreşçi olur da benim nasıl habirim olmaz, diye içim içimi yiyor. Kimdir sizin tanıdığınız bu güreşçi bir anlatıverseniz.

Eşref Bey, biraz memnuniyet, biraz da hüznle karışık bir ses tonuyla vefatını daha yeni haber aldığı Zenci Musa'yı anlatmaya başladı:

– Akif Bey, benim güreşçimin adı Zenci Musa'dır.

Mehmet Akif, son dönemin bütün güreşçilerini adı gibi biliyordu. Acaba kendisi dünya işlerine dalıp gidince yeni bir güreşçi mi çıkmıştı ortaya. Bu, olamazdı. Yeni bir güreşçi çıksa mutlaka kendisinin haberi olurdu. Kendisinin bile duymadığı yiğit bir güreşçinin varlığı Mehmet Akif'i iyice heyecanlandırdı:

– Eşref Bey, ne taraftan bu güreşçi, ben hiç adını duymadım da.

Eşref Bey, Mehmet Akif'in Zenci Musa'nın gerçekten güreşçi olduğunu zannettiğini görünce biraz olsun

keyiflenmişti. Ama bu mübarek adamı daha fazla meraklandırmamak için yarı mütebessim, yarı mahzun kendi güreşçisini, nefsinin sırtını yere getiren güreşçisini anlatmaya başladı:

– O benim yiğit siyahımdır Akif Beyciğim. Boyu iki metre, ağırlığı yüz yirmi kilo olan bu müthiş Arap yiğidin inci gibi kalbi, demir gibi pazusu, arslanlara lâyük yüreği, bir genç kız kadar hassas izzet-i nefsi vardı. Allah rahmet eylesin geçen yıl onu kaybetmişiz. Ben Anadolu’da olmadığım için defin işlemlerinde bulunamadım. O kadar yiğit, o kadar ince yürekliydi ki bu, onun görünüşüne bile yansımıştı. Benim elim ayağımdı uzun yıllardır. Onu benden kimler istemedi ki! Bulgarları Edirne’den sürüp çıkardığımız 1913 yılının başları idi. Edirne’ye gelen Enver Paşa, zenci Musa’yı arkamda beni gölge gibi takip ederken gördü, kim olduğunu sordu. Anlattım. Çok ciddî olmaya dikkat etmesine rağmen bol bol güldü ve:

– İleride Harbiye Nezareti için ne mükemmel bir perde çavuşu olur, dedi. Ben, Enver Paşa’nın bu sözünü öylesine söylediğini zannetmiştim. Aradan yıllar geçti ve Enver Paşa hem Harbiye Nazırı hem Başkumandan oldu. Necid’e yapacağımız seyahat için veda gittiğimde Zenci Musa da yanımdaydı. Seneler evvel söylediklerini hatırladım ve Musa’yı kendisine bırakabileceğimi söyledim. Allah rahmet etsin, çok saygılı insandı:

– Bakalım Musa, beni size değişir mi, dedi. Musa’yı çağırdı, sordu, bu yiğit zenci beni kendisine bir kez daha hayran bırakan şu cevabı verdi:

– Paşa Hazretleri... Benim bir tek Efendim ve Kumandanım vardır. Bu, kıyamete kadar da böyle kalacaktır.

Benim yiğit zencimin bu sözü üzerine ikimizin de gözleri dolmuştu, sustuk...

Aradan yine yıllar geçti. Ben, Hayber'deki çatışmada ağır yaralandığımda Musa, Ali Said Paşa'ya elimizdeki hazineyi ulaştırmıştı. O çöllerde tek başına yapmıştı bunu. Mütareke yıllarında o da, Yemen'deki askerî erkânla beraber vatana döndü. Dağ gibi cüssesi, kuş gibi kalbi olan bu yiğidimin yüzüne kimse bakmamış. Sadece kendisine küçük bir miktar tekaüt maaşı bağlamak istemişler: "Millet aç. Ben bunu nasıl kabul ederim!" diye reddetmiş. Gitmiş, Galata gümrüğüne hamal olarak yazılmış. Zaten öylesine güçlü kuvvetli idi ki yüz okkalık dengi tek eliyle kaldırıyordu. Bir gün, bu gücü kuvveti İngiliz İşgal Kuvvetleri Kumandanı General Harington, vapurla Büyük Ada'ya, giderken görmüş. Cüssesi Harington'un dikkatini çekmiş, kendisini çağırılmış, mazarını öğrenmiş ve yanına almak istemiş. Vefalı zencim ona da aynı cevabı vermiş:

– Benim, bir tek efendim ve kumandanım vardı. Onu bekliyorum!

Ne yazık ki onun beni beklediği zamanlarda ben Malta'da sürgünde idim. Ben, Malta'dan kurtulup geçen yıl Anadolu'ya geçtiğimde öğrendim ki Musa, o benim kahraman yiğidim veremden ölmüş. Haberi duyunca evladım ölmüş gibi üzüldüm. Nasıl öldüğünü anlattıklarında bir kez daha üzüldüm. İyice hastalanıp

elden ayaktan düşünce bir devlet hastanesine yük olmamak için dostluğumu bildiği Özbekler Tekkesi Şeyhi Ata Efendi'ye gitmiş, dergâhın boş hücrelerinden birisine yerleşmiş, öldüğünde kefenini bile bavulu içinde hazır bulmuşlar.

Eşref Bey, bir yandan kahraman zencisini anlıyor, bir yandan da pek âdeti olmamasına rağmen gözyaşı döküyordu. Mehmet Akif de ondan pek farklı değildi. Hem Eşref Bey'in bir kadim dostunu, yardımcısını kaybetmesine üzülp ağlıyor hem de böyle yiğit bir adamı nasıl olup da tanımamış olduğuna üzülyordu.

Bu hazin hatıra trendekileri fazlasıyla üzmüştü. Kompartımandaki sakinler bu hatıradan sonra derin düşüncelere daldılar.

Milletin Hisleriyle Yazılan Marş: “İstiklal Marşı”

Taceddin Dergâhı sabahın ilk ışıklarını henüz karşıyordu. Dergâhta sabah namazını kılmış olan dervişlerin ve misafirlerin çoğu kerahet vaktini değerlendirerek için ya Kur'an-ı Kerim okuyor ya da bir kenarda zikrediyordu. Hemen herkes sabahın günün bereketinden faydalanmaya çalışıyordu. Yalnız bir kişi dergâhın pencerelerinden birisine oturmuş, derin hayallere dalmış, hiçbir şey yapmadan ve hiçbir hareket emaresi göstermeden öylece duruyordu. İnsanın böylesine dalgın olması için ya dünyayı tümünden boşlaması ya da dünya meşguliyeti adına çok önemli bir işi olması gerekirdi. Pencereden uzaklara ta uzaklara bakan kişi Burdur mebusu Mehmet Akif'ten başkası değildi.

İstiklal Mücadelesi ufuktaki bağımsızlığın müjdesini veriyordu. Türk ordusu; ayağında çarığı, belinde silahı, çıkınında bir kuru ekmeği dahi olmayan Türk ordusu dünyanın en büyük ordularını dize getirmişti. O ordular ki giyeceğin, yiyeceğin, silahın ve tekniğin en mükemmeliyle donatılmışlardı. Ama haksız oldukları ve inanmadıkları bir dava için savaşıyorlardı. Akif, anaları, bacıları, Sütçü İmam'ı ve nice adı

sanı duyulmayan, mezarı başına bir taş bile dikilme- miş isimsiz kahramanları düşündü. Bu insanlara karşı bir vefa borcu vardı. Nasıl binlerce kilometre uzaktan Çanakkale şehit ve gazilerine vefa borcunu o içli şi- iriyle ödemişse şimdi de vatanın bu kahramanlarına borcunu bir marşla ödeyebilirdi. Ama eli bir türlü ka- lemine gitmiyordu. Gitmiyordu; çünkü marş için bir yarışma açılmış ve birinci olacak şiire büyük paralar vaat edilmişti. Gitmiyordu; çünkü vatanı için canını bile hiçbir karşılık beklemeden feda edenlerin desta- nı için bir ücret almak onlara vefasızlık olurdu. Hayatı boyunca paraya hiçbir değer vermeyen birinin vatanı için yaptığı küçük bir hizmet karşılığı para alması hem kendisini yetiştiren anne babasının hem de vatanı için ölüme gülerek gitmiş şehitlerin kemiklerini sızlatır- dı. İşte bunun için Mehmet Akif'in eli bir türlü ka- leme gitmiyordu. Bunu çok istemesine, şehitlere vefa borcunu ödemek için can atmasına rağmen eli kale- me gitmiyordu. Hâlbuki bir marş yazması için kimler ricada bulunmamıştı. Başta çok sevdiği dünya ahiret arkadaşı Hasan Basri Bey, kıymetli edip Hamdullah Suphi Bey ve daha niceleri. Fakat tüm bu ricacılara karşı Mehmet Akif, verilecek para ödülünü gerekçe göstererek ısrarlı teklifleri geri çeviriyordu. Gözünü ufuktan ayırmayan Akif, sonunda:

– Yazmayacağım, dedi, eğer ödülü kaldırmazlarsa yazmayacağım.

Kendi kendine söylenen Akif'in bu halini bir derviş, omzuna hafifçe dokunarak bozdu.

– Çorbamız hazır efendim, buyurun!

Akif'te çorbayı, yemeği, dünyayı görecek hal kalmamıştı; ama davete icabet etti.

Birkaç kaç lokmadan sonra verdiği nimetler için Allah'a hamdeden Akif, Meclis'e gitmek için yola koyuldu.

Genellikle Meclis'e ilk gelenlerden olan Akif, ön sıralardan birine oturmuş olan Hasan Basri'ye doğru yöneldi. Sabahın ilk saatlerinde efkârını paylaşacak bir dost bulmanın sevinciyle Hasan Basri'nin yanına vardı. Fakat en az kendisi kadar garip olan bu adam sabah sabah eline kâğıdı kalemi almış bir şeyler yazıyordu. Akif, Hasan Basri'ye moral ve ilham vermek için biraz latife yapmayı yeğledi:

– Eğer ilham gelsin de bir şeyler karalayayım diye uğraşıyorsan boşuna.

Tepesindeki bu sese bir yandan düşüncesini bozduğu için kızan, bir yandan da Akif'in geldiğini anlayınca sevinen Basri Bey tatlı bir terslikle cevap verdi:

– Nedenmiş efendim? İlham denen efendi sadece zatı âlilerinize mi uğrar acaba?

Böyle bir cevap alacağını tahmin eden Akif, bu çok sevdiği dostunu kızdırmayı aklına koymuştu bir kere:

– Yok, ondan değil. Hem bana uğradılar da ne oldu sanki. O kadar şiir yazdık okuyan mı var. Sabah sabah Akif'i hem uyarmak hem de ikna etmek isteyen Hasan Basri Bey ters ters:

– Beni kendi halime bırak mani olma, işim var.

Dostunu kızdırmak istemeyen Akif de alttan almayı yeğledi:

– Peki peki. Bir şey mi yazacaksın? Bir yazı mı yetiştirirsen gerekiyor bir yere?

Tam taşı gediğine koymanın zamanının geldiğini düşünen Hasan Basri belki de hiç sevmediği siyaseti kullanacaktı şimdi:

– Evet, işim var hem de çok önemli.

Arkadaşının işinin gerçekte kendisine İstiklal Marşı yazdırmak olduğundan habersiz Akif, izin isteyip salonun başka bir köşesine gitmeyi düşündü:

– Ben mâni olacaksam kalkayım.

Kendisini başından göndereceğini bekleyen Akif’e, Hasan Basri’nin cevabı bambaşka bir şekilde oldu:

– Hayır, hiç olmazsa ilhamından ruhuma bir şey sızdır, sessiz ol yeter!

Akif, Hasan Basri’nin bu sözlerine iyice şaşırıldı. Çünkü Hasan Basri öyle ilham ve şiir işleriyle fazla uğraşmayan biriydi. Bunun için:

– Anlamadım, dedi. Ben ne için ilham verecekmişim sana sanki bende varmış gibi!

Hasan Basri’nin cevabı Akif’i biraz daha şaşırttı:

– Şiir yazacağım da...

Şaşkınlıktan sesinin tonunu ayarlayamayan Akif ister istemez bağırıldı:

– Ne şiiri!

Muhatabının dikkatini çekmeye başladığını anlayan Hasan Basri devam etti:

– Ne şiiri olacak. İstiklâl şiiri! Artık onu yazmak bize düştü!

Meclise yarışma için yüzlerce şiir geldiğini duymuş ve birçoğunu da okumuş olan Akif sordu:

– Gelen şiirler ne olmuş?

Hasan Basri biraz daha somurtarak cevap verdi:

– Beğenilmemiş.

– Ya! diyebildi.

Akif’in “Ya!”sının ne anlama geldiğini çok iyi bilen Hasan Basri taşı gediğine koydu:

– Üstad, bu marşı biz yazacağız!

Mehmet Akif düşünceli düşünceli:

– Yazalım, yazalım; amma şeraiti berbad! dedi.

Mehmet Akif’in kendisiyle bin defa da konuşulsa yine aynı cevabı vereceğini bilen Hasan Basri, daha önce Maarif Vekili Hamdullah Suphi Bey’le görüşmüş, Akif’i ikna yollarını anlatmış ve meselenin çözümlü için her türlü destek sözünü almıştı. Bunun için Akif’e karşı biraz daha rahat konuştu:

– Hayır, şerait filân yok. Siz yazarsanız müsabaka şekli kalkacak.

Yarışma şartlarının tüm ülkeye ilan edildiğini bilen Akif, dostunun kendisini ikna etmek için bunları söylediğini düşündü. Bunun için de heyecanlı heyecanlı cevap verdi:

– Olmaz, kaldırılamaz, şartlar tüm ülkeye ilân edildi.

Akif’in en azından meseleyi konuşmaya başladığını gören Hasan Basri, devam etti:

– Canım, vekâlet buna bir şekil bulacak. Sizin marşınız yine resmen Meclis’te kabul edilecek, güneş varken yıldızı kim arar?

Tam ikna olacak gibi görünen Akif bu defa da “Güneş varken yıldızı kim arar?” sözüne kızdı:

– Basriciğim. Ben haddimi bilirim. Güneş olmak kim ben kim! Diyelim ki kabul edildi. Bir de en önemli mesele olan ikramiye var. Bu ne olacak?

Akif’in inadını bilen Hasan Basri buna rağmen onu ikna edeceğinden emin bir şekilde kesin konuştu:

– Tabii alacaksınız!

Birden canı yanmış gibi irkilen Akif, Hasan Basri’ye sert sert baktı ve:

– Vallahi almam! dedi. Akif’in “Vallahi”sinden ölse de dönmeyeceğini bilen Hasan Basri, bunun da çaresini bulmuştu.

– Yahu, latife ediyorum, onu da bir hayır müessesine veririz. Siz bunları düşünmeyin!

Hasan Basri’nin bu çözümünü gayet makul bulan Akif, birden rahatladı. Bu sefer diğer küçük pürüzlere takıldı kafası:

– Vekâlet kabul edecek mi ya?

Her şeyi halletmenin rahatlığını yaşayan Hasan Basri, Akif’i ikna çabasının sonlarına geldiğinin sinyallerini almanın mutluluğuyla konuşuyordu artık:

– Ben Hamdullah Suphi Bey’le görüşüm. Bu konuda onunla mutabık kaldık. Hatta sizin namınıza söz bile verdim!

Hasan Basri'nin bu "Söz bile verdim!"i Akif'i bir hayli terletti. Çünkü o söz vermenin ne demek olduğunu gayet iyi biliyordu. Bunun için hayatında pek az söz vermiş ve verdiği sözlerin hepsini de harfiyen tutmuştu. Heyecanla Hasan Basri'ye sordu:

– Söz mü verdiniz, söz mü verdiniz?

Hasan Basri, Akif'in bu birbiri ardınca gelen "Söz mü verdiniz!" sorularını pek umursamadı. Çünkü biri Akif adına söz vermişse hele bu kişi Akif'in en yakın dostlarından biriye Akif, ne yapar eder vekâleten verilen o sözü de tutardı. Bundan dolayı rahatlıkla:

– Evet! dedi.

Bu söz meselesinden dolayı kolu kanadı kırılan Akif, çaresiz mırıldandı:

– Peki ne yapacağız?

Hasan Basri, zafer kazanmış; fakat gururunu göstermek istemeyen kumandan edasıyla mırıldandı:

– Yazacağız!

Bu "Yazacağız!" sözü Akif'i iyice telaşa düşürdü. Önceleri verilecek ikramiyeden dolayı marş yazmaya kendisini çok uzak gören Akif, şimdi kaleminin ucuna kadar gelen sorumluluğun verdiği sıkıntıyla Hasan Basri'yi birkaç kez sarstı:

– Söz mü verdiniz, söz mü verdiniz? dedi. Ne var ki her soruya aynı cevabı aldı:

– Evet.

Çaresizlik içinde kalan Akif, birden Hasan Basri'nin elinde zaten iğreti duran kalem kâğıdı aldı ve Hasan Basri'nin konuşmanın başında daldığı yapma hayale kendisi gerçekten daldı...

Hasan Basri'yle Akif marş yazma görüşmesi yaparken vekillerin çoğu da meclise girmiş ve müzakerelerin başlama zamanı gelmişti. Mehmet Akif, o gün ne müzakerelerde konuşulandan bir kelime duydu ne de yan sıradan Hasan Basri'nin ne yazdığını merak eden bakışlarını gördü. O artık Hasan Basri'nin Hamdullah Suphi Bey'e verdiği birkaç gün içinde marşın meclise verileceği sözünün sancısındaydı...

Mecliste işi biter bitmez dergâha dönen Mehmet Akif, oradaki dostlarını da incitmeden o gün sabaha kadar kimseyle görüşmek istemediğini, yemek yemeceğini, namazları da o güne mahsus odasında kılaçağını söyledi. Dergahtakiler Mehmet Akif'in inziva hayatını sevdiğini biliyorlardı; ama bu kadarına da bir anlam veremediler. Yine de karıncayı bile incitmekten çekinene bu nahif adamı incitmemek için hiçbir soru sormadan dediklerini kabul ettiler.

Mecliste Hasan Basri'yle konuştuğu andan beri aklı hep marşta olan Mehmet Akif, şiiri yazmaya başlayacaktı başlamasına; ama buna koyacağı başlığı veya marş kime ithaf edeceğini bulamamıştı. Uzun yıllar Türk Milletini temsil edecek bir marşın adının veya ithafının çok iyi düşünülmüş olması gerekirdi. Uzun uzun düşünen Mehmet Akif, marşın başlığının nasıl olsa öyle böyle konulmuş olduğunu hatırladı. Marşın adı kim getirirse getirsin İstiklal Marşı olacaktı. Öyleyse ithaf önemliydi. Mehmet Akif, hemen İstiklal Savaşı'nda fedakarlık gösterenleri düşünmeye başladı. Elinin kınasıyla balta ve sopalarla düşmana saldıran, yağmurlu

havada yeni doğmuş bebeğinin örtüsünü üstünden alıp ıslanmaması için cepheye götürdüğü mermilere sarı kadınları düşündü. Evet, marş bunlara ithaf edilmeliydi. Bunun isabetli bir karar olduğunu düşünürken cepheye gittikleri için sınıf yoklamasında tüm sınıf olarak yok yazılan ve cepheye şehit düşen daha çocuk yaştaki evlatlar düştü aklına. Kaleme silahı ve süngüyü tercih eden bu yiğit oğlu yiğitlere bu marşı ithaf etmek gerekirdi. Mehmet Akif, tam “Tamam, bunlara ithaf edeyim!” diyecekti ki aklına çarıksız, erzaksız düşmana karşı koyak için cepheye koşmuş, günlerce açlık ve soğukla mücadele etmiş, sonunda da şehitlik mertebesine ulaşmış yüz binlerce vatan evladı geldi gözlerinin önüne. Marş bunlara da ithaf edilmeliydi. Bu iş Mehmet Akif’i epey uğraştıracak gibiydi. Bunu düşünmekten bir türlü marşı yazmaya başlayamıyordu.

Ne yapacağını düşünürken aklına bir fikir geldi. İstiklal Savaşı’nda kadın, çocuk, yaşlı, silahlı, silahsız herkes mücadele etmişti. Yani İstiklal Savaşı’nda tüm millet bir nefer, bir asker, bir ordu gibi savaşmıştı. Öyleyse marşı tüm millete; yani İstiklal Savaşı’nda millet halinde ordu olmuş tüm insanlara ithaf edebilirdi. Ve Mehmet Akif, İstiklal Marşı başlığından sonra “Kahraman Ordumuza” ithafıyla şiirine başlamış oldu. Değil mi ki marş gerçek sahibine ithaf edilmişti, bundan sonrası kolay gelirdi. Nitekim de öyle olacaktı.

İçinde eskice bir kilim, birkaç sandalye, bir yazı masası ve bir de eskimeye yüz tutmuş divan bulunan oda, dünyayı terk etmiş bir dervişin tasvirini hatırlatıyordu. Eski bir derviş hatırlatması doğaldı aslında.

Zira bu odayı kullanan zat da yeni zaman derviřinin tanımına tamamen uymaktaydı. “Bir hırka, bir lokma” dūřuncesini hayatına dūstur edinmiř bir zattı.

Ay ıřıęının hafifçe aydınlattıęı mūtevazı odada Akif, yattıęı yerden korkulu bir rūya gōrmūř gibi doęruldu. Kenarına kıvrılıp yatıverdięi mangal, çoktan ateřinin son korunu da tūketmiř, Ankara’nın soęuęuyla elbirlięi etmiřti. Soęuktan her tarafı tutulmuř olan Akif, “Bismillah” diyerek kıvrıldıęı yerden kalktı. Mangalın ūstünde her zaman hazır ve dolu bulundurduęu ibrięe elini vurdu. Dıřarıdaki dondurucu soęuk sanki ibrięe de sinmiřti. İbrięin içindeki soęumaya yūz tutmuř suyla gūzelce abdest aldı. Abdestini alır almaz daha elini yūzünü bile kurulamadan yazı masasının bařına geçen Akif, kaleminde hiç mūrekkep kalmadıęını ve hokkada da mūrekkebin bitmiř olduęunu gōrdū. Çaresiz bir ūekilde etrafa bakındı. Ama bařka kalem gōremedi. Dięer odalara gidip bir kalem alabilirdi; ama gecenin bu vakti kimseyi uyandırmak istemiyordu. Gūnlerdir yazmak için kıvrandıęı marřın dizeleri dilinin ucuna gelivermiřti ve Akif, bunları kayıt altına alacak bir kalem bulamıyordu. Etrafına bakınan Akif’in gōzūne mangaldaki sōnmūř kōmūrler iliřti. Hemen onlardan birini eline alan Akif, bembeyaz kireçle badanalanmıř odanın bir duvarının bařına geçti ve içindekileri bu sefer kāęıda deęil duvara; kalemle deęil kōmūrle dizeleřtiriverdi:

*Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal
Kahraman orduma bir gūl, ne bu řiddet, bu celal*

İçinde bir sıkıntı oluveren dizeleri duvara yazmayı başaran Akif, derin bir “Oh!” ekti. Bu yazacağı normal,

sıradan bir şiir olsaydı o kadar telaşlanmazdı. Ama yazacağı milletin kendisinden beklediği istiklalinin marşı olacaktı. Onun için de geciktirilmemeli ve bir mısraını bile kaçırılmamalıydı. Duvardaki mısraları aydınlatan hilale bakmak için pencereye giden Akif, gökyüzündeki hilali sanki hafif tebessüm eder şekilde gördü. Bu hilal, iyi günlerin geleceğinin müjdecisiydi adeta.

Sabah, Akif’i namaza kaldırmaya gelen Hasan Basri, kapkara duvarı görünce önce çok şaşırды, sonra işi anladı ve çok sevdiği dostu Akif’e bir latife yapmak istedi. Akif’e hafifçe dokunur dokunmaz Akif Bey “Bismillah” deyip doğruldu, namaz vaktinin geldiğini anlamıştı. Anlamıştı; ama anlamadığı bir şey vardı. Bu Hasan Basri sabah sabah niye gülüyordu. Böyle gülüşüne bakılırsa herhalde gece karaladığı duvarın hesabını soracaktı kendisinden. Akif, Hasan Basri’ye söz söyleme fırsatı vermeden:

– Hayrola Basri Bey, sabah sabah niye tebessüm ediyorsun? Yoksa Cennet’le mi müjdelendin?

Akif’in bu manevrasını beklemeyen Hasan Basri, önce bir an şaşar gibi oldu; ama kendini çabuk topladı.

– Biz, Cennet’le müjdelenmedik; ama bakıyorum da sizin uykunuz boş geçmemiş.

Tertemiz duvarı karalamakla zaten Hasan Basri’nin eline koz vermiş olan Akif, bir koz da ona laf atmakla vermişti. Çaresiz Hasan Basri’nin takılmalarına katlanacaktı. İş latifeye vurup kurtulmak istedi:

– Bizim rüyamıza öyle müjdeciler falan gelmez.

– Yok efendim, rüyalarınızı birileri şenlendirmiş sizin. İlham perileri ordu halinde hücum etmiş besbelli. Baksanıza denizler mürekkep, ormanlar kalem olmuş da ilhamlarınız gene dinmemiş. Kala kala mangaldaki kömüre kalmışsınız, bembeyaz duvar bile ilhamınızdan nasibini almış!

Hasan Basri'nin eline geçirdiği fırsatı sonuna kadar kullanacağını gören Akif, çareyi sözü değiştirmekte buldu:

– Bırakalım bunları Basriciğim, bak gün ışımak üzere, vakit çıkmadan sabah namazımızı eda ediverelim.

Akif'in her zamanki zekasıyla işin içinde çıkmaya çalıştığını gören Hasan Basri işi fazla uzatmadı. Nasıl olsa önünde daha koskoca bir gün vardı. Tadını çıkara çıkara Akif'e yüklenebilirdi.

– Namazımızı eda edelim efendim, dedi.

Mehmet Akif, Hasan Basri'nin ince alaylarıyla geçen iki günün ardından bir sabah marş yazılı kâğıdı Hasan Basri'ye uzattı:

– Nihayet bitirdim marşını, daha doğrusu bitirdiğimi zannediyorum. Yarına kadar sizde kalsın, Hamdullah Suphi Bey'e göstermeyin, belki tadilat teklifi olabilir, dedi.

Hasan Basri, marşın gayet mükemmel olduğundan emindi ama bunu hemen dile getirse Akif gibi mütevazı bir insana bunu kabul ettiremeyecek, üstelik belki de Akif'ten bir yığın söz işitecekti. Onun için Hasan Basri kısa yolu seçti:

– Tabi ki Akifçiğim, hoş, pek fena olmamışa benziyor; ama ben yine de yazım hatası var mı yok mu ona bakıvereyim. Müsaadenle benim biraz işlerim var dışarı çıkacağım.

Hasan Basri, Mehmet Akif'ten marşı alır almaz işi gücü bırakıp doğru Meclis'e, Hamdullah Suphi'ye gitmek için yola koyuldu. Dışarı çıkar çıkmaz marşı açtı ve bir köşede okumaya başladı. Kendisini çok şanslı hissediyordu. Milyonlarca Türk evladının okuyacağı bir marşı ilk kendisi görüyor, ilk kendisi okuyordu. Dünya hayatında bu şeref kendisine yeterdi. Marşın “Korkma!” diye başlayan ilk mısrasıyla “Hakkıdır Hakk'a tapan”la biten son mısrasını sanki göz açıp kapayıncaya kadar, bir nefeste bitiriverdi.

– Rabbim, dedi Hasan Basri, Rabbim, bu ne güzel bir şiir, bu ne güzel bir marş, bu ne güzel bir ilham. Bizim Akif Bey sanki tüm imanını, davasını, ahlakını bu şiirde mücessemleştirmiş. Buna Hamdullah Suphi Bey de hayran kalacak, tüm Meclis de hayran kalacak, tüm millet de hayran kalacak.

Hasan Basri, marşı özenle katlayıp cebine yerleştirdi ve bu mükemmel eseri bir an önce birileriyle paylaşmak için yola koyuldu. Çok geçmeden Meclis'te Hamdullah Suphi'nin odasındaydı.

Hamdullah Suphi, Hasan Basri'nin yüzündeki ifadeden marşın bitirilmiş olduğunu hemen anladı:

– Hayrola Basri Bey, bu sabah sizi gayet neşeli görüyorum. Yoksa müjdeli bir haber mi vereceksiniz?

Zaten sevincini saklamakta zorluk çeken Hasan Basri, hemen müjdeli haberi Hamdullah Suphi'ye verdi:

– Hem de ne müjdeli haber Suphi Bey. Mehmet Akif Bey marşı bitirmiş. Alır almaz size göstermek istedim.

Hasan Basri, cebinden marşı çıkararak Hamdullah Suphi'ye verdi. Hamdullah Suphi, marşı alır almaz bir solukta okudu, bir daha okudu, bir daha okudu. Marşı üç kez okuyup bitirdikten sonra bir çocuk gibi gözleri parladı:

– Fevkalade Basri Bey, fevkalade. Diğer marşları okuduğumda neredeyse fenalık geçirecektim. Eğer bizim kahraman milletimizin marşı böyle bir şey olmasaydı gözüm açık giderdim öbür tarafa. Mehmet Akif, tüm samimiyetini tüm kabiliyetini yansıtmış bu marşa. İşte bizim aradığımız şey azizim.

Hamdullah Suphi sevinirken Hasan Basri de bir kenarda kara kara düşünmeye başlamıştı. Kendisi de marşı ilk okuduğunda çocuklar gibi sevinmişti; ama şimdi bu marşı Meclis'ten nasıl geçireceklerini düşünüyordu. Marş mükemmeldi mükemmel olmasına; ama bu marşa sırf Mehmet Akif'in şahsından dolayı karşı çıkanlar olacaktı. Mehmet Akif'in vatanı için yaptıklarını görmezden gelen; Almanyalarda, Arap çöllerinde, yurdun dört bir yanında vatani için çektiği çileleri hiçe sayan kimi adamlar, Akif'in her şeyini dinine odaklamasına kızıyorlardı. Modern bir Türkiye'de dinin yerinin olamayacağını kendi aralarında konuşuyorlar, Mehmet Akif gibi dindar kimse-leri Meclis'ten uzaklaştırmayı düşünüyorlardı.

Hasan Basri'yi tüm bu endişeli düşüncelerden Hamdullah Suphi'nin gür sesi kurtardı:

– Ne o azizim, sanki İstiklal Marşı değil de cenaze marşı dinlemiş gibisin. İşte sonunda aradığımız marş hem de en mükemmel şekliyle yazıldı. Hala neyi düşünüyorsun?

Hasan Basri, Hamdullah Suphi'nin kendisini anlayabileceğini bildiği için endişelerini ona da açmaya karar verdi:

– Marş çok güzel de Suphi Bey, bunu Meclis'te nasıl kabul ettireceğiz. Biliyorsunuz Akif Bey'in kendilerinden hazzetmediği bir grup var Meclis'te, onlar da Akif Bey'den pek hazzetmezler. Eğer Akif, Meclis'te ciddi bir muhalefetin olduğunu görürse rencide olur ve marşı geri alır diye korkuyorum.

İstiklal Marşı'nın mükemmel üslubuyla kendinden geçen Hamdullah Suphi, Hasan Basri'nin sözleriyle birden durakladı:

– Haklısınız Basri Bey, Meclis'te bu mükemmel marşa sırf Mehmet Akif'in marşı olduğu için karşı çıkacaklar olacaktır. Böyle olunca da Mehmet Akif Bey: “Madem beğenmiyorsunuz kendiniz yazın o zaman!” deyip marşını geri alabilir. İşte o zaman vay halimize.

Hamdullah Suphi, bir yandan bunları söylüyor, bir yandan da masadaki kağıtları karıştırıyordu.

– Bakın marş diye bize gönderilen şiirlere.

Mehmet Akif'in marşıyla diğerlerinin arasındaki uçurumu anlatmak için Hamdullah Suphi, yarışma için Meclis'e gönderilen birkaç marşı eline alır:

– Bakın size bazı örnekler okuyayım:

*Millet aşkı, din aşkı, vatan aşkı uyansın
Yurduma göz dikenler al kanlara boyansın.
Ya ben, ya onlar diyen silâhına dayansın
Türk oğludur bu millet, Türkündür bu memleket.*

Hasan Basri daha ağızını açmadan Hamdullah Suphi, bir başka kâğıdı eline alarak bir parça daha okumaya başladı:

*Türkün evvelce büyük bir pederi
Çekti sancağa hilâl-i seheri
Kanımızla boyadık bahr ü berri
Böyle aldık bu güzel ülkeleri.
İleri arş ileri, arş ileri,
Geri kalsın vatanın kâtibeleri.*

– Bu mu bizim kahraman milletimizin marşı olacak! Yoksa bu mu? diyen Suphi bey bir başka şiirden okumaya devam etti.

*Hangi alçak el alır,
El zinciri boynuna?
Kim Yunan'ı bırakır,
Türk kızının koynuna?*

– Bunu mu milletimize marş diye okutacağız! diyen Suphi bey bir başka şiirden okumaya başladı:

*Birleşelim özümüzden,
Dönmeyelim sözümüzden,
Hem silelim bu lekeyi,
Tarihteki yüzümüzden.*

– Yoksa bunu mu okutacağız:

*Ey büyük ünlü milletim ileri!
Hasmına çığnetme koş bu şanlı yeri
Düşmenin bir cihansa dostun Hak
Hakkın elbette müstakil yaşamak.
Atıl, ez, vur senindir istiklal
Ebedi parlasın şu al bayrak
Ey benim şanlı milletim ileri!
Ele çığnetme koş bu ülkeleri!*

Hamdullah Suphi yarışmaya gönderilen şiirlerden parçalar okumayı bitirdiğinde nefes nefese kalmıştı:

– Azizim Basri Bey, bu şiirler okul kitaplarında okutmak için güzel olabilir ama koskoca İstiklal mücadelemizi anlatmakta çok cılız kalır. Onun için ne yapıp edelim Akif Bey’in bu diğerleriyle kıyas kabul etmez şiirini Meclis’te firesiz kabul ettirelim.

Hasan Basri de Hamdullah Suphi’yle aynı görüşteydi; ama Meclis’teki muhalifleri nasıl ikna edeceklerdi! Bunu düşünürken aklına bir fikir geliverdi.

– Suphi Bey, biz bu marşı ilk önce Sebilürreşat’ta yayımlatalım. Biliyorsunuz halk, Sebilürreşat’ta çıkan yazılarla hazırlandı İstiklal Savaşı’mıza, savaşta da Sebilürreşat’taki özellikle Akif Bey’in yazılarıyla manen beslendi. Halk, zaten güzel olan bu marşı benimseyecektir. Böylece Meclis’te de kimse halkın beğendiği bir marşa karşı çıkamayacaktır.

Hamdullah Suphi, Hasan Basri’yi tebrik etti:

– Ne yalan söyleyeyim çok isabetli bir fikir öne

sürdünüz. Bunu hemen Sebilürreşat'ta yayımlatalım. Sonra da Meclis'e getiririz.

Hamdullah Suphi, marşla birlikte Meclis salonuna girdiğinde Mehmet Akif de sırasındaki yerini almış sessizce bir şeyler okumakla meşguldü.

Meclis başkanı herkesin geldiğini görünce bu önemli oturumu başlatmak için konuşmasına başladı:

– Efendim, iki takrir vardır. Arkadaşlardan Basri Bey'in, Hamdullah Suphi Beyefendi'nin İstiklâl marşının kürsüden okunmasına dâir teklifleri var.

Hasan Basri, Meclis başkanı konuşurken Meclis'i gözleriyle kontrol ediyordu. Mehmet Akif'in marşına bir itirazın olup olmadığını çok merak ediyordu. Ne yazık ki korktuğu başına gelmişti. Arka sıralardan birkaç kişi el kaldırıp izin istedi. Meclis başkanı önce Muhiddin Baha Bey'e söz verdi. Muhittin Bey:

Hangi İstiklâl Marşı, Basri Bey söylerler mi?

– Aslında Muhiddin Bey hangi İstiklal Marşı olduğunu gayet iyi biliyordu. Mehmet Akif'in marşının bir an önce okunması için bu soruyu sormuştu.

Muhiddin Baha Bey'in muhalefet etmediğini gören Hasan Basri derin bir "Oh!" çekti. Ama daha o "Oh!" çekerken Meclis başkanından söz alan Besim Atalay Bey'in itirazı geldi:

– Daha kabul edilmedi efendim. Bir encümen tesis edecekti.

Besim Atalay Bey de gayet iyi biliyordu ki yarışma için gönderilen şiirler beğenilmediğinden Mehmet Akif'e

rica minnet bir marş yazdırılmıştı. Meclis'te okunacak olan da o marştı. O marşı millet Sebilürreşat'ta görmüş ve çok beğenmişti. Besim Bey'in maksadı ortalığı karıştırmaktı. Hasan Basri Bey:

– Efendim, Maarif vekâletince yedi tanesi intihab edilmiş. Bunlardan herhangi biri okunsun.

Bunun üzerine meclis başkanı:

– Maarif vekâletince intihab edilmiş olanlardan birisinin kıraatı uygun bulunuyor.

Tam bu sırada Meclis'te birkaç el birden kalktı. Bunlardan çoğu Mehmet Akif'in şiiriyle birlikte diğer şiirlerin de okunmasını isteyeceklerdi. Meclis başkanını Akif'in şiirini beğendiğini bildiği Muhiddin Baha Bey'e söz verdi. Muhiddin Baha Bey:

– Hamdullah Suphi Bey, Basri Bey hangisini isterse okusunlar, dedi.

Meclis başkanı teklifi oylamaya sundu:

– Efendim, Muhiddin Bey'in bu teklifini kabul buyuranlar lütfen ellerini kaldırsın.

Vekillerin hemen hemen tamamı teklifi kabul etti. Kaldırılan elleri sayan meclis başkanı:

– Kabul olunmuştur efendim. Hamdullah Suphi Beyefendi buyurun.

Meclis'teki ilk dakikalarda sıkıntı terleri döken Hamdullah Suphi, bir yandan kürsüye doğru ilerliyor bir yandan da kızıp kızmadığını anlamak için Mehmet Akif'e bakıyordu. Akif'te hafif bir mahcubiyetten başka bir yüz ifadesi göremeyince rahatladı. Kürsüye çıkınca:

– Arkadaşlar, hatırlarsınız, Maarif vekâleti son mücadelemin ruhunu terennüm edecek bir marş için şairlerimize müracaat etmiştir. Birçok şiiirler geldi. Arada yedi tanesi en fazla evsafı haiz olarak görülmüş ve ayrılmıştır. Ayrıca arz edilecektir. Yalnız Vekâlet, yapmış olduğu araştırmada fevkalade kuvvetli bir şiiir aramak lüzumunu hissettiği için ben şahsen Mehmet Akif Beyefendi’ye müracaat ettim ve kendilerinin de bir şiiir yazmalarını rica ettim. Kendileri çok asil bir endişe ile tereddüt gösterdiler. Bilirsiniz ki bu şiiir için bir ikramiye vaat edilmiştir. Hâlbuki kendisi bunu şahsen istemediğini, vatani ve milleti için yapılan bir hizmetin karşılığını sadece Allah’ın verebileceğini söyledi. Ayrıca vatani için kanını canını verenlerin yanında birkaç mısra yazmanın ücretinin mevzubahis bile edilemeyeceğini belirtti. Bunun için ben kendisine şahsen müracaat ettim. Lâzım gelen tedbirleri alırız ve icâp eden ilânı yaparım dedim. Bu şart ile bu büyük şairimiz bize fevkalâde nefis bir şiiir gönderdi. Diğer altı şiiirle beraber bunu da sizlere sunacağız. Karar yine yüce Meclisimize aittir. Ben kendi adıma Mehmet Akif Bey’in şiiirini diğerlerinden çok farklı ve üstün buldum. Onun için şimdi burada onu okuyacağım. Beğenip beğenmemek sizlere kalmıştır. Herkes reyini ne şekilde istiyorsa öylece kullanabilir.

Hamdullah Suphi, kendine çeki düzen vererek İstiklal Marşı’nı büyük bir heyecanla okumaya başladı:

*Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak...*

Hamdullah Suphi Bey, kürsüde şiirini okurken Mehmet Akif de oturduğu yerde derin düşüncelere dalmıştı. Marşın sonlarına doğru yavaşça yerinden kalktı ve kendini Ankara'nın soğuk sokaklarına attı.

Mehmet Akif Ankara sokaklarında kaybolmuş giderken Hamdullah Suphi'nin okuduğu İstiklal Marşı vekillerin çoğu tarafından ayakta alkışlanıyordu. Ne var ki biraz daha düşünülmesi gerektiğini söyleyen vekillerin ısrarı üzerine marşla ilgili ikinci bir oturum yapılması kararı alındı.

12 Mart 1921 günü Meclis, millî marşı görüşmek için toplanmıştı. Mehmet Akif'in şiiri İstiklal Marşı olarak kabul edilecekti edilmesine; ama bunu engellemeye çalışan birkaç kişi erkenden Meclis'teki yerlerini almışlardı. Erken gelenler arasında Mehmet Akif de vardı. Kendisine kalsa millî marş görüşmeleri için meclise adımını bile atmayacaktı; ama arkadaşları ne yapıp edip ikna ederek buraya getirmişlerdi. Marşın kabul edileceği bu tarihi güne Mehmet Akif'in de ta-nıklık etmesini istiyorlardı.

Hamdullah Suphi Meclis başkanından izin alıp kürsüye çıktı. Tek düşüncesi meseleyi fazla uzatmadan, Mehmet Akif'i rencide etmeden işi neticelendirmekti. Onun için hiç vakit kaybetmeden konuşmasına başladı:

– Arkadaşlar, istiklâl marşları hakkında, Vekâlet tarafından yapılan davet üzerine ne kadar marş elimize gelmiş ise bunları bir encümen vasıtasıyla inceledik,

neticeyi sizlere daha önce de bildirdik. Bunları görmek arzu buyurdunuz, matbu olarak hepinize temin ettik. Mücadelemiz uzun müddetten beri devam ediyor. Bunu ifade etmek, bunun ruhunu söyletmek üzere yazılmış olan bu şiirler hakkında ne kadar erken bir karara varabilirsek şüphesiz milletimize daha fazla daha fazla yararlı oluruz.

Hamdullah Suphi konuşmasını daha bitirmeden Meclis sıralarından bir elin kalktığını gördü. Bu, iki gün önce de Mehmet Akif'in İstiklal Marşı'na itiraz eden, onun kabul edilmemesi için uğraşan Kütahya Vekili Besim Bey'den başkası değildi. Meclis başkanı ister istemez ona söz vermek zorunda kaldı. Kütahya Vekili Besim Bey, kürsüye daha önceden söyleyeceklerini hazırladığını belli eden bir kararlılıkla geldi. Mehmet Akif'in şiirini kabul ettirmemek için elinden geleni yapacağı belliydi. Konuşmasına başladığında meclisteki vekillerin çoğu büyük bir kızgınlıkla onu dinliyorlardı:

– Efendim, şiirler iki türlüdür: Ya hislerin aksidir yahut derin veyahut ağlatıcı bir ruhun, ağlatıcı bir galeyanın aksidir. Şiir bu iki şekil üzerine doğarsa makbul ve muteberdir. Dünyada o şiirlerdir ki halk arasında yaşar. Ya yüksek ve bedîi bir histen doğar yahut bir helecandan doğar. Böyle olmayıp da ısmarlama tarikiyle yazılırsa bu şiirler yaşamaz. Bizim Cezayir marşımız vardır. Bu, halk arasında yaşıyor. Bu, müsabaka ile yazılmamıştır. Bu, ağlayan bir ruhun eline silâhını alarak düşmana koşan, vatanına koşan bir ruhun hissiyatını terennüm eder. Marsiyez'in nasıl söylendiğini bilirsiniz. Büyük Fransız İhtilali esnasında silâhını

almış koşan bir gencin söylediği şiir birdenbire ortaya çıkmıştır. Bu gibi şiirlerin memleketin maruz kaldığı felâketlere ağlayarak, titreyerek evvelâ güftesi değil, bestesi söylenir. Ismarlama şiirlere memleketin verilecek parası yoktur.

Konuşmaları, okuduğu kitaptan ara ara başını kaldırarak dinleyen Mehmet Akif, Besim Bey'in son cümlesiyle beyninden vurulmuşa döndü. Ne demekti: "Ismarlama şiirlere memleketin verilecek parası yoktur." Kim şiir yazmak için para istemişti ki!

– Ah Hasan Basri ah, dedi. Beni bu hallere sen düşürdün. Sorarım ben sana dergaha döndüğümde! Ben vatan ve millet mevzubahis olmasaydı böyle bir şeye katiyen girmezdim. Vatan için nice sıkıntılar çektim. Biraz da bu adamların hakaretlerini çekelim sineye bakalım ne olacak!

Mehmet Akif kendi kendine söylenirken Hamdullah Suphi, Besim Bey'e cevap veriyordu:

– Arkadaşlar, bir hata üzerine, bir yanlış anlayış üzerine dikkati âlînizi celp etmek isterim. Bilhassa para meselesi ile bu şiirler arasında bir münâsebet bulmak gayet yanlış bir nokta-i nazardır. Memleketin maddî ve manevî kuvveti zaten vardır. Vatan için milletin vekilleri, halkın heyecanını ifade etmek üzere memleketin şairlerine müracaat etmiştir. Bu şairler ilk defa şiir yazmamıştır. Arkadaşlar, bize şiir yollayan şairler, senelerce bütün memleketin kederini, ızdırabını, mefahirini söyleyen şiirler yazmışlardır. Demek para mukabilinde şiir mevzubahis değildir. Biz halkın ruhunu, heyecanını ifade eden şiirler yazmak için şairlerimize

müracaat ettik. Hiçbiri para hakkında bir şey söylememiştir. Geçen defa işaret ettiğim üzere nazarı dikkatinizi celbediyorum. Mehmet Akif Bey ki bu şairler arasında para meselesinden kaçınan arkadaşlarımızdan birisidir. Zaten senelerden beri en yüksek ve en ilâhî bir belagatle şiirlerini yazmıştır. Yeniden yazmaktan çekinmesi bazılarının hatırına para gelir diye korkmasındandır ve ona binaen yazmamıştır. Ben gelen şiirleri okuduktan sonra bu işte vazifedar ettiğiniz bir arkadaşınız sıfatıyla arzu ettim ki bir kuvvetli şiir daha bulunsun. Bundan dolayı da kendilerine müracaat ettim. Sırf bu para meselesinden dolayı kendileri şiir yazmayı reddettiler. Vatan ve milleti için yapılan işlerde para almanın en büyük günahlardan olacağını söylediler. Biz, Hasan Basri Bey’le birlikte onu marş için verilecek ikramiyeyi almadan da yarışmaya katılabileceği konusunda ikna ettik. Bunun üzerine kendileri de bir şiir yazdılar, gönderdiler. Besim Atalay Bey’in halk şiirlerinin –bilhassa büyük millî olaylara taalluk eden şiirlerin– bir siparişi mahsus üzerine doğmadığı sözü gayet doğrudur. Yalnız bizim şimdiye kadar mevcut olan şiirlerimiz bugünkü mücadelemizi ifade etmiyor- sa şairlerimizin kendi duygularını ifade etmeleri katıyen doğru değildir. Kendileri şu noktada haklıdır: Bütün şiirler ve millî şiirler cihanın en çok bilinen şiirleri halk hareketleri arasından doğmuş olan şiirlerdir. Fakat itiraf ederim ki bu şiirler aramızda daha doğmamıştır. Doğmasını arzu etmek bizim için bir vazifedir. Şairlerimize müracaat ettik ve bize çok güzel şiirler yazdılar. Bu şiirler arasında intihap hakkı heyet-i âliyyenize aittir. Ama ben müşahede ettim ki sizlerin

büyük bir çoğunluğu Mehmet Akif Bey'in şiirini büyük bir heyecanla dinlediniz ve ayakta alkışladınız. Öyleyse fazla vakit kaybetmeden işimize bakalım. Zira daha marş olarak seçilen şiirin bestelenmesi işi var ki bu da bizi uzun zaman oyalayacak. Onun için bir an önce oylamaya geçip millî şiirimizi seçelim.

Hamdullah Suphi bunları söylerken Meclisten bir el daha kalktı. Bu, Kastamonu milletvekili Doktor Suat Bey'di, Hamdullah Suphi'ye destek vereceği belliydi. Nitekim sözlerine heyecanla başladı:

– Beyler, esasen mesleğim şiirle, edebiyatla uğraşmaya müsait değildir. Bu itibarla arz edeceğim izahatı şiir ve edebiyat tenkidi gibi arz etmeyeceğim. Ancak Hamdullah Suphi Beyefendi geçenlerde bu kürsüde, bu şiirleri inşaat ettiği vakit, Meclis'te büyük bir gürültü olmuştu. Ondan anlaşılıyordu ki bu İstiklâl marşı olarak, bu şiirlerden birisinin intihap edilmesini teklif ederlerse çok güzel bir şey olacak. Bendeniz Akif Bey'in diğer eserlerini de okumuşum. Esasen bir marş bir milletin heyecanlarını, hissiyatını terennüm etmek itibarıyla kıymetli ise Akif Bey'in son yazdığı İstiklâl Marşı'ndan evvel inşaat etmiş olduğu şiirler zaten daha önceden bizim hissiyatımızı ifade etmiştir. Onun Çanakkale şiirini okuyup da hislenmeyen, ağlamayanımız var mıdır? Kendisinin memleketin hislerine karşı ne kadar kudretli bir şiir kabiliyeti olduğunu ve garp ve şark âlemi hakkındaki hislerinin isabetini bilmeyen yoktur. Bu itibar ile bu edebi kahramanı tebcil etmemek elden gelmez. Bendeniz kendi namıma Mehmet Akif Bey'in büyük bir unvan ile

tertup ettiği eseri tetkik etmek istemem. Özellikle bu meselede bunların içinde yazmış olduğu marşların en güzeli İstiklâl Marşı'dır ve bundan evvel de Meclis'te büyük bir vecd uyandırmıştır. Onun için daha fazla zaman kaybetmeden bu şiirin marş olarak kabul edilmesini teklif ederim.

Doktor Suat Bey sözünü bitirmeden Meclis sıralarında bir elin ısrarla kalktığı görüldü. Meclis başkanını Doktor Suat Bey'in sözlerini bitirmesini beklediği için Bolu Vekili Tunalı Hilmi Bey'e söz hakkı vermemişti. Esasen hiç söz hakkı vermek istemiyordu. Tunalı Hilmi Bey'in muhalefet edip işi uzatacağını çok iyi biliyordu. Yine de istemeye istemeye söz verdi.

– Arkadaşlar, mesele gayet mühimdir. Eğer bu marş milletin ruhunu kavrayabilecek bir marş ise onda ufak bir yakışsızlık, o marş için pek büyük düşüklük verir. Biraz serbest söyleyemiyorum, kusura bakmayınız. Burada edebî tenkitlere girişecek değilim. Binaenaleyh yalnız fikrimi kısaca arz edeceğim. Katiyen Hamdullah Suphi Bey'in sözlerine iştirak edemem.

Bu sırada meclisten neredeyse koro halinde: “Biz ederiz!” sesleri yükseldi.

Tunalı Hilmi Bey, bunu duymazlıktan gelerek sözlerine devam etti:

– Ben edemem efendim. Bir kere bu marş milletin ruhundan doğma bir marş değildir. Besim Atalay Bey'in hakkı vardır. Milletin ruhuna tercüman olacak bir marş olmalı

Tunalı Hilmi Bey'in bu sözleri üzerine mecliste bir uğultu başladı. Hemen hemen herkes onun sözlerini

bitirmesini ve marşın bir an önce oylanmasını istiyordu.

Bu âna kadar müzakereleri kulak kabartarak dinleyen Mehmet Akif, meselenin uzayacağını anladığından kendisini iyice okuduğu kitaba verdi. Daha sonra mecliste yapılan ateşli tartışmaları hemen hemen hiç duymadı. Sadece bir ara Meclis başkanının:

– Müsaade buyurunuz efendim. Heyet-i muhtereme bu marş kabul ettiğinden tabii resmî bir İstiklâl Marşı olarak tanınmıştır. Binaenaleyh ayakta dinlememiz icap eder. Buyurunuz efendiler!

Sözleriyle başını kaldırıp meclise baktı. Anlaşılan marş kabul edilmişti. Orada dursa birçok kişinin tebrikini kabul etmek mecburiyetinde kalacaktı. Kendisi bundan hiç hazzetmediği için usulca meclisten çıktı. Meclisten çıktığını sadece yakın dostu Hasan Basri Bey fark edebildi. Kendi kendine:

– Çok kızdırdık Mehmet Akif Bey’i çok, dedi. O, bunları katiyen hak etmiyordu.

Mehmet Akif, salonu terk ettiğinde Hamdullah Suphi çoktan kürsüdeki yerini almıştı. Gür ve millete yakışır bir şekilde marş okuduğunda salon alkıştan inliyordu. Vekiller –birkaçı hariç– marşın güzelliğinden bir kez daha büyülenmişler ve marşın tekrar tekrar okunmasını istemişlerdi. Hamdullah Suphi vekillerin isteğini büyük bir memnuniyetle tam dört kez yerine getirdi. Geç olmasaydı belki bu tekrarlar uza-yıp gidecekti. Meclis, dünyanın en güzel bağımsızlık marşına sahip olmanın gururuyla Ankara sokaklarına dağıldı.

Vicdan İstiğfarına Doğru

Milleti için giriştiği İstiklal Mücadelesi'ni arkadaşlarıyla birlikte kazanmış, bu mücadelenin tam kalbinde, birinci Mebuslar Meclisi'nde bulunmuş, milleti için istiklalin marşını yazmış olan Mehmet Akif, Ankara'daki görevinin bittiğini anlayınca evini barkını toplayıp esas yurduna, çocukluğunun gençliğinin geçtiği, babasının mezarının bulunduğu İstanbul'a döndü.

Adeti üzerine sabah namazının vaktinden çok önce uyanan Akif, kalkıp güzelce abdest aldıktan sonra Sultanahmet'in yolunu tuttu. Cami daha namazın kılınmasına çok olduğu için oldukça tenhaydı. Mehmet Akif, her zamanki alışkanlığıyla eline Kur'an-ı Kerim'i alıp bir kenara oturmuştu ki mihrabın köşesinde hıçkırığa hıçkırığa ağlayan ihtiyar bir adam dikkatini çekti. Bu saçlı sakalı ağarmış adamı birkaç haftadır burada görüyordu. Her sabah ne kadar erken gelirse gelsin kendisinden önce buraya gelen ve mihrabın bir köşesine yerleşmiş bulunan bu ihtiyar adamı ağlar halde buluyordu. İlk zamanlar, bir sıkıntısı vardır, geçer de sonra oturur dertleşiriz, diye düşünmüş; ama bu ihtiyar zatın günlerdir hiç susmadan, durmadan ağladığını görünce

derdinin öyle küçük olmadığını anlamıştı. Elindeki Kur'an'ı aldığı yere koyarak ihtiyar adamın yanına gitti. Ona derdinin ne olduğunu soracaktı; ama ihtiyar adam durmadan ağladığı için bir fırsatını bulamıyordu. Mehmet Akif, sonunda adamın hıçkırıklarına dayanamayarak elini omzuna attı ve: “Muhterem, Allah'ın rahmetinden insan bu kadar ümidini kesmiş olur mu? Niye bu kadar ağlıyorsun?” İhtiyar adam Mehmet Akif'e sadece: “Beni konuşurma, kalbim duracak gibi oluyor!” dedi ve hıçkırıklarını biraz daha hızlandırarak ağlamasına devam etti. Mehmet Akif, hem daha çok üzülmüş hem de adamın ağlamasının sebebini daha çok merak etmiş olduğu için ihtiyara tekrar sordu: “Allah, kendisine şirk koşup da tövbe edenleri bile affediyor. Bak, sen camidesin, Müslümansın. Çaresi olmayan hiçbir dert yoktur. Kendine niye bu kadar zulmediyorsun?”

İhtiyar adam, bu kişinin meseleyi öğrenmeden kendisini rahat bırakmayacağını anlayınca çaresiz başından geçenleri anlatmaya başladı: “Ben Abdülhamid cennet mekânın devrinde orduda binbaşydım.”

Bu ihtiyarı Allah göndermişti. Mehmet Akif, sabah yol boyunca hep Abdülhamid'i düşünmüş, onun hakkında yanlış düşüncelere sahip olabileceğini geçirmişti aklından. İşte şimdi Allah karşısına belki de Abdülhamid hakkındaki düşüncelerini bir zemine oturtacak birini çıkarmıştı. Bu adam Hızır mıydı neydi? Herkesin Kızıl Sultan dediği Abdülhamid'e, cennet mekân diyordu. Yok yok bu adamda bir iş vardı.

Mehmet Akif adamı dikkatle dinliyordu. “Cennet mekân devrinde, elimden geldiği kadarıyla ordumuza,

dinimize ve milletimize hizmet ediyordum. Annem babam ihtiyardı. Fakat hali vakti yerinde bir aile olduğumuz için onlara bakacak bakıcılar bulmuştum, içim rahat bir şekilde orduda hizmet ediyordum. Gün gelip vade dolup her ikisi de vefat edince o kadar mal mülk, servet sahipsiz kaldı. Ben de servetimiz payımal olmasın diye bir istifa dilekçesi yazıp gönderdim. Dedim ki, annem babam vefat etti. Onlardan kalanlara sahip çıkacak birine ihtiyaç var. Ailemizde benden başka kimse kalmadı. Ben bundan sonra devletimize ve ordumuza malımla, paramla hizmet etmek istiyorum, kabul buyrulursa, istifa etmek istiyorum.

Aradan çok geçmeden bana Abdülhamid Han'dan bir yazı geldi. İstifamın kabul edilmediği yazıyordu. Bunun üzerine ben bir dilekçe daha verdim ama bana yine aynı cevap geldi. Bu işi bizzat padişahın huzuruna çıkararak halledebileceğime karar verdim. Benim gibi sıradan bir binbaşının onun huzuruna çıkması pek mümkün değildi. Biraz düşününce bunun da çaresini buldum. Cennet mekân padişahımızın yaveri olan Meded Efendi'yle tanışıklığım; hatta muhabbetim vardı. Onunla uzun zaman aynı yerde kalmayı Allah bana nasip etmişti. Meded Efendi, Allah rahmet eylesin muhterem bir zattı. Benim isteğimin yerine getirilmesi ne kadar güç olsa da beni çevirmedi. Ben de böylece Meded Efendi'nin vasıtasıyla cennet mekânın huzuruna çıktım. Efendim, dedim. Ordudaki görevimden azlimin kabulünü istirham edeceğim. Durumumu uzun uzun anlattım. Vatanıma ve dinime artık malımla mülkümle hizmet etmek istediğimi, malımızın mülkümüzün zayi olmaması gerektiğini söyledim.

Cennet mekân derin derin düşündü. Belli ki istifa etmemi istemiyordu. Çok düşündü; istifa etmeme karşı olduğunu söyledi. Ancak ben çok ısrar edince ısrarıma dayanamadı. Öfkeli bir edayla elinin tersiyle beni iter gibi: “Haydi istifa ettirdik seni!” dedi. Ben, huzurdan müsaade alıp çıktıktan sonra yarı sevinçli yarı üzüntülü işimin başına döndüm. Sevinçliydim; çünkü ailemden kalan mal mülk heba olmayacaktı, istifamı kabul ettirip bunların başına geçecektim; üzüntülüydüm, çünkü cennet mekân içinden gelerek değil de istemeye istemeye, dilinin ucuyla istifamı kabul etmişti. Ordudan istifa edince dünyalık işlerle meşgul olmaya başladım. Ama ne olduysa bir gece oldu. O gece mana aleminde orduların teftiş edildiğini gördüm. Yer, Yıldız Sarayı idi. Efendimiz, Yıldız Sarayı’nın önünde durmuş, geçen Osmanlı ordularını teftiş ediyordu.

Osman Bey zamanından beri bütün ordular Efendimiz’in önünden geçiyor, bütün padişahlar da orduları hakkında Efendimiz’e malumat veriyordu. Osmanlı padişahlarının ileri gelenleri hep oradaydı. Cennet mekân padişahımız Abdülhamid Han da ediple ellerini önüne birleştirmiş Efendimiz’in biraz gerisinde duruyordu. Bütün ordular geçtikten sonra sıra bizim orduya gelmişti. Abdülhamid Han, bütün birlikler hakkında Efendimiz’e malumat verdi. Derken sıra benim birliğe geldi. Benim birliğim başında kumandanı; yani ben olmadığım için darmadağınaktı. Efendimiz biraz üzgün, biraz kızgın bir simayla Sultan Abdülhamid’e dönüp: “Abdülhamid, nerede bunun kumandanı?” dedi. Abdülhamid Han da: “Ya Resulullah, çok ısrar etti, istifa ettirdik.” dedi. İşte bu

söz üzerine Efendimiz'in söylediği söz benim iflahımı kesti: "Senin istifa ettirdiğini biz de istifa ettirdik!" buyurdu Efendimiz. Şimdi söyle, ben ağlamayım da kim ağlasın?

Bu soru Mehmet Akif üzerinde sanki şimşek etkisi yaptı. Onun da gözünden yaşlar akmaya başladı. Bu defa şaşırma sırası ihtiyar adamdaydı. Kendisiyle hiç alakası olmayan bir meseleye bu adam niye ağlıyordu. Tabii bunun cevabını bilemezdi. İhtiyar adam böyle düşünedursun Mehmet Akif, kendi içi muhasebesini yapmıştı bile. Uzun yıllardır Abdülhamid hakkında beslediği olumsuz düşüncelere ağlıyordu. Bir rüya ile amel edilmezdi ama işin içinde Efendimiz vardı yani bu rüyanın sadık bir rüya olduğu kesindi. Mehmet Akif, bu düşüncelerle, ihtiyar adamın şaşkın bakışları arasında gözyaşı dökmeye devam ederken cami sabah namazına gelenlerle dolmuştu. Müezzin sabah namazının sünneti için çağrıda bulunuyordu. İhtiyar adam ve Mehmet Akif, sabah namazının sünnetini kılmak için saflara karıştı ...

Mısır'a Doğru

Akşam eve dönerken içinde bir sıkıntı vardı. Elli üç yaşına kadar acısıyla tatlısıyla her kula nasip olmayacak şeyler yaşamıştı. Çanakkale Zaferi'ni idrak etmek, Kurtuluş Savaşı'nın bizzat içinde bulunmak, zafer kazanıldıktan sonra İstiklal Marşı yazmak Allah'ın kendisine nasip ettiği büyük nimetlerdi ama bu akşam, içinde tarif edemediği bir sıkıntı vardı hani insan kapalı bir mekâna girdiğinde ruhu sıkılır, nefes alamaz, boğulur gibi olur ya işte yaşadığı tam da böyle bir şeydi. Gök kubbe üstüne üstüne geliyordu sanki.

Şeyh Tunusî'yle Almanya'ya gidişlerini hatırladı. Sonra Kuşçubaşı'nın gizli bir görev için kendisini Arabistan'a götürmek için gelişini hatırladı. Koskoca Teşkilat-ı Mahsusa'nın kendisine ihtiyacı vardı. Bu ne güzel bir duyguydu. Vatani için kızgın Arap çöllerinde çile çekti. Ve dünyada sevebildiği, içi-dışı bir nadir insanlardan olan Kuşçubaşı'yla yolculuk etti. Arap kabileleri arasındaki koşuşturmalarını, bir tren istasyonundaki fakir aileyi hatırladı. Çanakkale'nin geçilemediğini, zaferin kazanıldığı haberini almasını hatırladı. Sabaha kadar gözyaşları içinde yazdığı

Çanakkale Şehitlerine hala en taze haliyle hafızasındaydı Tüm bunları düşünürken: “Allah’a şükür ömrümüzü çok da boş şeylerle harcamamışız!” diye teselli buldu.

Bütün bu hatıralar Mehmet Akif’in yüreğini biraz ferahlattı. Ama ülkenin ve kendisinin içinde bulunduğu durum bütün o hatıraların önüne geçiyor, kendisini adeta bir kıskaçta sıkılıyor gibi hissediyordu. Vatanı için birçok fedakarlık yapmıştı. Bunları kim-seden bir teşekkür beklemeden yapmıştı, amenna! Ama şimdi koltuğunun altında duran ve gündüz okuduğu gazete ruh sıkıntılarını biraz daha artırmıştı. Çanakkale Zaferi’nin yıldönümünde bir densizin orada söylediklerini yazan gazete haberindekiler yenilir yutulur cinsten değildi. Gazetede yazı beynine mış gibi çakılmıştı. Haberde şöyle deniyordu: “Maalesef, Çanakkale Şehitleri için güzel, şehitlerimizin şanına layık şekilde bir Türk şairi tarafından şiir yazılamadı. Çanakkale destanını yazan şair de maalesef Türk değildir. Çaresiz Türk olmayan bir adamın şiirini okuyacağız.”

Hâlbuki o, Türk’ün dünyayı dize getiren imanını gösterdiği için Allah’a binlerce kere şükretmişti. Şimdi ise vatanın kurtulması için belki de hiçbir fedakârlıkta bulunmamış biri tarafından bu topraklara ait olmadığı şeklindeki itham ediliyordu. İstiklal Savaşı için bir dostunun söylediği sözü hatırladı:

– İstiklal Savaşı’nda kaşıkla su taşıyanlar kepçeyle taşımış gibi gösterildi.

Bu söz çok doğrudu; ama biraz eksikti. Esas, İstiklal Savaşı'nda kepçeyle su taşımış olanlar kaşıkla su taşımış; hatta hiç su taşımamış gibi gösterildi. Vatanı için bin bir zorluğu göze alanlar şimdi, sen bizden değilsin, diye dışlanıyorlardı. Dahası devletin resmî gazetesinde bir başmakale yazmış olan bir yeniyetme de kendisini kastederek:

– Hadi git artık, sen kumda oyna! diyordu. Aslında bunu o demiyordu. Birileri ona dedirtiyordu veya birilerinden kuvvet alarak bunları söylüyordu. Artık ülkede gün onu gerçekten sevenlerin değil yağcılarının günüydü. Akif'in bunlarla mücadele edecek gücü kalmamıştı.

Mehmet Akif, bu duygularla evine doğru yürürken arkasından bir karaltının kendisini takip ettiğini hissetti.

Bugünlerde çok evhamlandım. Moral bozukluğundandır herhalde, diye düşünüp adımlarımı biraz daha hızlandırarak yürümesine devam etti. Bu arada da belli etmeden arkasından gelen gölgeyi takip ediyordu. Kendisi hızlandıkça gölge de hızlanıyordu. Bu gölgenin kendisini takip ettiğinden iyice emin olan Akif, birden durarak geri döndü. Kendisini takip eden gölgenin sahibiyle neredeyse burun buruna geldi. Hemen adamın yakasına yapıştı. Bu, birkaç gündür değişik yerlerde rastladığı; fakat tanımadığı için pek önemsemediği biriydi. Mehmet Akif, sesini oldukça yumuşatarak kendisini birkaç gündür takip eden bu adama sordu:

– Birkaç gündür beni takip ediyorsunuz. Benim kim olduğumu biliyor musunuz?

Yaptığı işte yakayı ele vermiş olmanın korkusunu yaşayan adam çekine çekine cevap verdi:

– Sizin kim olduğunuzu biliyorum efendim. Siz, İstiklal Marşı’mızın şairi Muhterem Mehmet Akif Bey’siniz.

Mehmet Akif, adamın sözlerinden kendisine düşman olmadığını anlayarak biraz rahatladı. Düşmanı değilse o halde kimdi ve kendisinden ne istiyordu? Bunun cevabı da bu adamda saklıydı:

– O halde beni günlerdir niye takip ediyorsunuz? Benden ne istiyorsunuz?

Adam, Mehmet Akif’in soruları karşısında renkten renge giriyordu. Gerçeği Mehmet Akif’e nasıl açıklayacağını bilemiyordu. Yine de işe bir yerlerden başlamak gerekiyordu. Nasıl olsa Mehmet Akif Bey’in bir gün bundan haberi olacaktı:

– Ben sizi çok severim. Çanakkale Şehitlerine şii-riniz ezberimdedir. İstiklal Marşı’nızı ise ülkede zaten ezberlemeyen kalmadı. Ama ben de bir emir kuluyum. Ben devletimizin istihbarat teşkilatında çalışıyorum. Benden sizin gittiğiniz yerler hakkında bilgi toplamam istendi. Görevim icabı sizi izliyorum. Bana bu yönde emir verildi. İnanın bunu yaparken de sizin gibi bir vatanseveri niçin izlediğimi hala anlayabilmiş değilim. Ama verilen görev icabı bunu yapıyorum. Hakkınızı helal edin.

Kendisini takip eden kişinin devletin istihbarat teşkilatından çalışan bir hafiye olduğunu öğrenen Mehmet Akif’in gözünden yaşlar boşandı. Bir zamanlar milletin kurtuluşu için devletin istihbaratı tarafından

gizli görevle Almanya'ya, Arabistan'a gönderilen adamın peşine devlet şimdi bir hafife takmıştı. İyi ama kendisi bu devlet ve milletin iyiliğini düşünmekten başka ne yapmıştı ki peşine hafife takılıyordu.

– Ya Rabbi, dedi Mehmet Akif, Ya Rabbi bu günleri de mi görecektim! Bir suçlu, bir günahkâr, bir vatan haini gibi peşimde hafiyeler geziyor.

Mehmet Akif bir yandan gözyaşı döküp bir yandan bunları düşünürken peşine takılan hafife de ne yapacağını bilemeden öylece yanında duruyordu. Mehmet Akif, gözyaşlarını silerek zaten günlerdir ülkeyi kendisine dar edenleri sevindirecek kararını hafiyeye söylemeye karar verdi. Vatandan ayrılacaktı. Kurtulması için aç susuz kaldığı, gece gündüz demeden il il gezdiği, marşını yazdığı bu ülkeden gidecekti. Zaten kaç sene dir kadim dostu Abbas Halim Paşa, kendisini Mısır'a çağırıyordu. Sırf ülkesinden ayrılmanın ıstırabını kaldıramayacağını bildiği için bu teklifi kabul etmiyordu. Ama şimdi ülkede kalmanın ıstırabı gitmekten daha dayanılmaz olmuştu. Öz yurdunda bir yabancı, bir suçlu gibi nasıl yaşanabilirdi ki. Hafiyenin omzunu şefkatle tutarak bu kararını ilk ona açıkladı:

– Kardeşim, biliyorum, sen de ülkeni çok seviyorsun. Belki de bunun için beni takip ediyorsun. Ama üzülme bunda senin bir suçun yok. Sen sadece görevini yapıyorsun. Seni buraya gönderenlere benden selam söyle. Mehmet Akif Bey vatanını terk ediyormuş, bu diyardan gidiyormuş. Artık sadece kendinizin olduğunu zannettiğiniz vatanınızda rahatça yaşayın, dedi de! Haydi, hayırlı akşamlar!

Mehmet Akif, bu sözleri söyledi ve hafiyenin yanından hızla uzaklaştı. Hafiyeye ne diyeceğini bilemeden öylece olduğu yerde kalakaldı. Az önce Mehmet Akif'in gözlerinden dökülen yaşlar şimdi onun gözlerine hücum etmişti. Mehmet Akif'in arkasından bakarken:

– Yazık ettik bu kadar fedakâr, vatansever insana, yazık ettik, dedi. Bu vatanda yaşamak herkesten fazla onun ve onun gibilerin hakkı. Ama biz onlara bu vatanında sessiz sedasız yaşama hakkını bile fazla görüyoruz. Allah, günahlarımızı affetsin!

Hafiyeye bu sözleri söylerken Mehmet Akif çoktan İstanbul sokaklarında kaybolmuştu. Sokaklarda uzun uzun dolaştıktan, derdini hafifletmeye çalıştıkça daha da dertlendikten sonra eve dönen Mehmet Akif, adeta için için eriyordu. Bu, öyle anlatılıp paylaşılacak, rahatlanacak dertlerden değildi. Gençliğini, sağlığını, ilmini, şairliğini feda ettiği vatanında artık bir suçlu gibi hain gibi takip ettiriliyordu. Kendisini dövseler, zindanlara atsalar, türlü işkencelere maruz bıraksalar canı bu kadar yanmazdı. Zira o zaman bedeni eziyet çekerken ruhu rahat olurdu. Ama şimdi içinde bulunduğu durum daha da kötüydü. Beden yarası çabuk geçerdi de yürekte, ruhta açılan yara öyle kolay kolay iyileşmezdi.

Mehmet Akif, ruhunu yaralayan ve sıkkan tüm bu üzüntülerden, dertlerden kurtulmak için çareyi güzel bir abdest alıp namaz kılmakta buldu. Zira Efendiler Efendisi, çok sıkıştığı, bunaldığı zamanlarda hep namaza sığınmaz mıydı? İşte şimdi kendisi de Efendiler Efendisi gibi yapacak ve tüm sıkıntılardan kurtulmak

için abdest ve namazın huzuruna sığınacaktı. Akif, selam verdikten sonra secdeye kapanıp hüngür hüngür ağlamaya başladı. Cephe cephe gezmesi, aç kalması, susuz kalması kendisine hiç zor gelmemişti. Ama şimdi çektiği sıkıntılar...

– Allah'ım, bütün bu haksızlıkları göre göre çok sevdiğim vatanımda yaşayamayacağım. Kurtuluşu için ter döktüğüm, kalemimle mürekkep döktüğüm, geceleri gözyaşı döktüğüm bu vatandan artık istemeye istemeye de olsa ayrılacağım. Hıçkırıklar içinde devam eden yakarış sabah namazına kadar sürdü.

Sabah namazını kılan Mehmet Akif, kendisini so-kağa zor attı. Birileriyle konuşması, dertleşmesi, dahası tüm dostlarıyla vedalaşması gerekiyordu. Ama sabahın bu erken vaktinde kimseyi rahatsız etmek de istemiyordu.

Vakit biraz ilerledikten sonra vedalaşmak için arkadaşlarının yanına uğramaya başladı, uğradığı ilk yer kadim dostlarından Şefik Kolaylı'nın bürosu oldu. Acı tatlı günlerini paylaştığı Şefik Kolaylı'ya vedaya gittiğinde içeride çok sevdiği bir başka kişi daha vardı. Bu kişi Prof. Fazlı Yegül'dü. Selam verip içeri giren Mehmet Akif'in halini hiç beğenmeyen iki arkadaş ona bir şey sormaya da çekiniyorlardı. Çünkü her görüşmelerinde kendilerine moral veren, güven veren Akif, ilk defa hayattan umudunu kesmiş, dünyaya küsmüş bir vaziyette karşılarında duruyordu.

Kadim arkadaşının dertleriyle dertlenmek isteyen Şefik Bey, Mehmet Akif'i biraz olsun neşelendirebilmek için ona takılmak istedi. Mehmet Akif, bir

mecliste şiiirlerinden bahsedildiğinde adeta gizli bir suç işlemiş de ortaya çıkmış çocuklar gibi kızarır, bu suçunu örtmek istercesine konuyu değiştirmeye çalışırđı. Hatta bir keresinde dostları Akif'in şiiirlerini kendi sesinden dinlemek için çok ısrar eder ve Akif'in evinde bir şiiir akşamı tertip etme fikrini ortaya atarlar. Millet Meclisi'nde bile İstiklal Marşı'nı kürsüye çıkıp okumayan Mehmet Akif, bu ısrarlı tekliflerin önünde duramaz; fakat bir kurtuluş çaresi bulur. İsrarcı arkadaşlarına toplantıya Faruk Nafiz'i çağırmaları şartıyla bu tekliflerini kabul edeceğini söyler. Arkadaşları çaresiz bu şartı kabul ederler. Akşam Mehmet Akif'in evine tam vaktinde gelen arkadaşları onun şiiirlerini dinleyecekleri umuduyla çok heyecanlıdırılar. Ne var ki gece geç saatlere kadar Mehmet Akif, ısrarla çağrılmasını istediği Faruk Nafiz'i över, ona şiiirler okutturur ve sonunda da: "Vakit geç oldu artık." diyerek kendisinden hala bir şiiir bekleyen misafirlerini yolcu eder.

O geceyi dün gibi hatırlayan Şefik Bey çok sevdiği arkadaşına:

– Ne o Akif Bey yine bir şiiir mi yazdınız da suratınız bu kadar asık! deyiverdi.

Kendi şiiirlerinden bahsedilmesinden günahlarından bahsedilmesi kadar çekinen Mehmet Akif, heyecanlandı:

– Şiiirlerimle övünme çocukluğumu hamdolsun daha küçük yaşlarda bıraktım. Biz kimiz ki şiiirle övünelim. Hem insan, Allah'ın kendisine verdiği bir nimetten dolayı böbürlenir mi hiç!

Şefik Bey, Mehmet Akif'i biraz daha konuşturup rahatlatmak istedi:

– Ama sizin çocukluğunuzu bilenler hiç de öyle demiyor Akif Bey. Küçükken arkadaşlarınıza yüz iki yüz beyitlik mektuplar yazarmışsınız.

Şiirinden ve kendisinden bahsedilince her şeyi unutuveren Mehmet Akif vatandan ayrılacağını bile unutarak heyecanlı bir çocuk tavrıyla kendisini savunmaya başlar:

– O yüz iki yüz beyitlik mektupların üzerinden çok zaman geçti. Şimdi o kadar uzun şiirler yazamıyorum, yazdıklarımı başkalarına gösterme konusunda da o günkü çocuk değilim. Hem ben on beş yirmi sene evvel anamın bana şiir yazıp yazmadığını sorduğu o günden beri şiir kelimesinden korkar oldum.

– Ne demişti kuzum ananız size şiir hakkında?

Geldiğinden beri yüzü asık olan Mehmet Akif, ilk defa gülümser gibi oluyordu.

– Benim şair olduğumu, herkesten sonra duyan annem, bir gün, eve geldiğimde beni bir kenara çekerek büyük bir günahımı sorarmışçasına sıkıştırdı:

– Sen şairmişsin, sağda solda şiirlerin yayınlanmış, öyle mi?

Bu soru adeta, sen dinsizmişsin öyle mi, şeklinde geldi bana. Adeta düşüp bayılacaktım. Çünkü annem mübarek bir kadındı ve öyle fazla sözden, laf kalabalığından hiç hazzetmezdi. Eh, benim şiirlerim de sizlerin bildiği üzere öyle şaheser değildi. Anneme

ne diyeceğimi şaşırılmışım ve bir günahımı örtmek istencesine ağızımdan o anda:

– Eloğlu bu! Söylerler... inanma anne! sözleri çıkı-verdi.

Oğlunun şair olduğunu duyan annem bir şiirimi okumam için çok ısrar etti. Bilirsiniz kendi şiirlerimi okumaktan oldum olası hiç hazzetmem. Ne kadar uğraştımsa da annemin ısrarları son bulmayınca benim “Kahve” manzumemi okudum. Annem benimle alay etmesin diye de daha onun konuşmasına fırsat vermeden ilâve ettim:

– Dedim ya, lâf!

Beni paylayacak, bu boş şeylerle uğraşmaya utanmıyor musun koca adam, diyecek diye beklediğim annem bunun tam tersini yaptı ve gözlüğünün üstünden, bana uzun uzun baktı:

– Hayır dedi; lâf değil Akif! İncesini ipe, kalınını sapa dizmişsin!

Orada annem beni belki utandırmamak için över gibi yaptı; ama ben o olaydan sonra başkalarının yanında kolay kolay şiir okumadım. Şiir okumam için ısrar edildiğinde aklıma hep annem geldi.

Akif’in biraz rahatladığını gören Şefik Bey, onun sıkıntısını anlamak için:

– Allah senden razı olsun. Günümüzü şenlendirdi. Fakat senin durumunda şen olmayan bir şeyler var. Biraz da onlardan bahset de paylaşalım ki bizleri de rahatlatmış ol.

Mehmet Akif, zor da olsa asıl konuya girmenin zamanının geldiğini anladığı için lafı uzatmadan aldığı kararı söyleyiverdi:

– Gidiyorum buradan!

Şefik Bey ve arkadaşı Mehmet Akif’in canını sık-tıklarını düşünüp yanlarından gideceğini zannederek telaşlandılar. Şefik Bey:

– Aman Akif Bey’ciğim bize kızdıysan susar otururuz, daha bir acı kahvemizi içmeden nereye gidiyorsun! diye masumane Akif Bey’den özür diledi.

Akif, söylediğinin yanlış anlaşıldığını görünce:

– İstanbul’dan, Türkiye’den gidiyorum. Mısır’a gidiyorum.

Bu: “Mısır’a gidiyorum!” sözünden sonra odada derin bir sessizlik oldu. Ne diyeceklerini bilemediler. Mehmet Akif’in yeni hükümetle arasının pekiyi olmadığını biliyor, bundan rahatsız olduğunu duyuyorlardı; ama bu kadarını onlar da tahmin etmiyordu.

Akif’i çok iyi tanıyan, bir kez karar verdi mi bu kararından dönmeyeceğini çok iyi bilen Şefik Bey, Akif’in vatanperverlik damarına dokunarak onu bu karardan vazgeçirmeyi denedi:

– Sen kalk, Cihan Harbi’nde Almanyalarda, Necit Çölleri’nde her türlü ezayı cefayı çek; İstiklal mücadelesi sırasında vızır vızır kurşunların arasında vilayet vilayet gez, gırtlüğünü patlat, vaazlar ver, askerimize manevî güç ver yetmedi istiklalimizi kazandıktan sonra İstiklal Marşı’mızı yaz, sonra da hadi bana eyvallah deyip kurtardığın vatanını ve onun evlatlarını öksüz

bırak. Olacak iş mi bu Akif Bey. Asıl iş şimdi başlıyor, bunu görememeniz mümkün değil. Siz bu vatanın dışında bir yerde yaşayamaz, vatan hasretiyle yanıp tutuşur, kül olursunuz. Mücadelesini verdiğiniz, şiirini yazdığınız bu milleti böyle yüzükoyun bırakıp şimdi nereye gidiyorsunuz?

– İyi söylüyorsunuz, hoş söylüyorsunuz da Şefik Beyciğim ben, vatanını satmış ve memlekete ihanet etmiş adamlar gibi muamele görmeye tahammül edemiyorum. Ne yapalım, kader. Ben de Mısır'a gider, kavga gürültüden uzak bir hayat yaşarım en azından.

Şefik Bey, Mehmet Akif'in karakterini bildiği için bir yandan ona hak veriyor bir yandan da vatanını bırakıp gitmesine kızıyordu. Evet, ne yapıp edip onu bu kararından döndürmek gerekiyordu.

– Kıymetli Akif Beyciğim, dediklerinizde yerden göğe kadar haklısınız. Ama insan böyle de olsa; hatta bundan daha beterleriyle de karşılaşsa, vatanını bırakıp gider mi hiç? Hadi diyelim kendinize acımıyorsunuz, bunu biliyoruz. Diyelim ardınızda bırakacağınız şu millete, vatan evladına da acımıyorsunuz. Ama üstadım çoluk çocuğunuza da mı acımıyorsunuz. Onları alıp kendinizle götürseniz, vatan hasreti çekecekler, mekteplerinden olurlar, tüm dost ve ahbablarından ayrılacaklar bu bir vebal; yok kendiniz gidip onları burada bıraksanız siz birbirinizin hasretini çekeceksiniz, eliniz ayağınız tutarken ve hiçbir engel yokken ayrı ayrı yaşayacaksınız. Ailenize tüm bu zulmü yapmaya ne hakkınız var!

Mehmet Akif, bir kez gitmeyi aklına koymuştu. Her türlü mahrumiyete, sıkıntıya, açlığa, yokluğa katlanırdı; ama hürriyetsizliğe, bir suçlu gibi takip edilmeye dayanamazdı. Bunun için de gidecekti. Hiç istemese de kendisi için kurulmuş darağacına yine kendi iradesiyle adımlarını atan idam mahkumu gibi gidecekti. Bunun için bu samimi, candan dostlarını daha fazla üzmemek için lafi kısa kesip nihai kararını söyledi:

– Sizler beni benden daha iyi tanırırsınız. Bir kişi veya bir yerden soğuduğum zaman artık beni bağlasanız da öldürseniz de orada duramam. İşte bu durum da tam dediğim şekilde bir durum. Onun için ne sizler üzölün ne ben üzüleyim. En iyisi mi bana hakkınızı helal edin de güzel güzel ayrılalım.

Mehmet Akif'in ne yapılırsa yapılsın kararından dönmeyeceğini kesin olarak anlamış bulunan arkadaşları çaresiz ayağa kalkıp onunla vedalaşmaya başladılar. Ama bu, sıradan iki insanın birbirinden ayrılması gibi değil de etin tırnaktan, ruhun bedenden ayrılması gibi bir şey oldu. Hayatta çok iyi insan bulunabilir ve onlarla tanışılabilirdi; ama Mehmet Akif gibi iyiliği kendisiyle özdeşleştirmiş, iyiliği bir hırka, bir gömlek; hatta bir deri gibi üstüne oturabilmiş kaç insan bulunabilirdi ki! İşte şefik Kolaylı ve arkadaşı Fazlı Yegül, giden Mehmet Akif'in, vatanına ve onun insanlarına küsen Mehmet Akif'in, ardından bu düşüncelerle bakakaldılar. Tıpkı daha yeni bulduğu yitiğini tekrar kaybedenlerin ruh haliyle ...

Vatana Hasret Yıllar

Mısır'ın sessiz ve ıssız köşesindeki Hilvan'da yatsı namazını kılıp duasını, tüm ümmeti Muhammed'i din düşmanlarından koruması için ettiği uzun duasını, bitiren Mehmet Akif, Kur'an-ı Kerim'ini alarak okumaya başladı. Zaten son zamanlarda hayatı ibadet etmek ve Kur'an-ı Kerim okumaktan ibaretti. Hayatının ayrılmaz bir parçası olan Kur'an-ı Kerim'le daha fazla meşgul olma isteği gün geçtikçe Akif'te daha derin bir iştiyak halini alıyordu. İşte tam da böyle bir zamanda önce Diyanet İşleri Başkanı'nın bizzat istemesi, ardından da canından çok sevdiği arkadaşı, hatta arkadaşından da öte kardeşi olarak gördüğü Babanzade Ahmet Naim Bey'in ısrarıyla Kur'an-ı Kerim meali yazmaya niyetlenmişti. Hatta bu iş için Diyanet İşleri'nden bir miktar avans bile almıştı ancak Mısır'a geldiğinde Türkiye'den hiç iyi haberler almamıştı. İbadetlerin de ezanın da hatta Kur'an-ı Kerim'in de Türkçe okutulacağı yönünde haberler aldığı ve işaretler gördüğü için anlaşmayı bozmuş ve aldığı avansı geri vermişti. Ama meal çalışmasına devam ediyordu. Arapçasına, hayran olan ve onu baş üstünde taşıyan, elinden düşürmeyen Türk

milletine Kur'an-ı Kerim'in Türkçe mealini hediye etmekle önemli bir iş başarmış büyük bir hizmette bulunmuş olacaktı.

Kendisi Arapçayı çok iyi biliyor, Kur'an-ı Kerim'i okurken büyük zevk alıyordu. Hatta sırf birçok şiirin başında bir ayet bulunuyordu. Kendisine şiirlerinin başına neden ayet koyduğunu soranlara, dinleyn bakalım hikmetini, deyip bir emekli generalin başından geçen ve kendisinden dinlediği şu hikâyeyi anlatmıştı.

– Mektepten yeni çıkmıştım, Kurmay Kolağası idim. O zamanki hükümet beni Girit isyanını tenkile memur bir alaya kurmay tayin etmişti, gittim. Kıtam bir dağ eteğine sığınmış duruyordu. Dağın tepesi Giritli çetelerin elinde idi. Gerekiyordu ki asker tepeye tırmansın, çeteleri sığındıkları yerden kovsun. Fakat ne vakit buna teşebbüs edilse çetelerin ateşleriyle karşılaşılır ve şehit düşmeyen askerler çok zorda kalırdı. Artık askerın gözü yılmıştı, tepeye tırmanmak istemiyorlardı. Tırmanınız, diye emir verildiği zaman da firar edenler çıkıyordu. Bir gün kumandanımız Ömer Bey askerleri topladı: “Eğer, bu tepeyi çetelerden temizleyemezsek Ada'dan çıkıp gitmemiz lâzım gelecek. Ecdadımızın yıllarca kan dökecek aldıkları bu toprakları gâvurlara bırakmaktan utanmayacak mısınız? Döndüğünüz zaman karınızın ve çocuğunuzun yüzüne nasıl bakacaksınız? Öldüğünüz zaman Allah'a ne diyeceksiniz? Siz “Tebbet Suresi”nden de mi korkmuyor musunuz?”

Kumandan askerlerin dinî duygularını harekete getirmek için, bu yolda, hayli sözler söylemişti. Ertesi gün karanlıkta, çetelerin temizlenmesi emrini verdi. Asker

tepeye tırmanıyordu. Bir gün içinde orası çetelerden temizlendi. Bu, büyük bir başarı idi. Oradakiler gibi ben de kumandanı tebrik edenler arasına katıldım. Fakat kumandanım, dedim: “Tebbet Suresi nereden hatırıma geldi? Bu surede askerin kahramanlık göstermesine dair bir işaret yok ki!” Ömer Bey, gülümsedi: “O sırada bu sure hatırıma geldi; onu söyleyiverdim. Maksat askerin kuvve-i manevisini tahkim etmektir.”

Mehmet Akif, Hilvan akşamlarını, Mısır akşamlarını, çölü dinliyordu. İstanbul’da denizin dalgasını ve insan uğultusunu dinlemeye alışmış biri için bu sakin yer sessizliği bakımından eşsiz, bulunmaz bir köşe, kimse-sizliği bakımından çekilmez bir mekân oluyordu. Gerçi Mehmet Akif, insan kalabalığından fazla hazzetmez, تنها köşelere kaçardı hep; ama çevresinde sıkıldığı, bunaldığı zaman dertleşeceği kişilerin bulunduğunu bilmesi ona bir rahatlık verirdi. Şimdi ise hemen bütün dostlarından ayrı, çok sevdiği vatan topraklarından ayrı, İstanbul’dan ayrıydı. Evinin penceresinde akşam ezanını bekleyen Akif, bir yandan hayattaki dostlarının çoğunu bıraktığı İstanbul’u diğer yandan göçüp gitmiş dostlarının bulunduğu mezarı düşünüyordu. “Acaba kabirdekiler mi yoksa İstanbul’dakiler mi daha uzak benim için?” Evinin penceresinde bu duygular içindeyken minarelerden ezan sesleri duyulmaya başladı. Mısır minareleri sanki tek bir ağız olmuş: “Allahuekber Allahuekber” diyordu.

Mehmet Akif, hasretini çektiği memleketinde ezanların artık Türkçeleştirildiğini ve Allahuekber yerine

Tanrı Uludur dendiğini bir kez daha hatırlayınca: “Buna da şükür Allah’ım!” dedi. “Dinin temeli olan ezanları Hazreti Bilal’in okuduğu, Hazreti Peygamber’in dinlediği şekilde duyabiliyorum ya, buna da şükür!”

Aynı akşam Mehmet Akif’in Safahat’ında destanlaştırdığı Asım’la aynı adı taşıyan bir başka Asım, Beyazıt Camii’nde cemaate yatsı namazını kıldırmış, kendisine iletilen davet üzerine istemeye istemeye Dolmabahçe Sarayı’na gidiyordu. İstemeye istemeye gidiyordu çünkü Türkçe Kur’an okuması istenecekti. Asım, İsrâ Suresi’nin eline tutuşturulan Türkçesini dilinin ucuyla Bismillah yerine geçeceği söylenen Türkçe “Tanrının adıyla” dedikten sonra elinden geldiği; fakat gönlünün elverdiği kadar makamla okudu. Sesi oda sakinlerini mest etmişti. Sırf Asım’ın sesinin tadına varabilmek için ondan bir de Arapça Kur’an-ı Kerim okumasını istediler.

Asım, önce bu “Arapça Kur’an-ı Kerim” sözüne çok içerledi. Çünkü kendisi için Kur’an-ı Kerim’in okunacağı tek dil zaten Arapçaydı. Çünkü Kur’an-ı Kerim, Arapça olarak indirilmiş, Efendimiz de onu Arapça olarak bir ömür boyu okumuş, okutmuştu. Evet, bu “Arapça Kur’an-ı Kerim” sözü Asım’ı çok rahatsız etmişti; ama işin sevindirici yönü Rabbanî olanı tilavet edecekti. İşte bu düşünceyle oturduğu koltuktan önce ayağa kalkan sonra da koltuğa edeple diz üstü oturan Asım, derinden, ta gönlünden gelerek bir Euzubesmele çekti ve Hakka Suresi’ni okumaya başladı. Okumaya başladı ama o ne okumaydı. Tüm benliğiyle duya duya okuyordu.

– İnnahu le kavlu Resulün kerim...

Asım “Sadakallahül Azim” dediğinde odadan çıt çıkmıyordu. Odadakilerin çoğunun bu hayretinin nedeni daha önce bu kadar güzel bir ses, güzel bir ahenk duymamış olmalarındandı. Asım, odadakilerin etkilenmiş olması umuduyla yüzlerine bakıyordu. Hemen hemen hepsinin yüzlerinin güldüğünü görünce Asım’ın içi bir an ferahladı. Ne var ki bu çok uzun sürmedi. Odada bulunanlardan biri kulaklara bir şeyler fısıldıyordu, bu fısıltı odadaki havayı bir anda değiştirdi. Sımsıcak Kur’an-ı Kerim havası esen odada buz gibi bir hava esmeye başlamıştı ve ilk soru geldi:

– Asım Efendi, az önce İsra Suresi’nin Türkçesini okurken ayaklarınızı salmış, normal, bizim gibi oturur vaziyette okudun. Fakat şimdi Hakka Suresi’nin Arapçasını okurken dizüstü, saygıyla oturdun da öyle okudun. Sen bizimle alay mı ediyorsun?

– Efendim, ben kendimi bildim bileli Kur’an-ı Kerim okurum. Saygı gereği de hep dizüstü oturarak okurum. Az önce Hakka Suresi’ni okurken dizüstü oturmamın sebebi sadece budur. Yoksa başkaca bir niyetim yoktur.

Bu cevap üzerine Asım, Kur’an-ı Kerim’i mealiyle bilen şahsın sorusuyla karşılaştı.

– Diyelim ki o harekette kastınız yoktu. Ama okuduğunuz ayetler neydi öyle. Siz okuduklarınızın mealini bilmiyor musunuz? Okuduğunuz ayetlerde: “O Kur’an elbette şerefli bir peygamberin Allah’tan aldığı sözüdür. O, bir şairin sözü değildir. Ne de az inanıyorsunuz? Bir kahinin sözü de değildir. Ne de

az düşünöyorsunuz? O, Alemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir.” Bunu buraya gelirken mi hazırladınız? Kasten mi yapıyorsunuz? Aklınızca bize imalı imalı bir şey mi söylemek istiyorsunuz?

Asım, daha ilk sorunun şaşkınlığını üzerinden atamamışken bu soruyla, bu kasıtlı soruyla iyice şaşırdı. Birileri öküz altında buzağı arıyordu. Ama o, yine de kendisini savunmayı denedi:

– Efendim, ben yıllardır Kur’an-ı Kerim okuyorum; ama her ayetin anlamını da bilmiyorum. Onun için siz, bir şey okumamı isteyince aklıma gelen ilk ayetleri okudum. Eğer bilmeyerek: “Ne de az düşünöyorsunuz? O, Alemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir.” mealinde bir şey okuduysam bunu benden bilmeyin. Bu, Kur’an-ı Kerim’in ne kadar mucizevî olduğunu; biz aciz kullar vasıtasıyla kendisini koruduğunu gösterir. Eğer Türkçe veya Arapça Kur’an-ı Kerim okuma hakkında fikrimi soruyorsanız tabi ki Kur’an-ı Kerim’in Allah’ın gönderdiği dilde okunması taraftarıyım.

Dolmabahçe’nin bu has odası belki de inşa edildiğinden beri bu kadar soğuk bir havaya bürünmemiştir. Oda sakinleri ise bu zamana kadar böyle bir restle karşılaşmadıkları için ne yapacaklarını bilemiyordu. Zira bu adamı şimdi şuracıkta o meşhur deyimle toprak altı etmek pekala mümkündü. Ama insanların nefretiyle karşılaşmak pek de akıllıca bir davranış olmazdı.

Asım’a, istedikleri şeyi, Türkçe Kur’an-ı Kerim okuma işini, yaptıramayacaklarını anlayan odadaki en yetkili zat Asım’ın sırtını sıvazlayarak:

– Teşekkür ederim hoca efendi. Sesinle bize güzel bir ziyafet verdin. Şimdi siz gidin, daha sonra gerekirse biz sizi tekrar çağırırız, dedi.

Asım, bu: “Şimdi siz gidin.” Sözüünü duyunca çok rahatladı zira içerideki hava onu neredeyse boğacaktı. İçeridekilere teşekkür ederek dışarı çıkarken her zamanki âdetini de bir defaya mahsus terk etti. Asım, bir yere girerken ve bir yerden çıkarken Allah’ın selamını vermeyi ihmal etmezdi ama “Tanrı”lı selam vermek de Asım’ın içine sinmezdi.

Dışarıdaki hava insanı donduracak kadar soğuk olmasına rağmen Asım, bu havayı bol bol içine çekti. Zira Dolmabahçe Sarayı’nın o has odası, kendisine çok yabancı gelen, hiç alışamadığı has odası, kendisini adeta nefessiz bırakmıştı. Asım, derin derin birkaç nefes daha çektikten sonra Allah’a şükrederek Beyazıt Camii’nin yolunu tuttu.

Dolmabahçe Sarayı’na giderken Kur’an-ı Kerim’e sahip çıkması için Allah’a duada bulunmuştu. Allah, bu duasını kabul etmişti. Asım, bu duygular içinde bir yandan şükrediyor, bir yandan da gözyaşları döküyordu. Her gün yatsı namazından sonra evine gittiği halde bu gece öyle yapmayacaktı. Dolmabahçe Sarayı’ndan yürüye yürüye, şükrede şükrede ve ağlaya ağlaya Beyazıt Camii’ne kadar gitti. İçeriye girip eline bir Kur’an-ı Kerim aldı ve okudu okudu...

Asım İstanbul’da sabaha kadar Kur’an-ı Kerim okurken Mehmet Akif de İstanbul’dan çok uzakta, vatandan çok uzakta, Hilvan’da Kur’an-ı Kerim okuyordu.

Vatana Dönüş

Mehmet Akif, Hilvan'daki, mütevazı evinde telaş içinde sağa sola koşturuyordu. Bu halini görenler onun her zaman böyle telaşlı olduğunu zannederlerdi. Ama günlük hayatta onun kadar sabırlı, onun kadar kadere rıza göstermiş, onun kadar mütevekkil bir insan bulmak neredeyse imkânsızdı. Mehmet Akif, sadece çok özel günlerde böyle heyecanlı olurdu. Bugün de Kurban Bayramı'ydı ve şehir merkezinden Türk talebeler kendisini ziyarete gelecekti. Gurbet ellerindeki bu ilim erlerini en iyi şekilde ağırlamak, onları maddî manevî doyurmak gerekiyordu. İşte bunun için de sabahtan beri bir telaştır gidiyordu. Bunun bir sebebi daha vardı. Mehmet Akif, belki de burada, vatandan uzakta son Kurban Bayramı'nı yaşıyordu. Artık kararını vermişti yazın başında vatanına, dönecekti. Ömrünün son demlerini vatanda yaşamak istiyordu. Bu Kurban Bayramı'ndan sonra yavaş yavaş hazırlanacak, buradaki dostlarıyla veda edecek ve kısa fasılları saymazsak tam on bir yıldır hasretini çektiği vatanının yolunu tutacaktı. İşte biraz da bunun için telaşlıydı Akif.

Bu telaşın başka bir sebebi de yıllardır üstünde tizlikle çalıştığı ve neredeyse mükemmel hale getirdiği Kur'an-ı Kerim mealini misafirlerden birine emanet edecek olmasıydı. Mealle yurda dönecek olsa mealin elinden çıkabileceğini ve değişik maksatlar için kullanılabileceğini düşünüyordu. Onun için meali burada bırakacak; daha sonra alacaktı eğer ömrü vefa etmezse kendisinden sonra da yakılmasını isteyecekti. Mealini bırakacağı kişi Yozgatlı İhsan Efendi'den başkası değildi. Onunla aynı gemiyle Mısır'a gelmişti.

Heyecanla kapıya koşan Mehmet Akif misafirlerini tek tek muhabbetle kucakladı onları hazır olan sofraya buyur etti. Bu gençler, Mehmet Akif'e Türkiye'yi ve oradaki dostlarını hatırlattığı için onlarla uzun uzun sohbet etmekten bıkmıyordu. Gençlerin en efendisi ve en olgunu İhsan Efendi, Mehmet Akif'in en çok sevdiği kişi olduğu için en çok iltifatı da o görüyordu. İhsan Efendi'nin Mehmet Akif'in gözünde ayrı bir yeri vardı. İhsan Efendi de bunu bildiğinden olsa gerek hiç susmuyor, Mehmet Akif'e devamlı sorular soruyordu:

– Efendim, Türkiye'de çok daha rahat yaşayabilecekken niye burada, Mısır'ın, Kahire'nin en ücra yerinde, Hilvan'da ömür tüketiyorsunuz? Yanlış anlamayın, sizin burada bulunmanız bizim için büyük bir şans. Ama siz, Türkiye'de milyonlarca kişiye faydalı olabilecek birisiniz. Hem Türkiye'de daha iyi şartlarda yaşayabilecekken burada kalmaktaki ısrarınız niye? Zaten çok sevdiğiniz dostunuz Abbas Halim Efendi de dar-ı bekaya göçtü.

İhsan Efendi'nin sorusu üzerine derin bir ah çeken Mehmet Akif, bakışlarını uzaklara, ta uzaklara dikerek dertlerini deşen bu gencin sorusunu cevaplandırdı:

– İhsan Efendi, bak merhumu hatırlatmakla beni çok mütehassis ettin. Biliyor musun ben ömrüm boyunca iki kişinin ölümüne üzuldüm ve ağladım. Daha önce bir ölüm haberi aldığımda hep bu dünyadan kurtulduğunu düşündüğüm için o kimse adına seviniyordum. Ama bir Ahmet Naim Bey'in, bir de Abbas Halim Efendi'nin vefatı beni çok sarstı. Özellikle Ahmet Naim Bey'in vefatından sonra yaşamak bana artık bir ağırlık, fazlalık olarak görünmeye başladı. Abbas Halim Paşa da ondan az sevdiğim kişi değildir. Merhum, dünyalık adına ne kadar mala mülke sahipse de hiçbir şeyi olmayan fakir bir bedevi gibi görüyordu kendisini. O kadar mütevazı yaşıyordu. Adeta kendisi için hiçbir şey harcamamaya yemin etmişti. Ama mesele başkalarına yardım etmekse onun yaptığını koskoca devletler bile yapamazdı. Susuz köyler, evsiz barksız, kömürsüz kalmış fakirler, çeyizini yapamayan gelinlik kızlar, sandalı batan balıkçılar, Avrupa'ya, Amerika'ya; okumak için gitmek isteyen çalışkan öğrenciler hep onun iyilik elinden nasiplendi. Ama Heybeliada'dan İstanbul'a tarifeli vapurla gelip giderken sevdiklerinden biri neden hususi bir vapur alıp onunla gelip gitmediğini sormuş verdiği cevap çok manidardır:

– Bir kâğıt parçası üzerine bir imza koymakla bunu pekâlâ yapabilirim. Ama bir insanın her yapabildiğini yapması deliliktir.

İşte o kadar dengeli bir adamdı merhum. Hatta o kadar dengeliydi ki bu hali hanımına da sirayet etmişti. Hatice Hanım onun altmış üçüncü doğum yıldönümünde altmış üç fakir köylü çocuğu baştan aşağı en güzel elbiselerle giydirmiş ve konağın bahçesine sıralamış. Abbas Halim Paşa bahçeye inip de bunları görünce gözyaşları içinde bunların hepsiyle tek tek ilgilenmiş. İşte bu asil insanların doğum yıldönümlerini kutlamaları bile böyle asildi. İşte ben yıllarca vatanımdan uzakta yaşadım belki; ama böyle olağanüstü bir insanla dostlukta bulundum. Şimdi o yok ben de hastayım. Hastalık beni epey sıkıştırmaya başladı. Onun için tedavi olmak, belki de ömrümün son günlerini yaşamak amacıyla Türkiye'ye dönmeye karar verdim.

Mehmet Akif'in: "Türkiye'ye dönmeye karar verdim." cümlesi misafirler arasında şaşkınlığa sebep oldu. Bu, sevinçle hüznün arası bir şaşkınlıktı. Bir yandan vatanına, çok sevdiği vatanına kavuşacağı için seviniyorlar, bir yandan da böyle kıymetli bir insandan ayrılacakları için üzüyorlardı. Ama yine de işin sonunda Mehmet Akif vatanına kavuşacağı için hepsi onun adına seviniyordu. İlk sözler İhsan Efendi'den geldi:

– Biz size çok alıştık. Ama sizin huzurunuz, gönül rahatınız tabii ki memleketinizde olacaktır. Biz, sizi gözyaşlarıyla vatanımıza uğurlarken bilin ki içimizden seviniyor olacağız. Türkiye'de yaşamayı sizin kadar hak eden başka bir kimse yoktur kanaatimce.

İhsan Efendi'nin sözüne onunla birlikte gelen diğer

talebeler de başlarını sallamak suretiyle katıldıklarını belirttiler. Az önce coşkunun, sevincinin yaşandığı odaya şimdi hüzün hâkimdi. Mehmet Akif, İhsan Efendi'yi bahçeye çıkardı. Mısır'dan ayrılma habesine daha alışmamış olan İhsan Efendi, Mehmet Akif'in elinde tuttuğu pakete dalıp gitti. Neden sonra Mehmet Akif'in sesiyle kendine geldi:

– İhsan Efendi, bilirsin seni kardeşimden üstün tutarım. Onun için sana bir emanet bırakacağım. Buna canın gibi sahip çıkacağından hiç şüphem yok. Ama ben yine de ne yapacağımı söyleyeyim. Eğer ben iyileşir de Mısır'a geri dönersem bu emaneti senden alırım. Yok dönemezsem sen bunu alır yakarsın. Sana vasiyetim budur.

İhsan Efendi, Mehmet Akif'in bu sözleriyle iyice hüzünlenmişti. Kendisine verilen emanetin de Mehmet Akif'in yıllardır üzerinden çalıştığı Kur'an-ı Kerim'in Türkçe meali olduğunu çok iyi biliyordu. Onun için eline aldığı paketi üç kez öptükten sonra göğsünün üstüne koydu:

– Siz hiç merak etmeyin. Ben buna gözüm gibi bakarım. İnşallah iyileşip döndüğünüzde de size geri veririm, dedi.

Dostlara Kavuşma

Sessiz yaşadım kim beni nerden bilecektir?

Hastalık ve vatan hasretiyle iyice çökmüş olan Mehmet Akif, Mısır'dan vatana dönmeye karar verdiği günden beri gece gündüz vatana kavuşma heyecanından uyuyamamıştı. Aslında onun hastalığının ilacı vatandı, vatan toprağı, vatan havasıydı. Vatanı uzaktan dahi olsa bir görse hemen ayağı kalkacak gibi hissediyordu kendisini. Nitekim gemi Çanakkale Boğazı'na geldiğinde Akif tüm dertlerini unuttur gibi oldu ve hemen ayağı kalkarak kendisini güverteye kadar götürmelerini söyledi. Şiddetli rüzgâr olduğunu söyleyenlere aldırmadı. Güverteye çıktığında Çanakkale Boğazı'nın iki yakasına yavaş yavaş, doya doya baktı. Kendinden o kadar geçmişti ki sanki Çanakkale Savaşı'nı tekrar yaşıyordu. Sanki top tüfek seslerini yeniden duyuyor, Türk askerinin "Allah Allah" nara-larını ta içinde hissediyordu. Çanakkale'nin destanını yazdırdığı için Allah'a bir kez daha şükreden Mehmet Akif'in dudaklarından sadece iki mısra döküldü:

*Ey şehid oğlu şehid, isteme benden makber
Sana aguşunu açmış duruyor peygamber*

Gemi burnunu Sarayburnu yönüne çevirdiğinde Boğaz'ı, İstanbul'u, karşısında gören Mehmet Akif'in gözünden yaşlar bulgur gibi dökülüyordu. Ekmeğini yediği, suyunu içtiği, gece gündüz demeden sokaklarında yürüdüğü bu şehrin onun için ayrı bir yeri vardı.

Şimdi Peygamberimizin övgüsüne nail olan şehirdeydi, şimdi annesinin, babasının, dahası can yoldaşı Babanzade Ahmet Naim'in ebedi uykularına başladığı bir eşikteydi. "Allah'ım, şükürler olsun sana!" dedi Mehmet Akif, kamaradan gözünü ayırmadan baktığı İstanbul'u dikkatle süzerken: "Şükürler olsun Allah'ım! Tüm günahlarıma rağmen huzuruna bir Cennet'ten, İstanbul'dan, alacağın için şükürler olsun. Beni yurdumla buluşturduğun için şükürler olsun Allah'ım!"

Mehmet Akif, gözyaşları içinde kendisin vatanına kavuşturduğu için Allah'a dua ederken kapısı vuruldu. İçeri giren arkadaşlarının elinde bir şapka vardı. Akif'in garip garip baktığını görünce arkadaşları onu incitmeden meseleyi izah etmeye çalıştılar:

– Üstad, biliyorsunuz, ülkede şapka inkılâbı yapıldı. Birazdan gemiden ineceğiz. Ne olur ne olmaz siz şu şapkayı takar gibi yapiverin. Yıllardır hasretini çektiğiniz vatanınızı size zehir etmesinler.

Bu sözleri duyan Mehmet Akif'in bütün neşesi kaçtı. Tepki gösterse bu yaştan sonra ne yapabilirdi, sussa buna ne kadar dayanabilirdi. İdamlık mahkûmun istemeye istemeye sehpaye gitmesi gibi ayrıldığı vatanına şimdi düşmanı tarafından canı bağışlanmış; fakat gururu kırılmış bir savaş esiri duygularıyla dönüyordu.

Gemi karaya yanaşıp Mehmet Akif İstanbul'a ayak bastığında kafasından her şey silindi. Koca şehirde hiç kimse yokmuş da sadece kendisi varmış gibi geldi ona. O anda kimseyi görmüyor, kimseyi duymuyordu. Sadece kulağına minarelerden yükselen sesler geldi. Minarelerden ilk defa böyle bir ses duyuyordu. Bu ses Hazreti Bilal'in okuduğu ezana hiç benzemiyordu, bu ses doğduğunda kulağına okunan ezana benzemiyordu, dahası bu ses yüz yıllardır Osmanlı semalarında yükselen sese benzemiyordu. Aman Allah'ım ne kadar bed ne kadar soğuk ne kadar ürpertici bir sestir bu. "Tanrı uludur, Tanrı uludur" Fatihlerin, Yavuzların, Kanunilerin yaptırdığı; camilerin minarelerinden gelen sesler kabirde onların kemiklerini sızlatacak seslerdi.

Mehmet Akif, gözünde iki damla yaşla Allah'a yalvarmaktan başka çıkar yol bulamadı:

– Allah'ım, Sen bu milleti ezansız, Kur'an'sız, imansız bırakma!

Mehmet Akif, Prens Abbas Halim Paşa'nın Alem-
dağ'daki çiftliğinde temiz havada bir nebze olsun kendine gelmişti. Mehmet Akif, ayağa kalkar kalkmaz ilk iş olarak sevgili dostu Ahmet Naim Bey'in kabri-
ni ziyaret edecekti. Bu vefa ziyaretinden sonra doğup büyüdüğü, sokaklarında koştuğu, çayırlarında güreş tuttuğu, İstanbul'u adım adım dolaşacaktı. Allah izin verirse bütün bunları yapacaktı. Belki de tüm bunları yaptıktan sonra bir cami köşesine oturup ezanların tekrar yurdunda kendi güzel haliyle inlemesi için uzun uzun dua edecekti.

Mehmet Akif'in planları vardı; ama kaderin de bir planı vardı. Akif, Mısır Apartmanı'nda kendisine ayrılan dairede iyileşeceği günü beklerken bir yandan da ziyaretçilerini ağırliyordu. Ziyaretçileri özellikle vefa ve cesaret timsali olan edipler ve hafızlardı. Akif, bunlardan her ikisiyle birlikte, aynı mekânda olmaktan büyük haz duyardı. İşte şimdi başucunda vefalı ediplerden Mithat Cemal ve kendisinde büyük gelecek gördüğü Faruk Nafiz vardı. Daha önce birçok edebi mahvilde beraber olmuş olan bu kadim dostlar uzun uzun hasret giderdiler. Mithat Cemal, o gün Mehmet Akif'e hiç kimsenin getiremeyeceği hediyelerle gelmişti. Mehmet Akif de kendisi gibi tevafuklara çok meraklıydı.

– Üstat, sana çok müthiş bir tevafuk anlatacağım.

Bu söz Mehmet Akif'in dikkat kesilmesine yetip de artmıştı bile. İşte büyük zekâsını örten masum dikkatle dinlemeye hazırды. Mithat Cemal tüm ciddiyetiyle devam etti:

– Biliyor musun? Victor Hugo'nun öldüğü sene ben doğmuşum. Allah insanlara acımış da dünyanın hali büyük bir şairsiz ne olur, diye, o irtihal edince beni yaratmış!

Bu söz üzerine başta Mehmet Akif olmak üzere odadakiler uzun uzun güldüler. Ama Mehmet Akif'in gülmesi diğerlerinden daha kısa sürdü. O, ısrarla yeni tevafuklar bekliyordu. Mithat Cemal devam etti:

– Üstad, senin Mısır'da biriktirdiğin tevafuk kadar biriktiremedim ama anlatayım, dedi:

– Çarlık Rusya'sının yıkılmasını mühürleyen Brest Litovsk Anlaşması'yla Osmanlı Devleti'ni yikan

Ayastefanos Anlaşması ikisi de aynı ayda aynı günde aynı saatte imzalanmış. Sen hep ilk açılan yerlere girmişsin. İlk açılan İdadi'ye, ilk açılan Baytar Mektebi'ne, ilk açılan Ziraat Nezareti'ne, ilk Millet Meclisi'ne.

Mehmet Akif, özellikle kendisiyle ilgili tevafuklara tebessüm etti. Akif tebessüm ededursun Mithat Cemal esas tevafuku, gerçekleşmesinden korktuğu tevafuku ona söylemekten çekiniyordu. Şimdi içinde buldukları Mısır Apartmanı da bu yatak odası da içinde buldukları bu aralık ayı da hep kendisine ait hatıralardı. Kendisi içinde buldukları apartmanda içinde buldukları odada içinde buldukları ayda doğmuştu. Tevafuk zincirinin tamamlanmasına ve kendisinin doğduğu tarihe birkaç gün vardı.

Ama hayatında büyük yer tutan tesadüfler bu defa en büyük rolünü oynayacak, Mehmet Akif'in hayatı Mithat Cemal'in can bulduğu bu odada tamama erecekti. Hem de tevafukların en büyüğüyle: Hazreti Muhammed'in dünyaya veda ettiği yaşta, altmış üç yaşında.

Mithat Cemal, bu düşüncelere dalıp gitmişken Mehmet Akif, çok sevdiği şair Faruk Nafiz'e dönmüş ve sohbet dönüp dolaşıp şiire gelmişti. Mehmet Akif, özellikle Faruk Nafiz'in bir şiirini okuması yönünde çok ısrar etti. Faruk Nafiz bir Mithat Cemal'e, bir Mehmet Akif'e baktı, çaresiz cebinden bir kâğıt çıkararak son yazdığı şiiri okumaya başladı:

*Bir kafiye ki şadımız yok
Şâd olmak için inadımız yok*

*Seyyaresiyiz feza-yı nazın
Bir nokta-yı istinadımız yok*

*Dergâh-ı bülend-i Kibriya'yı
Tacize değer muradımız yok*

*Mânend-i ilâh perdepûsuz
Asar üzerinde adımız yok*

Faruk Nafiz, bu şiirin bir beytini Mehmet Akif incirir düşüncesiyle okumak istemedi. Bu şiirin tamamını birkaç gün önce Mithat Cemal'den dinleyen Mehmet Akif, karşısında bir suçlu gibi duran Faruk Nafiz'e:

– Faruk Nafiz Bey, size bir olay anlatayım. O zaman benim nelerden rahatsız olduğumu anlarsın, deyip dini, Allah'ı, Kur'an'ı asıl hafife alanların kızılması gerekenlerin kimler olması gerektiğini açıkladı:

– Vaktiyle sarıklı olan; fakat her kelimesinde gurur, kibir kokan bir tanıdığım vardı. İsmi lazım değil, Mithat Cemal Bey yakından tanır. Onunla oturup dinî meseleleri konuşmaya kalkışsanız kibrinden birkaç dakika sonra yanından kaçmak zorunda kalırdınız. Sonra bu adam bir aralık Avrupa'ya tahsile gitmiş, büsbütün derin bir kibirle dönmüştü. Şevki Hoca'nın evinde bir gün Kur'an hakkında fikirlerini beyan etmek istedi. Fransızca telâffuzla:

– Koran, diye söze başladı. Ben de ona:

– Siz, insanlara eskiden Fatih minaresinden bakardınız, şimdi Eyfel Kulesi'nden bakıyorsunuz, dedim. Şevki Hoca'dan müsaade isteyerek oradan ayrıldım.

Kuzum, bir Müslüman'ın Kur'an'a “Koran” demesi ne demektir? Kur'an'ı inkâr etmeyi anlarım, kimsenin

kanaatine karışmam. Fakat “Koran” ne oluyor? İşte ben, böyle adamlardan rahatsız olurum. Yoksa dinini, kitabını, Allah’ını canı kadar sevip de bir iki şathiye dizmiş şairlerden rahatsız olmam. Oku, oku, Faruk Nafiz! Benim Müslümanlığım bu beyitten rahatsız olmaz.

Mehmet Akif’in anlattıklarıyla biraz olsun rahatlayan Faruk Nafiz de çaresiz, içinden onun incinmesi için dua ede ede şiirin son mısralarını okudu:

Mahlûka inan olur mu Faruk

Hallakına itimadımız yok.

Faruk Nafiz şiirini bitirince Mehmet Akif, o hasta halinden beklenmeyen bir hareketle doğruldu ve canlı canlı güldü:

– İlahi Faruk Nafiz Bey, bu şiiriniz benim yazdıklarımın yanında süttten çıkmış ak kaşık gibi kalır.

Odadakiler bu latife sonunda hep birlikte gülüştüler ve Mehmet Akif’i çok yorduklarını düşünerek müsaade isteyip ayrıldılar.

Tüm bu edebi sohbeti bir kenardan dinleyen Hafız Asım’ı Mehmet Akif, hastalığına ve ağrılarına rağmen latife yapmaktan geri kalmayarak yanına çağırdı:

– Hele başucuma gelin Asım Bey. Şu Koran’dan birkaç sure okuyun da imanımızı tazeleyelim. İki kadim dost küçük bir tebessümün ardından Kur’an-ı Kerim’in engin huzuruna daldılar...

Mehmet Akif, son ziyaretinde Hafız Asım’dan yine Kur’an-ı Kerim okumasını istemişti. Akif hayatının her

anını Hazreti Muhammed'in (s.a.s.) yolunda geçirmiş, hayatına onun sünnetlerine göre yön vermişti. Böyle bir insanın altmış üç yaşında ruhunu teslim etmesi de kimileri için beklenen bir şey olacaktı. Mehmet Akif, Hafız Asım başında tatlı tatlı Kur'an-ı Kerim okurken ruhunu teslim etti. Dudakları "Eşhedü en lailahe illallah"ı söylerken yüzünden dostuna, dostlarına kavuşmanın nişanı bir tebessüm vardı. Çok sevdiği, hayran olduğu, babası gibi gördüğü Mehmet Akif'in ruhunu teslim ettiğini gören Asım, okuduğu Kur'an-ı Kerim'i saygıyla öpüp bir yere koyduktan sonra son vazife olarak çok sevdiği Akif'in gözlerini elleriyle kapadı ve dudaklarından: "İnna lillah ve inna ileyhi raciun" ayeti döküldü. Hafız Asım, ayetin peşinden Mehmet Akif'in çok sevdiği bir mısrayı mırıldandı farkında olmadan: "Allah var idi, hiçbir şey yok idi ki hâlâ da öyledir."

Mehmet Akif, gözlerini bu fani dünyaya kapadığında odada, Hafız Asım'dan başka biri daha bulunuyordu. Bu, son aylarda Mehmet Akif'in başından hiç ayrılmayan, ona kendi babasından daha öte alaka gösteren hastabakıcı Anna'dan başkası değildi. Anna, son günlerinde Mehmet Akif'in başından bir an olsun ayrılmak istemiyordu. İşte bir baba gibi hatta babadan da öte gördüğü bu nur yüzlü adamın ölümüne Anna bir kenarda sessiz sessiz ağlıyordu. Ölümüne kadar büyük bir istekle hizmet ettiği bu adam için ölümünden sonra da bir şeyler yapmak istiyordu ama aklına bir şey gelmiyordu. Bu dertli ve gözü yaşlı kadının aklına sonunda kendi saf ve masumluğuna yakışır bir fikir geldi. Bundan sonra nefes alıp verdiği sürece her

hafta bu nur yüzlü adamın mezarına gidecek, orada bulunduğu kişilerden Mehmet Akif için Kur'an-ı Kerim okumalarını rica edecekti hatta gerekirse ücret karşılığında okumalarını isteyecekti. Evet, bunu yapacaktı. Ömrünün ve parasının yettiği kadar. Nitekim Anna, kendi kendine verdiği bu sözü tuttu.

Bu dünyada yapabileceği birçok şeyi yapmış, hayatıyla birçok insana örnek olmuş, vatanı ve dini için kendi rahatını feda etmiş olan Mehmet Akif'in cansız bedeni üstüne örtü bile konulmamış bir tabutta Beyazıt Meydanı'na giriyordu.

“Sessiz yaşadım beni kim nerden bilecektir?” diyordu bir şiirlerinde. Evet, sessiz yaşamıştı; ama üzerine düşeni fazlasıyla yaşamış; gösterişe tenezzül etmemişti. Belki de bunu yapmadığı, kendisini ön plana çıkarmaya tenezzül etmediği için şimdi üstünde, kurtulması için diyar diyar dolaştığı, cephe cephe gezdiği vatan bayrağı bile yoktu. Hemen hemen hiçbir basın organında, biraz da hükümetin tercihiyle, Mehmet Akif'in ölümü ve defniyle ilgili ayrıntıya girilmediği için sevenleri cenazenin nerede, nasıl defnedileceğini bilmiyordu. Cenaze Beyazıt Meydanı'na getirildiğinde etrafta sadece elli altmış kişilik bir grup vardı. Bunlar da Mehmet Akif'in ölüm ve defin haberini bizzat yakınlarından almış olanlardı. Onlar da bir otomobille getirilen ve üstünde bir örtü dahi bulunmayan bu tabutu bir fakire aittir diye düşündüler. Bekleyenlerden birkaçı tabutun otomobilden indirilmesi için yardıma gitmişti. Yardıma giden gençlerden biri biraz da acıyarak sordu:

– Amca kimin bu cenaze, uğurlamaya gelen kimsesi yok mu? Tabutu örtecek bir bez bile konmamış yazık. Bu kadar mı sahipsiz, bu kadar mı yalnızdı merhum?

Cenaze arabasının şoförü kendisine soruyu yönelten gence ne cevap vereceğini bilemedi önce. Sonra da kimsenin duymasını istemezmiş gibi fısıltıyla cevap verdi:

– Evladım, cenaze Mehmet Akif’in, örtüsünü şimdi örterim.

“Cenaze Mehmet Akif’in” sözünü duyan iki genç adeta beyinlerinden vurulmuşa dönmüşlerdi. Ömrünü vatanı için feda etmiş, vatanı için çekmediği çile kalmamış, vatanının ve milletin İstiklal Marşı’nı yazmış, bütün bunların karşılığında bir suçlu gibi takip ettirilmiş, vatanından, çok sevdiği vatanından on bir yıl uzak kalmış bir insana yapılacak en son zulüm bu olurdu herhalde. Bu duygular içinde: “Cenaze Mehmet Akif’in” sözünü duyan iki genç bir anda kendilerinden geçmişçesine bir ağızdan bağırdı: “Cenaze Mehmet Akif’inmiş, cenaze Mehmet Akif’inmiş!”

Tam bu esnada İstanbul Üniversitesi’nin o büyük giriş kapısından dersten çıkan yüzlerce genç de bu acı feryadı duydu: “Cenaze Mehmet Akif’inmiş!”

Üniversiteden çıkan gençlerle birlikte sayıları binlere ulaşan genç kalabalık bu sesle irkildi. Herkes bir anda sanki bir yerden yönlendiriliyormuşçasına meydana akmaya başladı. Kalabalıktan hıçkırıklar yükseliyordu; Mehmet Akif’in “Hilal”le sembolize ettiği bayrağa sarılamamış olmasına ve bu büyük adama vefasızlık etmiş olmalarına ağlıyorlardı. Şaşkın şaşkın

etrafa bakınan ve belki de bayrağa en güzel şiiri yazmış, en güzel hitabı yapmış olan Mehmet Akif'in tabutuna bayrak bulmak için çırpınırken Emin Efendi Lokantası'nın sahibi Mahir Usta bir bayrak getirip Mehmet Akif'in tabutuna sardı. Bu aylı yıldızlı Türk bayrağı herhalde daha önce hiçbir faninin tabutuna yakışmadığı kadar yakışmıştı Mehmet Akif'in tabutuna. Bu sırada nereden bulundu ve geldi ise siyah Kâbe örtüsü getirildi, o da tabutun üstüne konuldu sanki az önce soğuktan üşüyen ve yetim gibi duran tabut, şimdi içinde bulundurduğu faninin tüm şerefini, imanını dışarı yansıtan görkemli bir hal almıştı. Beyazıt Meydanı'ndaki gençlerin bir kısmı Mehmet Akif'in tabutuyla ilgilenirken bir kısmı da hemen etrafa dağılmış, arkadaşlarına haber vermeye gitmişlerdi. Yarım saat içinde Beyazıt Meydanı mahşer kalabalığını andıran bir hal alıverdi. Meydan gerçekten bir mahşer alanı gibiydi: Öğrenciler, öğretmenler, üniversite hocaları, işçiler, işsizler, esnaflar... kısa bir süre içinde herkes buraya gelmişti. Ama yine de bu kalabalıkta bir eksiklik vardı. Meydanda devleti temsil edecek hiç kimse yoktu. Devlet tarafından öksüz bırakılan Mehmet Akif'i halk bağına basmıştı.

Cenaze namazından imamın sorduğu: “Merhumu nasıl bilirsiniz?” sorusuna herhalde hiç bu kadar istekli ve eksiksiz: “İyi bilirdik!” denmemiştir. “Hakkınızı helal ediyor musunuz?” sorusuna verilen “Helal olsun!” cevabı o kadar içten ve gürdü ki...

Bu helalleşmeden sonra gençler, cenazeyi omuzlarında Edirnekapı Mezarlığı'nın Şehitlik karşısında

bulunan kısmına kadar taşıldılar. Burada hıçkırıklara İstiklal Marşı'nın kelimeleri karışıp gitti. Gençler, daha dinî merasim yapılmadan hep bir ağızdan hançerelerini patlatırcasına İstiklâl Marşı okudu.

Mehmet Akif'in maddî olarak cansız, ama manevî olarak daha yüzyıllar boyunca yaşayacak bedeni İstiklal Marşı'nın genç hançerelerden çıkan ve gök gürültüsünü andıran nağmeleri içinde mezara konuldu. Mezarlığa gelip de ağlamayan hiç kimse yoktu. Tüm bu hıçkırıklar, bir ara birden kesildi. Zira ünlü edebiyat hocalarından Hakkı Süha Gezgin konuşma yapacaktı. Gençler kulak kesilmiş Hakkı Süha Bey'i dinliyordu:

– Bugün sizlerin, milletimizin büyüklerine, vatanseverlere, bu yurda hizmet edenlere nasıl sahip çıktığınızı gördüm. Milletimizin gençlerinin ruh asaletine, adalet duygularının enginliğine hayran oldum. Artık rahatça ölebirim; çünkü böyle bir gençliğe sahip olan bir ülkenin istikbali parlaktır.

Bu sözleri söylerken Hakkı Bey'in de gençlerin de gözyaşları durmadan akıyordu.

Gençler, vatanlarının kurtulması için büyük fedakârlıklar yapmış olan Millî şaire karşı bir nebze olsun görevlerini yerine getirmenin huzuruyla mezarlıktan ayrıлып Akif'ten öğrendikleri vatani sevmeye ve yüceltme görevini hakkıyla eda etmek için İstanbul sokaklarına dağıldılar.